

**MAZOWIECKIE BIURO
PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO
I ROZWOJU REGIONALNEGO**

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
OBSZARÓW CHRONIONYCH
W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM:
NADBUŻAŃSKI PARK KRAJOBRAZOWY**

WRZESIEŃ 2005

Dyrektor

prof. dr hab. Zbigniew Strzelecki

Zastępca Dyrektora

mgr Bartłomiej Kolipiński

Zastępca Dyrektora

mgr inż. arch. Tomasz Sławiński

Dyrektor Oddziału Terenowego w Siedlcach

dr Stefan Białczak

Prowadzący:

Andrzej Dombrowski

Współpraca:

**Stefan Białczak,
Zbigniew Cieszkowski,
Barbara Dymna,
Urszula Gadomska,
Anna Olszewska**

Opracowanie graficzne:

**Danuta Aleksandrowicz
Dariusz Dyl,
Dariusz Oleszczuk**

SPIS TREŚCI

I	WPROWADZENIE	5
II	CHARAKTERYSTYKA PRZYRODNICZA I SPOŁECZNO-GOSPODARCZA NADBUŻAŃSKIEGO PARKU KRAJOBRAZOWEGO	7
	1. POWIERZCHNIA I POŁOŻENIE PARKU	7
	2. CHARAKTERYSTYKA ABIOTYCZNYCH SKŁADNIKÓW ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	8
	3. CHARAKTERYSTYKA WALORÓW BIOTYCZNYCH	11
	4. FORMY SZCZEGÓLNEJ OCHRONY PRZYRODY	14
	5. CHARAKTERYSTYKA WALORÓW KRAJOBRAZOWYCH, KULTUROWYCH I TURYSTYCZNYCH	14
	6. SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA	18
III	CELE I ZASADY OCHRONY A ZASADY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	21
	1. CELE I ZASADY OCHRONY W PRZEPISACH ORGANÓW ODPOWIEDZIALNYCH ZA OCHRONĘ PRZYRODY	21
	2. CELE I ZASADY OCHRONY A ZASADY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO ZAWARTE W DOKUMENTACH PLANISTYCZNYCH GMIN: STUDIACH UWARUNKOWAŃ I KIERUNKACH ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNE	24
IV	UWARUNKOWANIA DLA OBSZARÓW CHRONIONYCH	31
	1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z SYTUACJI PLANISTYCZNEJ PARKU I JEGO OTULINY	31
	2. UWARUNKOWANIA FUNKCJONALNO – PRZESTRZENNE W OBSZARZE PARKU I JEGO BEZPOŚREDNIM OTOCZENIU	34
	3. PROBLEMY WYNIKAJĄCE Z ZAPISÓW W MIEJSCOWYCH PLANACH ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO – ZAGROŻENIA ŁADU PRZESTRZENNEGO	36
	4. PRZYKŁADOWE ZAPISY W PROJEKTACH MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO, DOTYCZĄCE OCHRONY WALORÓW PRZYRODNICZYCH	37
V	ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA, KOLIZJE I KONFLIKTY POMIĘDZY ISTNIEJĄCYM ZAGOSPODAROWANIEM A OCHRONĄ PRZYRODY	44
	1. IDENTYFIKACJA ZAGROŻEŃ ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	45
	2. DELIMITACJA KONFLIKTÓW SPOŁECZNYCH	53
VI	KIERUNKI	54
	1. WDROŻENIE <i>Planu Ochrony Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego</i>	54
	2. OGRANICZANIE ZAGROŻEŃ ZE STRONY TURYSTYKI I BUDOWNICTWA LETNISKOWEGO	54
	3. ZADANIA W RAMACH „Programu ochrony środowiska woj. mazowieckiego”	55
	4. ZADANIA W RAMACH „Krajowego programu zwiększania lesistości”	57
	5. WDROŻENIE PROGRAMÓW ROLNOŚRODOWISKOWYCH	58

	6.POSTULATY ZMIAN W EKOLOGICZNYM SYSTEMIE OBSZARÓW CHRONIONYCH	62
	7.ZALECENIA PRAKTYCZNYCH DZIAŁAŃ NA RZECZ OCHRONY WALORÓW PRZYRODNICZYCH	64
VII	WNIOSKI	67
VIII	MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE	71
IX	ZAŁĄCZNIK	75
	1. TABELE	77
	2. RYCINY	81
	3. MAPY 1:100 000	93

I. WPROWADZENIE

Niniejsze opracowanie wykonano zgodnie z akceptowanym przez Zarząd Województwa planem pracy Mazowieckiego Biura Planowania Przestrzennego i Rozwoju Regionalnego. Stanowi ono realizację wymogu ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w zakresie prowadzenia przez organy samorządu województwa analiz i studiów, odnoszących się do obszarów problemowych.

Celem opracowania jest analiza uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego w gminach, na terenie których występują wielkoobszarowe formy ochrony przyrody, a w szczególności: Kampinoski Park Narodowy i Parki Krajobrazowe: Bolimowski, Chojnowski, Kozienicki, Mazowiecki, Nadbużański. Jak wykazały m.in. prace nad *Planem zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego*, obszary te są miejscem występowania licznych kolizji w zagospodarowaniu przestrzennym i z tym związanych konfliktów społecznych. Jednocześnie we wszystkich dokumentach wyznaczających strategiczne cele i kierunki rozwoju województwa mazowieckiego sprawa ochrony przyrody jest traktowana w sposób priorytetowy. W związku z tym, w odniesieniu do wyróżnionych gmin i obszarów zaistniała uzasadniona potrzeba podbudowania polityki przestrzennej uszczegółowiającymi (w stosunku do *Planu województwa*) analizami i studiami.

Przeprowadzone dla poszczególnych parków analizy koncentrowały się na następujących zagadnieniach:

- charakterystyce obszaru z punktu widzenia jego walorów przyrodniczych i cech społeczno-gospodarczych;
- celach i zasadach ochrony przyrody wyrażonych w dokumencie konstytuującym park, w zestawieniu z celami lokalnych polityk przestrzennych, zapisanych w studiach gminnych;
- prawnych uwarunkowaniach polityki ochronnej i przestrzennej wynikających z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- zagrożeń środowiska i kolizji przestrzennych,
- kierunkach działań na rzecz równoważenia rozwoju i zapobiegania konfliktom.

Opracowanie zostało wykonane z myślą o wykorzystaniu go jako podstawy do działań koordynacyjnych, realizowanych m.in. poprzez opiniowanie i uzgadnianie studiów gminnych oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Może być ono przydatne także przy

sporządzaniu planów ochrony parków i innych dokumentów, określających zasady i kierunki ochrony środowiska przyrodniczego.

Całość opracowania składa się z sześciu zeszytów zawierających analizy odnoszące się do poszczególnych parków krajobrazowych i Kampinoskiego oraz z zeszytu syntetycznego, zawierającego omówienie:

- formalno-prawnych uwarunkowań prowadzenie gospodarki przestrzennej na obszarach objętych prawną ochroną przyrody,
- krótką charakterystykę poszczególnych parków objętych analizą,
- wnioski wynikające z przeprowadzonych badań i propozycje dotyczące ogólnych rozwiązań prawno -organizacyjnych w zakresie planowania przestrzennego w powiązaniu z ochroną przyrody.

Każdy zeszyt poświęcony poszczególnym parkom składa się z części tekstowej i graficznej, przedstawionej w formie wielowektorowych map 1:100 000 (wykonanych w oprogramowaniu MapInfo) oraz wykresów i kartogramów.

II. CHARAKTERYSTYKA PRZYRODNICZA I SPOŁECZNO-GOSPODARCZA NADBUŻAŃSKIEGO PARKU KRAJOBRAZOWEGO

1. POWIERZCHNIA I POŁOŻENIE PARKU

Nadbużański Park Krajobrazowy (NPK) utworzono w roku 1993, przedłużając prawne trwanie tej wielkoobszarowej formy ochrony przyrody, rozporządzeniem nr 25 Wojewody Mazowieckiego z dnia 3 września 2004 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego (Dz. U. Woj. Maz. 237 z 17 września 2004). Celem utworzenia NPK było zachowanie walorów przyrodniczych i kulturowych doliny dolnego Bugu, ujściowego odcinka Narwi i terenów przyległych. Powierzchnia NPK wynosi 113.671,7 ha, w tym otulina - 39.535,2 ha. NPK obejmuje fragment prawobrzeżnej oraz lewobrzeżną część doliny dolnego Bugu od gminy Platerów do ujścia rzeki Liwiec. Zachodni skraj Parku w obecnych jego granicach obejmuje fragmenty doliny dolnej Narwi oraz Zbiornika Zegrzyńskiego pod Pułtuskim. W granicach NPK i jego otuliny położonych jest (w całości lub częściowo) 20 gmin wiejskich: Nur, Zaręby Kościelne, Ceranów, Sterdyń, Kosów Lacki, Liw, Łochów, Miedzna, Sadowne, Stoczek, Korytnica, Pokrzywnica, Pułtusk, Jadów, Platerów, Przesmyki, Korczew, Paprotnia, Sabnie, Repki oraz trzy miasta: Kosów Lacki, Łochów i Pułtusk.

Położenie fizycznogeograficzne Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego określa przeprowadzony przez J. Kondrackiego podział fizyczno-geograficzny Polski, nawiązujący do europejskich jednostek taksonomicznych. Według tej regionalizacji, obszar Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego należy do:

megaregionu	- Pozaalpejska Europa Zachodnia,
provincji	- Niż Środkowoeuropejski i Niż Zachodniorosyjski,
podprovincji	- Niziny Śodkowopolskie i Wysoczyzna Podlasko-Białoruska,
makroregionów	- Nizina Północnopolaska, Nizina Północnomazowiecka, Nizina Środkowomazowiecka, Nizina Południowopolaska,
mezoregionów	- Wysoczyzna Wysokomazowiecka, Dolina Dolnej Narwi, Międzyrzecze Łomżyńskie, Dolina Dolnego Bugu, Równina Wołomińska, Podlaski Przełom Bugu, Wysoczyzna Siedlecka.

Zgodnie z wykonaną przez R. Gumińskiego regionalizacją klimatyczną Polski dla potrzeb rolnictwa centralne tereny parku położone są w klimatycznej „Dzielnicy Środkowej”, natomiast wschodnie

tereny w „Dzielnicy Podlaskiej”. Według najnowszej regionalizacji klimatycznej Polski W. Okołowicza obszar parku znajduje się w granicach Mazowiecko-Podlaskiego regionu klimatycznego.

2.CHARAKTERYSTYKA ABIOTYCZNYCH SKŁADNIKÓW ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

2.1 Budowa geologiczna i rzeźba terenu

Nadbużański Park Krajobrazowy w większości położony jest na terenie Obniżenia Polskiego (wg podziału Polski na jednostki geologiczne W. Pożaryskiego). Podłoże tego obniżenia stanowią utwory kredy i trzeciorzędu. Wapienno-margliste utwory kredowe występują na znacznych głębokościach. Utwory trzeciorzędowe reprezentowane są przez osady:

- oligocenu – występującego w postaci różnoziarnistych piasków glaukonitowych z wkładkami iłów i mułków,
- miocenu – występującego w postaci piasków, mułków i iłów z wkładkami węgla brunatnego,
- pliocenu – występującego w postaci iłów pstrych z przewarstwieniami piasków drobnych.

Na utworach trzeciorzędu zalegają osady czwartorzędu reprezentowane przez kilka poziomów glin rozdzielonych utworami wodnolodowcowymi bądź zastoiskowymi plejstocenu oraz holocenu. Utwory te charakteryzują się zróżnicowaną miąższością oraz dużą zmiennością poziomą i pionową.

Plejstocen reprezentowany jest przez gliny zwałowe, piaski wodnolodowcowe i lodowcowe, ły, mułki oraz piaski akumulacji zastoiskowej. Holocen reprezentowany jest przez mady, ły, piaski, mułki akumulacji rzecznej i jeziornej oraz torfy.

Utwory plejstocenijskie występują w obrębie wysoczyzny polodowcowej, równin erozyjno-akumulacyjnych oraz tarasów nadzalewowych rzek. Utwory holocenijskie występują w obrębie dolin Bugu i Narwi, dolin ich większych dopływów oraz zagłębień terenu.

Współczesna rzeźba terenu parku jest wynikiem działalności lodowca z okresu zlodowacenia środkowo-polskiego oraz procesów denudacyjnych z okresu zlodowacenia bałtyckiego. Obszar parku położony jest w obrębie 3 jednostek morfologicznych:

- tarasów dolin Narwi i Bugu,
- równin erozyjno-akumulacyjnych,
- wysoczyzny polodowcowej.

Doliny obu rzek stanowią formy rozległe o szerokości od 5-11 km. W ich obrębie wyróżnić można 2 tarasy: zalewowy (holocenijski) i nadzalewowy (plejstocenijski). Taras zalewowy, wyniesiony do 2,0 m nad średni poziom wody w rzece tworzy powierzchnię płaską, urozmaiconą starorzeczami,

niewielkimi strumieniami i obniżeniami o podmokłym, zabagnionym dnie. Taras nadzalewowy wyniesiony jest około 2,0-2,5 m nad średni poziom wody w rzece i tworzy powierzchnię lekko falistą urozmaiconą licznymi wydrami, obniżeniami i zagłębieniami terenu. W tej postaci taras ten jest dobrze rozwinięty na lewym brzegu Bugu, na prawym brzegu występuje w formie odosobnionych fragmentów.

Pomiędzy dolinami Narwi i Bugu występują równiny erozyjno-akumulacyjne, które tworzą prawie płaską powierzchnię bardzo słabo nachyloną ku południowemu zachodowi i opadającą wyraźną krawędzią ku dolinom obu rzek. Krawędź ta jest bardzo wyraźna, stroma, osiąga do 25 m wysokości i charakteryzuje się spadkami ponad 15%. Równiny erozyjno-akumulacyjne występują również na południe od doliny Bugu. Obejmują tereny położone na zachód od wsi Lipki Stare, Lipki Nowe, Stoczek, Drgicz i Zgrzebichy, które łagodnie schodzą ku dolinie rzeki bez wyraźnych form krawędziowych.

Pozostały obszar parku stanowi wysoczyznę polodowcową. Jest to słabo falista równina o spadkach terenu najczęściej około 2%. Powierzchnię wysoczyzny urozmaicają doliny niewielkich rzek, dolinki erozyjno-denudacyjne, zagłębienia bezodpływowe, ozy i kemy.

W obrębie w/w głównych jednostek morfologicznych występują formy mniejsze, które wpływają na urozmaicenie rzeźby terenu. Są to pagóry kemowe, ozy, wzgórza moren czołowych, wydmy oraz obniżenia terenu.

2.2 Gleby

Na obszarze NPK dominują gleby bielcowe, mułowo-bagiennie, murszowe i torfowe oraz mady. W obrębie równin akumulacyjnych i wysoczyzny polodowcowej występują gleby bielcowe wytworzone z piasków luźnych lub słabogliniastych. W sąsiedztwie rzek i w obniżeniach terenu występują płatowo gleby mułowe, murszowe, mady i torfy.

W strukturze jakości gleb dominują gleby V i VI klasy bonitacyjnej.

2.3 Wody powierzchniowe i podziemne

Obszar NPK jest położony w zlewni rzek: Narew i Bug. Narew jest prawobrzeżnym dopływem Wisły, II rzędu, o powierzchni zlewni 75 090 m². Bierze początek w bagnach wschodniego skraju Puszczy Białowieskiej na terenie Białorusi. Jej całkowita długość wynosi 484 km. W parku płynie na długości 87 km z północnego wschodu na południowy zachód. Jej ważniejszymi dopływami na terenie parku są rzeki: Pokrzywnica, Struga, Prut i Bug.

Bug jest lewostronnym dopływem Narwi o powierzchni zlewni 39 407 km² (z czego w granicach kraju 19 327 km²). Łączna długość rzeki wynosi 625 km. Na obszarze parku rzeka płynie na

długości około 137 km. Płyynie najpierw z południowego wschodu na północny zachód, a od okolic Małkini z północnego wschodu na południowy zachód. Bug meandruje tworząc liczne starorzecza i obszary podmokłe. Ważniejszymi dopływami Bugu na obszarze parku są: Buczynka, Brok, Kosówka, Tuchelka i Liwiec.

Wszystkie rzeki na terenie parku są rzekami nizinnymi. Charakteryzują się względnie małą roczną zmiennością prędkości i wielkości przepływu oraz niską zasobnością w wodę. Rzeki te zasilane są głównie z opadów atmosferycznych.

Na obszarze parku występują również zbiorniki wodne pochodzenia naturalnego i pochodzenia antropogenicznego. Zbiorniki pierwszego typu to zagłębienia bezodpływowe, stanowiące pozostałości po istniejących niegdyś jeziorach polodowcowych oraz odcięte zakola rzeczne. Zbiornikami sztucznymi są torfianki w dolinach rzecznych, wypełnione wodą wyrobiska poeksploatacyjne, odcięte przez wały przeciwpowodziowe odcinki koryt rzek, stawy rybne oraz zbiorniki przeciwpożarowe.

Wody piętra trzeciorzędowego stanowią główny poziom wodonośny na obszarze NPK. Jednak utwory z tego okresu położone są na dużych głębokościach. Z tego względu studnie wiercone na terenie parku czerpią wodę z piętra czwartorzędowego, którzy zawiera od 1 do 4 poziomów wodonośnych. Pierwszy poziom wodonośny zasilany jest przez wody opadowe. Część wód tego poziomu przesącza się w głąb zasilając poziomy niższe, a część jest drenowana przez rzeki i rowy melioracyjne. W obrębie wysoczyzny polodowcowej drugi poziom wodonośny zasilany jest przez gliny zwałowe znajdujące się pomiędzy obydwoma poziomami wodonośnymi. Zasilanie trzeciego i czwartego poziomu odbywa się na obszarach wysoczyznowych i ma charakter pośredni, tzn. z poziomu wyższego głównie poprzez gliny zwałowe. Pierwszy poziom wodonośny prawie na całym obszarze parku jest odkryty, przez co jest zagrożony zanieczyszczeniami pochodzącymi z powierzchni. Drugi użytkowy poziom wodonośny na przeważającej części występuje pod warstwą glin, która stanowi izolację od powierzchni. Tylko w dolinie Bugu i Narwi brak jest tej gliniastej izolacji. Stwarza to zagrożenie skażenia zanieczyszczeniami tego poziomu. Poziomy głębsze, ze względu na zasilanie pośrednie są dobrze izolowane od powierzchni i przez to zabezpieczone przed zanieczyszczeniami.

2.4 Klimat

Obszar parku należy do dość chłodnych obszarów Polski ze średnią roczną temperaturą powietrza 7,0°C-7,5°C. Najcieplejsze są obszary położone w dolinie dolnej Narwi, pomiędzy Pułtuskiem a Serockiem (7,5°C). Najchłodniejsze są tereny wschodniej części obszaru parku na wschód od Broku z temperaturą poniżej 7,0°C. Średnia temperatura najcieplejszego miesiąca wynosi 17,7-18,4°C, natomiast najchłodniejszego od -3,7 do -4,6°C. Średnio w roku jest 122,2-131,1 dni

przymrozkowych. Okres bezprzymrozkowy trwa 160-170 dni, a okres wegetacyjny 205-210 dni. Największe różnicowanie przestrzenne warunków termicznych występuje między dolinami i terenami podmokłymi a obszarami wyniesionymi o głębszym zaleganiu wód gruntowych. Tereny wyniesione ponad dna dolin i obniżeń charakteryzują się dobrymi warunkami termicznymi, natomiast doliny rzeczne stanowią obszary inwersyjne z tendencją do zalegania chłodnego powietrza i mgieł. Najlepsze warunki wilgotnościowe panują na obszarach wysoczyznowych, dobrze przewietrzanych, o głębokim zaleganiu wód gruntowych, a także na obszarach wydmych pokrytych lasem.

Zjawiskiem ściśle związanym z temperaturą i wilgotnością powietrza jest mgła. Średnia roczna liczba dni z mgłą wynosi 25-30. Mgły najczęściej występują w dolinach i obniżeniach terenu oraz na terenach o podwyższonej wilgotności powietrza.

Średnia roczna wielkość zachmurzenia na tym terenie wynosi 6,3-6,4 stopnia pokrycia nieba w skali 10-stopniowej.

Największym zachmurzeniem charakteryzuje się okres trwający od listopada do lutego, minimalne zachmurzenie występuje we wrześniu. Zachmurzenie nie wykazuje zmienności przestrzennej.

Obszar parku otrzymuje średnio 500 do 540 mm opadu. Jest to ilość mniejsza w stosunku do innych obszarów Polski, gdzie najczęściej opad przekracza średnio 600 mm. Najniższe opady notowane są w styczniu-kwietniu, natomiast najwyższe w lipcu. Najwięcej opadu otrzymuje wschodnia część parku.

W ciągu roku notuje się średnio 15-20 dni z burzą. Największą liczbą dni burzowych charakteryzuje się południowo-zachodnia część doliny dolnej Narwi.

Na obszarze parku wyraźnie przeważają wiatry zachodnie. Często też występują wiatry z kierunku południowo-zachodniego i północno-zachodniego.

Średnia roczna temperatura prędkość wiatru wyniosła 3 m/s.

3. CHARAKTERYSTKA WALORÓW BIOTYCZNYCH

(Powiązania przyrodnicze, siedliska, ekosystemy, flora i fauna)

Nadbużański Park Krajobrazowy jest położony w obrębie kilku obszarów funkcjonalnych:

- Zielone Płuca Polski,
- Euroregion Bug,
- Transgraniczny Obszar Chroniony „Przełom Bugu”,
- Paneuropejski Korytarz Ekologiczny,
- Międzynarodowa Ostoja Ptaków (IBAE: Poland 095),

- Obszar węzłowy rangi międzynarodowej nr 24M w koncepcji ECONET,
- Ostoja przyrody CORINE nr 199,
- w europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000:
 - Dolina Dolnego Bugu (Dyrektywa Ptasia),
 - Ostoja Nadbużańska (Dyrektywa Siedliskowa).

W roku 1996 powstała koncepcja kolejnego obszaru funkcjonalnego pod nazwą Nadbużańska Strefa Ekologiczna (NSE).

Nadbużański Park Krajobrazowy utworzono na 3 odrębnych terenach, a powiązania w postaci wielkoobszarowych form ochrony przyrody, dotyczą tylko 2 fragmentów położonych w części wschodniej-połączonych Nadbużańskim Obszarem Chronionego Krajobrazu (gm. Jabłonna Lacka) – ryc.1 (Załącznik).

Na obszarze Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego występują wszystkie typy krajobrazów w ujęciu przyrodniczym (fizjocenozy), charakterystycznych dla tej części woj. mazowieckiego. Uwzględniając zasięg obszarowy, zróżnicowanie wewnętrzne i wzajemne powiązania przestrzenne, najlepiej rozwinięte są krajobrazy: dolinny, rolniczy i leśny. Uwzględniając kolejny poziom ekologicznej struktury środowiska, czyli ekosystem, wyróżniają się na terenie NPK zbiorniki wodne naturalnego pochodzenia (starorzecza) i środowiska bagienne w niewielkich, lokalnych obniżeniach terenu. Te swoiste środowiska znajdują się w otoczeniu wymienionych krajobrazów tworzące specyficzne ekosystemy charakterystyczne dla Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego. Kolejną cechą charakterystyczną dla ekosystemów i krajobrazów przyrodniczych NPK jest wzajemne przenikanie się poszczególnych typów środowisk, zwłaszcza silnie urozmaicona jest mozaika krajobrazu rolniczego z dolinnym oraz wzajemne przenikanie się tych typów fizjocenozy. Cechą wyróżniającą obszar Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego na tle województwa mazowieckiego jest bardzo wysoka jego lesistość, wynikająca z obecności rozległych kompleksów leśnych: Bory Łochowskie i pozostałości Puszczy Sterdyńskiej. Znaczna część drzewostanów odznacza się niekorzystną – ze względów przyrodniczych – strukturą gatunkową – dominują uprawy sosnowe. Analogicznie jest ze strukturą wiekową – przeważają drzewostany w niższych klasach wiekowych. Struktura przestrzenna lasów jest wyjątkowo korzystna - ciągłość poszczególnych fragmentów kompleksów leśnych. Ze względów czysto przyrodniczych, występujące tu znaczne rozwinięcie linii brzegowej lasów jest generalnie korzystne, bowiem znaczna jest długość ekotonu leśno-łąkowego, wzbogacającego (w gatunki ekotonalne) styk tych trzech różnych typów krajobrazów. Zwiększa się przez to poziom lokalnej różnorodności biologicznej. Jednocześnie, oprócz ekotonowej i brzegowej strefy leśnej, obecny jest znaczny areał

strefy wnętrza lasu. Występują tu zatem gatunki fauny i flory charakterystyczne dla zwartych i dużych kompleksów borowych, np.: gil, mysikrólik, sosnówka i bocian czarny.

Generalnie, w strukturze przestrzennej krajobrazu leśnego jeszcze jedna cecha jest pozytywna. Otóż lasy łączą się z rozległymi kompleksami sąsiadującymi z Nadbużańskim Parkiem Krajobrazowym, dzięki korytarzom ekologicznym jakie stanowią doliny rzek. Większość dolin przecina kompleksy leśne równoleżnikowo: dolina Ugoszczy, Buczynki, natomiast pozostałe przeciwnie, odznaczają się przebiegiem południkowym: doliny Kołodziejki, Kosówki, Liwca i Toczonej. Przy rowach melioracyjnych i małych rzekach ciągną się przystrumykowe łągi olszowo-jesionowe, wzdłuż których może odbywać się swobodna dyspersja leśnych przedstawicieli fauny i flory. Odgrywają one szczególną rolę w rozległych dolinach rzek, gdzie dominują raczej otwarte środowiska (łąki i pastwiska). Największe kompleksy łąk i pastwisk położone są wzdłuż doliny Bugu i Ugoszczy.

Dolina Bugu stanowi korytarz ekologiczny o randze międzynarodowej (paneuropejski korytarz ekologiczny), również dolina Liwca odznacza się międzynarodową rangą przyrodniczą, podczas gdy dolina Toczonej stanowi korytarz o randze regionalnej. Pozostałe, niewielkie dolinki odgrywają rolę lokalnych korytarzy ekologicznych.

Oprócz krajobrazów leśnych i dolinnych, najbardziej wpływających na kształtowanie różnorodności biologicznej i funkcjonowanie ekosystemów, trzeci typ, czyli krajobraz rolniczy dominuje w części południowej Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego. Agrocenozy składające się głównie z gruntów ornych, odznaczają się najniższym poziomem bogactwa gatunkowego oraz najszybszym wpływem pestycydów i nawozów sztucznych do rzek i dalszego ich zanieczyszczenia (eutrofizacji). Należy jednak podkreślić silne rozdrobnienie upraw oraz znaczną długość ekotonu polno-leśnego. Obie te cechy są bardzo korzystne dla funkcjonowania krajobrazu rolniczego. Stosunkowo niewiele jest śródpolnych drzew oraz ich kęp i skupień krzewów, co z kolei należy uznać za niekorzystne – dla różnorodności biologicznej – cechy struktury krajobrazu.

Na terenie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego występują też swoiste ekosystemy, które stanowią zbiorniki wodne. Są to naturalne starorzecza Bugu (tzw. bużyska) oraz poeksploatacyjne „oczka” wodne w bardzo różnym stopniu zarośnięte. Największe starorzecza są skupione pod Morzyczynem, a największy „archipelag” sztucznych zbiorników wodnych znajduje się w gminie Stoczek i Kosów Lacki. Szczególnie interesujący jest archipelag ośmiu zbiorników wodnych koło Kałużyna - malowniczo położony w obrębie starych borów sosnowych lub na ich skraju. Są to poeksploatacyjne zbiorniki, zarośnięte w bardzo różnym stopniu (od 1% do 20%). Znaczna jest rola wszystkich zbiorników dla reprodukcji płazów. Bory otaczające zbiorniki odznaczają się bardzo dobrym stopniem zachowania – znaczna część drzewostanów pochodzi z samosiewu. W otoczeniu zbiorników wodnych występują też enklawy torfowisk przejściowych i wysokich: z łochynią,

bagnem zwyczajnym, wełnianką i mchami torfowcami. Większość zbiorników, zwłaszcza na skraju lasów w sąsiedztwie pól jest silnie zeutrofizowanych (przeżyźnionych), o czym świadczą lokalne płyty pałki wodnej. Dwa zbiorniki zachowały dotychczas dystroficzny charakter. Walory przyrodnicze omawianych zbiorników są tak duże, że jego ranga jest wyraźnie ponadregionalna (ranga rezerwatu przyrody). Jednak największym sztucznym zbiornikiem wodnym na terenie NPK jest tzw. cofka Zb. Zegrzyńskiego na Narwi (gm. Pułtusk i gm. Pokrzywnica) oraz stawy rybne pod Przekopem i Szczegłacinem (gm. Korczew).

4. FORMY SZCZEGÓLNEJ OCHRONY PRZYRODY

Poszczególne gminy są w różnym stopniu reprezentowane pod względem udziału na ich terenie określonych form ochrony przyrody (Tab. 1 - Załącznik). W całości na terenie NPK jest położona tylko gmina Sadowne, natomiast uwzględniając dodatkowo otulinę NPK- również gmina Korczew. Zróżnicowany jest udział użytków ekologicznych, które największą powierzchnię zajmują w gminach Kosów Lacki, Sadowne i Stoczek.

Na terenie NPK i otuliny dotychczas utworzono 13 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni 683, 95 ha:

- „Sterdyń” (leśny), gm. Ceranów (11,91 ha),
- „Biele” (florystyczny), gm. Ceranów (27,90 ha),
- „Bojarski Grąd” (florystyczny), gm. Kosów Lacki (7,02 ha),
- „Przekop” (leśny), gm. Korczew (21,08 ha),
- „Kaliniak” (leśny), gm. Korczew (54,41 ha),
- „Dębniak” (leśny), gm. Korczew (20, 84 ha),
- „Czaplowizna” (leśny), gm. Łochów (213,23 ha),
- „Jegiel” (leśny), gm. Łochów (18,58 ha),
- „Wilcze Błota” (florystyczny), gm. Łochów (89,26 ha),
- „Śliże” (torfowiskowy), gm. Jadów (44,29 ha),
- „Mokry Jegiel” (leśny), gm. Sadowne (116, 13 ha),
- „Moczydło” (torfowiskowy), gm. Stoczek (58, 1 ha),
- „Dzierzenińska Kępa” (faunistyczny), gm. Pokrzywnica (1,2 ha).

5. CHARAKTERYSTYKA WALORÓW KRAJOBRAZOWYCH, KULTUROWYCH I TURYSTYCZNYCH

5.1 Walory krajobrazowe

Obszar parku odznacza się wysokimi walorami krajobrazowymi i geomorfologicznymi. Krajobraz stanowi mozaikę zbiorowisk leśnych, łąkowych i pastwiskowych oraz upraw polowych. Pod

względem geomorfologicznym są to tereny wysoczyzny polodowcowej przeważnie lekko faliste, urozmaicone głównie dolinami rzek Bug, Liwiec i Narew oraz dolinami mniejszych rzek. Rzeka Bug płynie szeroką i głęboko wciętą doliną tworząc liczne i głęboko wciętą doliną tworząc liczne, malownicze meandry i starorzecza. Wzdłuż północnego brzegu doliny ciągnie się wyraźnie widoczna w terenie wysoka krawędź erozyjna. Wysoka skarpa stanowi bardzo atrakcyjne punkty widokowe. Dodatkowym urozmaiceniem rzeźby terenu są wydmy, wzgórza moren czołowych oraz liczne zagłębienia wypełnione wodą.

Walory krajobrazowe podnosi także obecność pięknych, zadziwiających wiekiem i rozmiarami drzew wyróżniających się w krajobrazie. Największe dęby wyróżniają się 3,5 m obwodem, a lipy - nawet do 4 m. Najstarsze drzewostany dębowe i lipowe liczą ponad 200 lat.

Wszystkie wyżej wymienione elementy powodują, że omawiany obszar jest interesujący pod względem krajobrazowym, co ma duży wpływ na atrakcyjność turystyczną.

5.2 Walory kulturowe

Na omawianym obszarze zachowało się wiele obiektów będących dziedzictwem kulturowym i materialnym tych ziem. Obiekty zabytkowe reprezentowane są przez architekturę sakralną (kościół, kapliczki, cmentarze), zespoły pałacowe i dworskie oraz wiele innych miejsc historycznych.

Na podstawie „Rejestru zabytków woj. mazowieckiego”, najstarsze nieliczne zachowane obiekty zabytkowe pochodzą z gotyku. Do zabytków architektury reprezentujących gotyk, należą: ruiny dworu warownego w Miedznej, pozostałości zespołu dworskiego obronno - rezydencjonalnego w Jadowie (pow. wołomiński), zamek w Liwie, kościół w Górkach (gm. Platerów). Najokazalszymi najlepiej zachowanym z tego okresu jest zespół Zamku Biskupów Płockich, usytuowany na dawnym grodzie średniowiecznym, obecnie przeznaczony na Dom Polonii.

Sztukę renesansu również reprezentują nieliczne przykłady. Należą do nich kościoły np. w Knychówku (gm. Korczew), zespół kościoła Św. Krzyża w Pułtusku.

Okres baroku zaowocował licznymi budowlami zarówno świeckimi jak i sakralnymi. Najbardziej wartościowe z nich to: kościół bazylikowy w Sterdyni, jednonawowy, otoczony parkiem krajobrazowym, oraz później wznoszone trójnawowe w Przesmykach, Gródku (gm. Sabnie), zespół klasztoru Reformatorów (ob. więzienie) wraz z kościołem Św. Józefa w Pułtusku. Najstarsze zabytki architektury dworskiej pochodzą z okresu baroku. Przykładem są: dwór w Paplinie, ruiny dworu w Miedznej.

Przełom XVIII i XIX wieku, to budownictwo klasycystyczne i z tego okresu pochodzi największa liczba zabytków. Obiekty sakralne reprezentowane są przez kościoły m. in. w Jabłonie Lackiej, w

Wyrożbach Podawcach (gm.Repki), w Korytnicy. Charakterystyczne dla tego terenu są pałace i dwory. Pałace zostały w większości przebudowane w stylu klasycystycznym, który wszedł w tym czasie do architektury pałacowej. Ten okres przyniósł próby stosowania wzorów palladiańskich, zwłaszcza w kształtowaniu fasad. Jako przykład podać należy pałac w Sterdyni, z końca XVIII w. Największy zespół pałacowo - parkowy zachował się w Korczewie. Najokazalszą rezydencją magnacką na tym terenie jest pałac w Starej Wsi, wielokrotnie przebudowywany. Obecny kształt angielskiego zamczyska z okresu elżbietańskiego zawdzięcza pracom modernistycznym ukończonym w 1843 r. Druga połowa XVIII w. przyniosła redukcję form architektonicznych. Powstawały dwory parterowe, drewniane, np. w Baczkach (gm. Łochów) i Paplinie (gm. Korytnica). Wśród zabudowań dworskich wyróżniały się okazałością spichlerze np. w Sterdyni, w Korczewie. Jako nieliczna w Polsce zachowała się do dnia dzisiejszego, drewniana karczma w Korczewie z przełomu XVIII-XIX w. Na omawianym terenie występują również młyny wiatraki. Młyny wodne można oglądać m.in. w Tokarach i Drażniewie (gm. Korczew), Niewiadomej (gm. Sabnie) oraz w Korytnicy; a młyny motorowe w Miedznej, Rudnikach (gm. Repki), Płatkownicy (gm. Sadowne). Wiatraki zachowały się w Bartkowie Nowym (gm. Korczew), Ostromęczynie (gm. Platerów), Gródach (gm. Sterdyń), Sawicach Broniszach (gm. Repki). Z początku XIX w. istnieje również wiele obiektów architektury mieszkalnej – drewnianej, dobrze zachowanej np. w Urlach (gm. Jadów), w Szczegłacinie, w Laskowicach (gm. Korczew). Przykładem zabytkowych obiektów przemysłowych i użyteczności publicznej jest : zespół dworca kolejowego w Łochowie, zespół Fabryki Maszyn Rolniczych w Baczkach i zespół Fabryki Mebli Metalowych w Ostrówku (gm. Łochów).

Znaczną grupę stanowią budowle reprezentujące eklektyzm, wzniesione w okresie historyzmu w XIX i XX w. Są to głównie kościoły i cerkwie. Z tego okresu pochodzą kościoły neogotyckie: w Starej Wsi (gm. Liw), w Kosowie Lackim i w Liwie.

Niewątpliwie najważniejszym i najtragiczniejszym obiektem jest Mauzoleum w Treblince, poświęcone pamięci męczeńskiej śmierci Żydów w czasie II wojny światowej. Pomnik wzniesiono na miejscu dawnych komór gazowych, w których zginęło 800 000 Żydów.

Analiza przestrzennego rozmieszczenia obiektów zabytkowych oraz interesujących z innych względów, wskazuje na największą ich koncentrację w części południowo-wschodniej (Ryc. 11- Załącznik).

5.3 Szlaki turystyczne i ścieżki przyrodnicze

Rozpoznanie obszaru parku pod kątem ciekawych przyrodniczo i historycznie miejsc i aktywny wypoczynek umożliwiają ciekawe trasy wycieczkowe – samochodowe, rowerowe i piesze.

Najbardziej znana trasa samochodowa to Trasa Polonijna biegnąca od Pułtuska, gdzie znajduje się Centrum Polonijne przez Brok, Zuzelę, Ciechanowiec do Białowieży. Przez obszar parku przebiega też liczna sieć szlaków pieszych i rowerowych, z których najciekawsze to:

1. Okrężny Szlak Leśny ze stacji PKP w Toporze przez Uroczysko Kuźniarki, Czaplowizną, Ur. Chomąta do Topora. Szlak ma 16 km długości i oznakowany jest na żółto,
2. Szlak im. Juliana Ejsmonda z Łochowa, przez Jerzyska, rezerwat Jagiel, Ur. Wilżanka, Nadkole do Kamieńczyka. Trasa ma długość ok. 24 km i oznakowana jest na czarno,
2. Szlak Słoneczny z Urli przez Iły, Strachów, Puste Łąki, Nadkole, Kamieńczyk do Rybienka (24 km) i oznakowany jest na żółto,
4. Szlak Wielkiej Przygody z Sadownego do Kamieńczyka, o łącznej długości 36 km, oznakowany jest na czerwono.

Najdłuższe i najbardziej interesujące pod względem przyrodniczym i historycznym są szlaki turystyczne PTTK zilustrowane na mapie "Zasoby i walory środowiska przyrodniczego":

1. Szlak turystyczny „Doliną Bugu” od Knychówka do Łochowa (140 km), oznakowany na niebiesko,
2. Szlak turystyczny „Doliną Liwca” od Chodowa do Łochowa (83 km), oznakowany na zielono.

Obszar parku z lasami, polanami i łąkami oraz z wieloma zabytkami jest stworzony dla miłośników turystyki rowerowej. W/w szlaki turystyczne nadają się także do jazdy rowerowej a lokalna sieć dróg utwardzonych umożliwia, również turystykę rowerową.

Na terenie parku wyznaczono również **ścieżki przyrodnicze** przedstawiające bogactwo florystyczne lasów, jeziorok dystroficznych, torfowisk i łąk nadbużańskich. Są to między innymi ścieżki – „Uroczysko Ceranów”, „Uroczysko Sterdyń”, „Jezioro Kałęczyńskie” i „Torfowisko Kules” oraz rowerowa ścieżka przyrodnicza „Huta Gruszczyno – Treblinka”.

5.4 Baza turystyczna

Korzystanie z walorów przyrodniczych i walorów kulturowych wymaga zagospodarowania turystycznego. Warunki techniczne i sanitarne bazy turystycznej w obrębie NPK są zróżnicowane. Dobrym standardem odznacza się baza hotelarska. Pozostałe rodzaje obiektów przedstawiają znacznie niższy poziom, dotyczy to zwłaszcza ośrodków wczasowych z domkami turystycznymi. Bazę turystyczną na obszarze parku tworzy 11 obiektów noclegowych zbiorowego zakwaterowania z 1059 miejscami noclegowymi, głównie sezonowymi. Są to następujące obiekty (z liczbą podana w nawiasie): hotele (4), ośrodki wczasowe (1), ośrodki kolonijne (1), domy wycieczkowe (2), zespoły ogólnodostępnych domków turystycznych (1), campingi (1), pozostałe niesklasyfikowane (1). W roku 2003 z noclegów w tych obiektach skorzystało 19949 osób, w tym 1647 turystów

zagranicznych. Na obszarze parku przeważa wypoczynek zbiorowy, głównie w ośrodkach czasowych, kolonijnych i domkach turystycznych. Wynika to z dużych walorów wypoczynkowych (rzeka, las, dobry klimat), z tradycji i dogodnej komunikacji. Te same czynniki sprawiają, że najatrakcyjniejsze tereny omawianego obszaru wykorzystywane są jako tradycyjne miejsca wypoczynku pobytowego i sobotnio-niedzielnego w prywatnych domach letniskowych. Koncentracja tzw. „drugich domów” występuje w gminach: Pułtusk, Pokrzywnica, Jadów i Łochów. W ostatnich latach rozwinęła się bardzo atrakcyjna forma turystyki – agroturystyka. Gospodarstwa agroturystyczne działają w gminach: Pułtusk (2), Sadowne (3), Stoczek (2), Liw (3), Nur (3), Korczew (3), Repki (2) i Przesmyki (2). W okresie letnim bazę noclegową powiększają schroniska młodzieżowe, które mieszczą się w budynkach szkolnych.

6. SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA.

Tendencje w procesach społeczno-gospodarczych przedstawiono w formie tabelarycznej, graficznej i tekstowej. Przeprowadzona analiza wybranych zjawisk opiera się na przetworzonych danych zaczerpniętych z bazy danych regionalnych w przekroju gmin. Obszar parku i jego otuliny obejmuje w całości lub w znacznej części powierzchnię tylko kilku gmin. Są to: Sadowne, Korczew (cała powierzchnia), Sterdyń, Ceranów, Stoczek, Kosów Lacki, Łochów i Jadów (więcej niż połowa gminy). Pozostałe gminy uwidocznione w tabelach i na mapach tylko nieznaczną częścią swej powierzchni partycypują w powierzchni parku lub jego otuliny. Należy dodać, że miasta Łochów, Pułtusk i Kosów Lacki są położone na terenie otuliny bądź poza parkiem i otuliną. Tylko małe fragment Pułtuska położony jest na terenie parku. W komentarzu tekstowym będą brane pod uwagę przede wszystkim zjawiska obserwowane w gminach stanowiących zasadniczą część parku.

6.1 Ludność

Obszar NPK charakteryzuje się niską gęstością zaludnienia. Na obszarach wiejskich tylko w gminach Łochów i Jadów gęstość zaludnienia przekracza 50 osób/1 km² (Ryc.2 - Załącznik). Większość gmin charakteryzuje się szybkim lub bardzo szybkim procesem wyludniania. Największy ubytek ludności (powyżej 5% w latach 1999-2002) miał miejsce w gminach: Kosów Lacki, Ceranów, Sterdyń, Sabnie, Repki (powiat sokołowski) oraz Korczew (powiat siedlecki). W gminach Sadowne, Łochów, Stoczek, Miedzna (powiat węgrowski) ubytek ludności był mniejszy (2,5-5%). Przyrost ludności w omawianym okresie miał miejsce jedynie w mieście Łochów i w gminach Pokrzywnica i Nur (Ryc.3 - Załącznik). W latach 1990-2002 przyrost ludności wystąpił tylko w miastach Łochów i Pułtusk, w pozostałych gminach występował ubytek ludności,

największy we wschodniej części parku na terenie powiatu sokołowskiego i siedleckiego (Ryc.4 - Załącznik).

Ubytek ludności jest rezultatem zarówno ujemnego przyrostu naturalnego jak i ujemnego salda migracji. Najniższy przyrost naturalny (średni z lat 1999-2002 na 1000 ludności) posiadały gminy: Sterdyń (-6,0), Ceranów (-5,1), Sabnie (-4,3) i Korczew (-4,2) (Tab. 3, Ryc.5 - Załącznik). Dodatni przyrost naturalny posiadały tylko miasta Łochów i Pułtusk i nieliczne gminy, które tylko bardzo małymi fragmentami wchodzą w obszar parku lub otuliny.

Średni roczny ubytek migracyjny ludności w przeliczeniu na 1000 ludności był w badanym okresie największy w gminach: Ceranów (-10 osób), Korczew (-8,2) i Nur (-9,3). Generalnie – większy ubytek był w gminach wschodniej części badanego obszaru, a znacznie mniejszy ubytek lub przyrost w części zachodniej, pozostającej w strefie większych wpływów Warszawy.

6.2 Mieszkalnictwo

Obserwowany na badanym obszarze proces wyludniania sprawia, że ruch budowlany jest tu niewielki. W gminach Przesmyki, Nur i Miedzna w latach 1999-2002 nie oddano ani jednego mieszkania. W zdecydowanej większości gmin średnia roczna liczba oddanych do użytku mieszkań w przeliczeniu na 1000 ludności nie przekraczała 0,5. Najwięcej mieszkań budowano w miastach Pułtusku i Łochowie (tab. 4, ryc.7-Załącznik).

6.3 Dochody i wydatki budżetów gmin

Dochody budżetów gmin w przeliczeniu na osobę wykazywały w latach 1999-2002 systematyczny przyrost. W 2002 roku najwyższy poziom dochodów na osobę posiadały gminy miejsko-wiejskie: Łochów (1921 zł), Kosów Lacki (1734 zł) i Pułtusk (1446 zł) (ryc.8-Załącznik). Udział dochodów własnych w dochodach ogółem w większości gmin mieści się w przedziale 20-35%. Tylko w gminie Pułtusk przekraczał ok. 50%, a w gminie Sterdyń 35% (ryc.9-Załącznik). Wydatki inwestycyjne w poszczególnych gminach w kolejnych latach są bardzo zróżnicowane. Skala inwestowania przez gminy najprawdopodobniej w dużym stopniu zależy do możliwości i umiejętności pozyskiwania środków z zewnątrz. Wysokim poziomem inwestowania wyróżniają się gminy: Stoczek, Łochów, Kosów Lacki, Sadowne (ryc.10-Załącznik). Dokładne wskaźniki w poszczególnych gminach i latach zawiera tablica

6.4 Wyposażenie w infrastrukturę komunalną

Systemy infrastruktury komunalnej w gminach wchodzących w obszar Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny są słabo rozwinięte.

Z sieci wodociągowej w 2002 r. korzystało około 85% mieszkańców miast i około 40% mieszkańców wsi tego obszaru (w woj. mazowieckim – odpowiednio 87% i 60%).

Największy postęp w wodociągowaniu terenów wiejskich nastąpił w latach 90. i proces ten jest kontynuowany. Źródłem wody dla wodociągów zbiorowych są ujęcia wód głębinowych. Dla wielu gmin zaopatrzenie w wodę jest inwestycją priorytetową, gdyż w około 40% badanych studni indywidualnych stwierdza się złą jakość wody. Najwyżej zwodociągowanymi gminami wiejskimi są: Platerów w powiecie łosickim oraz Liw, Łochów i Stoczek w powiecie węgrowskim. Istnieje rażąca dysproporcja między rozwojem systemów zaopatrzenia w wodę a zorganizowanym odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków sanitarnych. Z sieci kanalizacyjnej w roku 2002 korzystało tylko około 64% mieszkańców miast i poniżej 1% mieszkańców wsi i są to wskaźniki dużo niższe niż średnie w woj. mazowieckim (81% i 5%). Należy jednak podkreślić, że proces kanalizowania i budowy oczyszczalni ścieków w małych miastach i na wsi rozpoczął się dopiero w ostatnich latach. Sieć kanalizacji sanitarnej na terenach wiejskich występuje tylko w 6 gminach i najlepiej rozwinięta jest w gminach Platerów (pow. łosicki) i Repki w powiecie sokołowskim. W roku 2002 sieć wodociągowa w analizowanym obszarze była 23 razy dłuższa niż sieć kanalizacyjna. W miastach stosunek ten wynosił 2,5, a na terenach wiejskich – 53. Analizowany obszar jest bardzo nisko zgazyfikowany. Spośród 3 miast tylko Pułtusk posiada sieć gazu ziemnego, z której w 2002r. korzystało około 14% jego mieszkańców (średnio w miastach województwa 66%).

Na terenach wiejskich dostęp do gazu sieciowego posiadają w niewielkim stopniu mieszkańcy 5 gmin (najwięcej w gminie Platerów pow. łosicki i gminie Liw pow. węgrowski). Dane dotyczące wyposażenia gmin w infrastrukturę komunalną w okresie 1999 – 2002 r. przedstawia Tabela nr 6 (Załącznik).

III. CELE I ZASADY OCHRONY A ZASADY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Celem niniejszego rozdziału jest porównanie odpowiednich przepisów „ochronnych” obowiązujących na terenie Parku i w jego bezpośrednim otoczeniu, tj.: aktów prawnych powołujących Nadbużański Park Krajobrazowy oraz Nadbużański Obszar Chronionego Krajobrazu częściowo pokrywający się z otuliną NPK. Ponadto Obszar Chronionego Krajobrazu w d. woj. ostrołęckim i łomżyńskim.

Powyższe zestawiono z **ustaleniami studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin** jako dokumentów określających politykę przestrzenną gmin .

Zestawienie to powinno odpowiedzieć na poniższe pytania:

- czy polityki przestrzenne gmin uwzględniają zasady ochrony zawarte w przepisach powołujących Nadbużański Park Krajobrazowy i Nadbużański Obszar Chronionego Krajobrazu?*
- czy zapisy studiów są na tyle jednoznaczne (lub niejednoznaczne), że pozwalają na przeniesienie ich do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego?.*

1. CELE I ZASADY OCHRONY W PRZEPISACH ORGANÓW ODPOWIEDZIALNYCH ZA OCHRONĘ PRZYRODY

1.1 Nadbużański Park Krajobrazowy

Zgodnie z Rozporządzeniem Nr 25 Wojewody Mazowieckiego z dnia 3 września 2004r. (Dz. U. Nr 237 z 17 września 2004r.) zmieniającym rozporządzenie w sprawie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego na podstawie art.16. ust. 3 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880) w Parku zakazuje się:

- 1) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu art. 51 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.);
- 2) umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności w ramach racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej, rybackiej i łowieckiej;
- 3) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu

drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;

- 4) pozyskiwania dla celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin, zwierząt, a także minerałów i bursztynu;
 - 5) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym lub przeciwoświsiskowym lub budową, odbudową, utrzymaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych;
 - 6) dokonywania zmian stosunków wodnych jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody lub racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej;
 - 7) budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem obiektów służących turystyce wodnej, gospodarce wodnej lub rybackiej;
 - 8) likwidowania, zasypywania, przekształcania zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych;
 - 9) wylewania gnojowicy z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych;
 - 10) prowadzenia chowu i hodowli zwierząt metoda bezściółkową;
 - 11) utrzymywania otwartych rowów ściekowych i zbiorników ściekowych;
 - 12) organizowania rajdów motorowych i samochodowych;
 - 13) używania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego na otwartych zbiornikach wodnych.
- Zakaz, o którym mowa w pkt 4 nie dotyczy wydobywania kopalin pospolitych na powierzchni nie przekraczającej 2 ha przy przewidywanym wydobyciu nie przekraczającym 20 000 m³, a działalność będzie prowadzona bez użycia materiałów wybuchowych – z zachowaniem odrębnych przepisów.

Zakaz, o którym mowa w pkt 10 nie dotyczy hodowli nie przekraczającej 50 DJP z zachowaniem odrębnych przepisów.

Zakaz, o którym mowa w pkt 13 nie dotyczy szlaków żeglownych rzek Bug i Narew z zachowaniem odrębnych przepisów.

1.2 Nadbużański Obszar Chronionego Krajobrazu:

Zgodnie z Rozporządzeniem Nr 63 Wojewody Siedleckiego z dnia 24 lipca 2002r. w sprawie wprowadzenia obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego Nr 212, poz. 5297 z późn. zm.) na podstawie art. 26, 26a i 32 ustawy z dnia 16 października 1991r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2001r. Nr 99, poz. 1079 z późn. zm.) zarządza się, co następuje:

1. Wprowadza się „Nadbużański” Obszar Chronionego Krajobrazu o powierzchni 23451,0 ha, na terenie powiatu siedleckiego, sokołowskiego i łosickiego w gminach: Sterdyń, Platerów, Jabłonna Lacka, Repki, Przesmyki, Sabnie.
2. Na terenie Obszaru Chronionego Krajobrazu zakazuje się:
 - 1) lokalizowania nowych obiektów zaliczanych do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów o ochronie środowiska,
 - 2) lokalizacji budownictwa lotniskowego poza miejscami wyznaczonymi w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego,
 - 3) utrzymania otwartych rowów i zbiorników ściekowych,
 - 4) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą, innym celom niż ochrona przyrody i zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz gospodarki rybackiej,
 - 5) likwidowania małych zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych,
 - 6) wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych,
 - 7) lokalizacji ośrodków chowu, hodowli – posługujących się metodą bezściółkową przekraczających 50 DJP,
 - 8) organizowania rajdów motorowych i samochodowych oraz pokazów lotów akrobacyjnych,
 - 9) likwidowania zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych,
 - 10) umyślnego zabijania dziko żyjących zwierząt, niszczenia nor, legowisk zwierzęcych, tarlisk i złożonej ikry, ptasich gniazd oraz wybierania jaj,
 - 11) wypalania roślinności i pozostałości roślinnych,
 - 12) wydobywania skał, minerałów, torfu,
 - 13) niszczenia gleby,
 - 14) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem obiektów związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym.
3. Zakazy, o których mowa w pkt. 2, nie dotyczą zadań realizowanych na rzecz obronności i bezpieczeństwa państwa, w przypadkach zagrożenia bezpieczeństwa państwa.
4. Zakaz, o którym mowa w pkt. 2 ppkt. 1, nie dotyczy inwestycji realizujących cele publiczne oraz przedsięwzięć zaliczanych do mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów o ochronie środowiska służących obsłudze ruchu komunikacyjnego i turystyki oraz przedsięwzięć bezpośrednio związanych z rolnictwem i przemysłem spożywczym.
5. Zakaz, o którym mowa w pkt. 2 ppkt. 8, nie dotyczy dolin rzecznych, torfowisk i lasów.

6. Zakaz, o którym mowa w pkt. 1 ppkt. 9 nie dotyczy usuwania zadrzewień zagrażających bezpieczeństwu ludzi i mienia, a także tych, których usunięcie jest związane z budową i utrzymywaniem istniejących urządzeń melioracji wodnych z zachowaniem odrębnych przepisów.
7. Zakaz, o którym mowa w pkt. 2 ppkt. 10, nie dotyczy gospodarki łowieckiej lub rybackiej prowadzonej w oparciu o odrębne przepisy oraz racjonalnej gospodarki rolnej i leśnej.
8. Zakaz, o którym mowa w pkt. 2 ppkt. 12, nie dotyczy wydobywania kopalin pospolitych na powierzchni nie przekraczającej 2 ha przy przewidywanym rocznym wydobyciu nie przekraczającym 20.000 m³, a działalność będzie prowadzona bez użycia materiałów wybuchowych - z zachowaniem odrębnych przepisów.

2. CELE I ZASADY OCHRONY A ZASADY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO ZAWARTE W DOKUMENTACH PLANISTYCZNYCH GMIN: STUDIACH UWARUNKOWAŃ I KIERUNKACH ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

2.1 Przedmiotowe *studia* w większości powstały pod ustawą z dnia 7 lipca 1994r. o *zagospodarowaniu przestrzennym*.

Ogólny zakres tych studiów był wypełnieniem zapisów art. 6 w.w.ustawy: - tj. w studium określa się w szczególności:

- obszary objęte ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego,
- lokalne wartości zasobów środowiska przyrodniczego i zagrożenia środowiskowe,
- obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w tym wyłączone z zabudowy,
- obszary zabudowane, ze wskazaniem w miarę potrzeby, terenów wymagających przekształceń i rehabilitacji ,
- obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę, ze wskazaniem w miarę potrzeby obszarów przewidzianych do zorganizowanej działalności inwestycyjnej,
- kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej,
- obszary dla których sporządzanie planów miejscowych jest obowiązkowe na podstawie przepisów szczegółowych lub ze względu na istniejące uwarunkowania.

2.2 Generalnie podawano, że celem opracowania studium jest określenie polityki gminy z uwzględnieniem celów i kierunków polityki województwa mazowieckiego. Studium stanowić będzie podstawę dla wyboru terenów obejmowanych miejscowymi planami zagospodarowania

przestrzennego i umożliwi władzom gminy prowadzenie prawidłowej i racjonalnej polityki w zakresie zagospodarowania przestrzennego.

Również w większości studiów zamieszczano wszystkie zasady określone w obowiązujących w latach 90. rozporządzeniach Wojewody o powołaniu Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego oraz obszarów chronionego krajobrazu.

2.3 W „Studiach ...”, dla których dostępne były Powszechne Inwentaryzacje Przyrodnicze Gmin (wykonywane kilka lat wcześniej), wskazano znacznie bogatszą w treść delimitację postulowanych form ochrony przyrody (użytki ekologiczne, rezerваты przyrody). Największe różnice dotyczą gmin Kosów Lacki, Ceranów oraz Stoczek-w tych trzech gminach wskazano w „Studiach.....” kilkakrotnie więcej obszarów o randze użytku ekologicznego w porównaniu z ”Powsz. Inwent. Przym.”

2.4 Przykłady zapisów w wybranych „Studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego”

Przykładem szczegółowości odpowiednich zapisów dotyczących sfery przyrodniczej „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Pułtusk. Kierunki zagospodarowania przestrzennego” – maj 2002 r., wykonane przez zespół ekspertów z Instytutu Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej pod kierownictwem dr inż. arch. Zdzisława Rezmera (nr upr. 467/88) w składzie:

mgr Katarzyna Donimirska, dr inż. Teresa Kaszyńska, dr inż. arch. Zdzisław Rezmer, mgr Ewa Szymkiewicz, mgr inż. Izabella Zydorowicz.

Zgodnie z ustawą o zagospodarowaniu przestrzennym, będącą formalną podstawą opracowania, przedstawione opracowanie studium określa kierunki rozwoju zagospodarowania przestrzennego na obszarze gminy w zakresie przewidzianym przez ustawę.

Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że na obszarze gminy Pułtusk występują trzy główne grupy czynników stanowiących uwarunkowania dalszego rozwoju zagospodarowania. Wpływają one z:

- jakości i stanu środowiska przyrodniczego,
- rozwoju społeczno-gospodarczego i wynikających z niego funkcji gminy, z których podstawowymi funkcjami zewnętrznymi są: produkcja przemysłowa i gospodarka rolna, a funkcją wewnętrzną obsługa mieszkańców miasta i gminy,
- jakości i stanu istniejącego zagospodarowania.

Dla oceny stanu możliwości rozwoju zagospodarowania gminy Pułtusk w perspektywie 10-15 lat, dokonano analizy:

- warunków przyrodniczych,
- sytuacji społeczno-gospodarczej oraz funkcji gminy,
- zagospodarowania obszaru ośrodka gminnego oraz terenów wiejskich,
- struktury użytkowania i własności gruntów.

Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Pułtusk (tekst i plansza graficzna) oraz plansza ***Kierunki rozwoju komunikacji*** zostały skorygowane w zakresie:

- terenów przeznaczonych pod zabudowę lotniskową – w wyniku uzgodnień z Dyrekcją Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego,
- przebiegu obwodnicy w ciągu drogi krajowej nr 61 – w wyniku uzgodnień z Generalną Dyrekcją Dróg Publicznych,
- struktury przestrzennej i funkcji obszaru zawartego między aktualnym przebiegiem drogi nr 61, a skorygowaną trasą obwodnicy miejskiej oraz wewnętrznego układu komunikacyjnego miasta jako konsekwencji przemieszczenia obwodnicy,
- relokacji cmentarza komunalnego
oraz w konsekwencji uwag Wojewody Mazowieckiego zgłoszonych w trakcie opiniowania studium, uzupełnione o problematykę dotyczącą:
- zagrożeń powodziowych w ramach zarządzania kryzysowego,
- stref ochronnych ujęć wody,
- rekultywacji terenów zdegradowanych.

W studium określono również strukturę przestrzenną miasta i gminy Pułtusk.

W obszarze gminy Pułtusk wyraźnie wyodrębnia się jej pasmowa struktura przestrzenna funkcji i zagospodarowania. Pasma ułożone na kierunku N – S nawiązują do osi rzeki Narwi, która w strukturze obszaru odgrywa decydującą rolę.

Pasma wschodnie o dominującej funkcji przyrodniczo-rekreacyjnej, obejmujące pradolinę rzeki wraz z jej korytem, z wyjątkiem zurbanizowanej enklawy w rejonie miasta (Popławy-Grabowiec) objęte zostało ochroną prawną w ramach Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego.

Pasma centralne ciągnące się wzdłuż korony prawobrzeżnej skarpy tworzy obszar zurbanizowany, ciągnący się od Kacic na południu poprzez miasto Pułtusk – stanowiące centrum układu poprzez wsie: Kacice, Lipa, Chmielewo, Boby, aż po Gnojno na północy.

Pasma zachodnie stanowi obszar o dominującej funkcji rolniczej z osadnictwem związanym głównie z produkcją rolną na glebach o wysokiej wartości bonitacyjnej. Wartościowe gleby występują także w bezpośrednim sąsiedztwie zainwestowania miejskiego, zwłaszcza w północno-zachodniej części miasta.

Ustalenia w zakresie zagadnień wynikających z przepisów ustawy.

Zgodnie z ustawą o zagospodarowaniu przestrzennym w studium określono w szczególności:

Lokalne wartości środowiska przyrodniczego i zagrożenia środowiskowe

Lokalne wartości środowiska przyrodniczego związane są z położeniem gminy. Walory środowiska przyrodniczego gminy tworzą:

- Narew wraz z jej dopływami. Narew i jej brzegi o urozmaiconym ukształtowaniu i niskim stopniu przekształceń krajobrazu oraz zróżnicowane typy zbiorowisk leśnych, stanowią największą wartość lokalnego środowiska przyrodniczego. Lasy gminy nie mają jednak większego znaczenia gospodarczego
- Unikalny krajobraz nadnarwiański – dobrze zachowany naturalny fragment rozległego krajobrazu nizinnego, nad swobodnie meandrującymi dużymi rzekami Polski – Narwi i Bugu; miejsce lęgowe ptaków wodnych bytujących w dolinie i na wodach rzek; malownicza skarpa dzieląca część wyżynną gminy i dolinę rzeki; lasy lęgowe oraz lasy ze 150-letnim drzewostanem sosnowym;
- Cenne obiekty przyrodnicze – park podworski w Kacicach i pojedyncze drzewa stanowiące pomniki przyrody;
- Duże kompleksy dobrych gleb sprzyjające rozwojowi rolnictwa;
- Dogodne warunki posadowienia zagospodarowania osadniczego;
- Surowce mineralne sprzyjające rozwojowi produkcji materiałów budowlanych, w tym ceramiki budowlanej.

Walory krajobrazowo-przyrodnicze zagrożone są głównie przez nadmierne żywiołowe rozprzestrzenianie się zabudowy letniskowej, a ściślej mówiąc, przez nadmierne skupienie zabudowy letniskowej lokalizowanej na terenach najbardziej cennych przyrodniczo, gdzie następuje:

- zanieczyszczenie wód gruntowych,
- zaśmiecanie terenu,
- lokalizacja obiektów na stromych zboczach, co może uruchomić proces erozji zboczy,
- wycinanie drzew na działkach leśnych.

W celu ochrony środowiska przyrodniczego przed nadmierną koncentracją zabudowy letniskowej w studium wyznaczono obszary pod skoncentrowaną zabudowę poza granicami Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego.

Istotnym zagrożeniem dla walorów środowiska przyrodniczego jest zanieczyszczenie rzeki Narew przez dopływy rzek i cieków usytuowanych na terenie gminy i miasta Pułtuska. Na terenie miasta są to kanały zanieczyszczone ściekami komunalnymi; na terenach wiejskich – ścieki sanitarne z

gospodarstw domowych. Ścieki komunalne są zagrożeniem dla czystości cieków wodnych spływających do Narwi i dla jakości wód wglębnych pierwszego poziomu wodonośnego. Poważnym zagrożeniem dla jakości życia mieszkańców Pułtusa jest nadmierny ruch tranzytowy i miejscowy w centrum miasta, a szczególnie baza transportowa PKS usytuowana w centrum miasta.

Obszary objęte lub wskazane do objęcia ochroną na podstawie przepisów szczególnych

Na obszarze gminy Pułtusk występują następujące obiekty i obszary objęte ochroną:

-Nadbużański Park Krajobrazowy utworzony Rozporządzeniem Wojewody Ciechanowskiego Nr 15/94 z dnia 8 kwietnia 1994r. w celu ochrony unikatowych walorów doliny rzeki Narwi i przyrodniczych powiązań z obszarami rzeki Bug;

-Ustalenia dotyczące zagospodarowania terenów odnoszące się do miasta i gminy Pułtusk stanowią około 1/3 obszaru gminy, w tym około 1/2 obszaru miasta. Tereny położone na wschód od drogi krajowej Warszawa – Różan – Ostrołęka znalazły się w otulinie Parku, bądź w jego strefach o wzmożonej ochronie, w tym i szczególnej ochronie walorów ekologicznych i o ochronie rezerwatowej. W konsekwencji tego rozporządzenia na terenie NPK, poza uzgodnionymi z Zarządem Parku obszarami, zakazuje się m.in. lokalizowania nowych ośrodków wypoczynkowych i letniskowych oraz powiększania już istniejących. Dopuszcza się wynajem kwater prywatnych oraz w ograniczonym zakresie budownictwo letniskowe, w obrębie istniejącej zabudowy zagrodowej w formie adaptacji opuszczonych zagród wiejskich lub w lukach istniejącej zabudowy. Zgodę na programy i plany rozwoju zagospodarowania terenów NPK musi wyrazić Zarząd Parku. Dotyczy to wszystkich stref parku, w tym jego otuliny. Rozporządzenie ponadto nakazuje dla stref I-IV Parku opracować szczegółowe plany porządkowania i rewaloryzacji terenu.

-Na terenie NPK zakazuje się poboru kruszywa i innych surowców mineralnych, z wyjątkiem bieżących potrzeb miejscowych gospodarstw. W wyniku rozporządzenia Wojewody w sprawie utworzenia NPK wydobycie niektórych surowców mineralnych może zostać jeszcze bardziej ograniczone.

-Na terenie Parku i jego otuliny przewiduje się zalesienie gruntów nieprzydatnych i mało przydatnych dla gospodarki rolnej, z wyjątkiem terenów uznanych za użytki ekologiczne oraz intensyfikowanie zadrzewień, ze zwróceniem szczególnej uwagi na zadrzewienia śródpolne, wzdłuż dróg, cieków oraz w obrębie zabudowy mieszkaniowej, gospodarczej oraz handlowo-usługowej.

-Rezerwat czapli siwej Czapliniec, położony w okolicy wsi Pawłówek, około 4 km na północ od Pułtusa

Obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w tym wyłączone z zabudowy

Główną funkcją zewnętrzną osadnictwa wiejskiego gminy Pułtusk jest gospodarka rolna i produkcja żywności. Obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej są podstawowym źródłem utrzymania większości ludności wiejskiej.

Ochrona gruntów rolnych na podstawie ustawy polega między innymi na ograniczeniu przeznaczenia ich na cele nierolnicze.

Obszary zabudowane, ze wskazaniem, w miarę potrzeby, terenów wymagających przekształceń lub rehabilitacji

Obszary zabudowane w gminie tworzą:

- tereny zabudowy miejskiej o różnych funkcjach,
- tereny zabudowy wiejskiej o przewadze zagospodarowania zagrodowego,
- tereny zabudowy rekreacyjnej.

Studium uwarunkowań ... nie jest przepisem gminnym i z natury swojej określa jedynie kierunki rozwoju gminy. Nie wyznacza zatem szczegółowego przeznaczenia każdej działki, operując wysokim stopniem agregacji ustaleń dostosowanym do skali 1:10 000. Studium ... nie stanowi podstawy do wydawania decyzji administracyjnych, a ustalenia w nim zawarte winny być przetworzone w planie miejscowym i dopiero w uchwale Rady znaleźć formę ustalenia obowiązującego konkretnego inwestora.

Obszary, które mogą być przeznaczone pod zabudowę, ze wskazaniem, w miarę potrzeby, obszarów przewidzianych do zorganizowanej działalności inwestycyjnej.

Grunty wysoczyzny morenowej zajmujące około 2/3 powierzchni gminy, charakteryzują się dobrymi i bardzo dobrymi warunkami dla zabudowy. Jedynie w strefie przykrawędziowej skarpy istnieje możliwość ruchów masowych, gdzie posadowienie obiektów budowlanych winno być poprzedzone badaniami stateczności skarpy.

Obszary mieszkaniowo-usługowe, przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową z możliwością lokalizacji urządzeń usługowych i innych drobnych zakładów, nieuciążliwych dla środowiska, niezbędnych lub pożądaných dla obsługi ludności zespołów mieszkaniowych oznaczone na rysunku studium Kierunki rozwoju zagospodarowania przestrzennego numerami 1-10.

Obszary usługowe, przeznaczone pod urządzenia bądź zespoły urządzeń usługowych wymagające większych terenów oznaczone na rysunku studium Kierunki rozwoju zagospodarowania przestrzennego numerami 11-22.

Obszary gospodarcze oznaczone na rysunku studium Kierunki rozwoju zagospodarowania przestrzennego numerami 21-30, większość z nich tworzy strefy rozwoju ekonomicznego, przeznaczone pod lokalizację bądź rozbudowę zakładów przemysłowych, składów, magazynów, hurtowni oraz urządzeń infrastruktury technicznej i innych urządzeń obsługi ludności i rolnictwa, uciążliwych dla otoczenia. Lokalizacja zagospodarowania gospodarczego wymaga pozytywnej opinii sanitarnej. Na obszarze miasta wyznaczono trzy zasadnicze strefy rozwoju ekonomicznego.

Obszary rekreacyjne oznaczone na rysunku studium Kierunki rozwoju zagospodarowania przestrzennego numerami 31-50.

Urządzenia obsługi podróżnych (mop) oznaczone na rysunku studium Kierunki rozwoju zagospodarowania przestrzennego numerami 51-53.

Obszary, które mogą być przeznaczone po zabudowę mieszkaniową wynikającą z potrzeby zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej.

W gminie Pułtusk występują potrzeby w zakresie komunalnej zabudowy mieszkaniowej, o standardzie przystosowanym do możliwości inwestycyjnych gminy, a jednocześnie zaspakajającym potrzeby ludności, której nie stać na realizację lub kupno mieszkań.

Kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym obszary, na których będą stosowane indywidualne i grupowe systemy oczyszczania ścieków, a także tereny niezbędne do wytyczenia ścieżek rowerowych.

Obszary zagrożone powodzią

Problem zarządzania kryzysowego i ochrony ludności w kontekście zagrożenia powodziowego ze strony rzeki Narew ma dla miasta i gminy Pułtusk pierwszorzędne znaczenie (dwukrotna powódź w ciągu 30 lat II połowy ubiegłego wieku).

Bezpośrednią ochronę przed powodzią zgodnie z art. 70 ustawy Prawo Wodne sprawują właściwe terenowe komitety przeciwpowodziowe, których przewodniczący są m.in. zobowiązani do opracowania i stałej aktualizacji gminnych planów bezpośredniej ochrony przed powodzią z uwzględnieniem zaleceń dot. ochrony ludności i zarządzania kryzysowego określonych w wytycznych Wojewody Mazowieckiego i Starosty Pułtuskiego.

Zgodnie z § 8 Zarządzenia Nr 32 Wojewody Mazowieckiego z dnia 24 marca 1999r. w sprawie powołania Wojewódzkiego Zespołu ds. Ochrony Przeciwpowodziowej i Ratownictwa, w którym zobowiązuje się Burmistrzów i Wójtów Gmin do zorganizowania odpowiednich Zespołów na szczeblu gminnym.

IV. UWARUNKOWANIA DLA OBSZARÓW CHRONIONYCH

1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z SYTUACJI PLANISTYCZNEJ PARKU I JEGO OTULINY

Charakteryzując zróżnicowany potencjał społeczno-gospodarczy gmin, należy uznać, że jest on m.in. pochodną istniejącego zagospodarowania przestrzennego i dalszych zamierzeń rozwojowych gmin, zawartych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Ważna z punktu widzenia celów ochronnych Parku jest sytuacja planistyczna rozumiana jako:

- stopień pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- wielkość tych planów,
- najważniejsze ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- problemy i paradoksy wynikające z zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w kontekście innych uregulowań prawnych.

Sytuacja planistyczna pozwala określić stopień zagospodarowywania przestrzeni, przeznaczenie terenu, jego funkcje, sposób zagospodarowania w kontekście wymogów ochronnych wokół Parku i w szerszym kontekście kształtowania ładu (lub nieładu przestrzennego) wskazanie kolizji przestrzennych i zagrożeń środowiska.

1.1. Analiza stopnia pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego

Do końca roku 2004 na obszarze 20 gmin i 3 miast położonych na terenie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego sytuacja planistyczna była bardzo zróżnicowana, o czym świadczy poniższa analiza przeprowadzona dla poszczególnych gmin.

Gmina Platerów - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru całej gminy o pow. 12900 ha, sporządzony na podstawie ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 1994 r.

Gmina Korczew – tylko jeden miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, uchwalony zgodnie z ustawą o zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 1994 r. Dotyczy niewielkiego obszaru części wsi Mogielnica o pow. 16, 21 ha, co stanowi 0,15% powierzchni gminy.

Gmina Sabnie (położona w otulinie NPK) - jeden miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, dotyczący zbiornika retencyjnego “Niewiadoma” położonego w dolinie rzeki Cetynia i wsi Nieciecz Włociańska, o pow. 70 ha, co stanowi 0,7% pokrycia powierzchni gminy.

Gminy Sterdyń i Repki nie posiadały aktualnego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Gmina Nur - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru całej gminy. Plan uchwalono w roku 2003, ale obowiązuje od 2004 r. i uchwalony jest na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 1994 r.

Gmina Stoczek - dwa miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego o łącznej powierzchni 18,054 ha, co stanowi 0,13% powierzchni gminy. Dotyczą one wsi Gajówka Zachodnia i Mrozowa Wola. W trakcie opracowania znajdują się miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla 26 wsi. Uchwałę podjęto na podstawie ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 1994 r.

Gmina Łochów - jeden mały, uchwalony i aktualny miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla wsi Ostrówek, o pow. 375 ha, co stanowi 1,92 % pokrycia powierzchni gminy. Na obszarze **gminy Liw** - dwa miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, pokrywające 0,41 % powierzchni gminy, dotyczące części gruntów we wsi Jartypory, Połazie, Zawady, Liw, Krypy, Ruchna o łącznej powierzchni 70 ha.

Gmina Jadów - jeden miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, obejmujący całą gminę. Powierzchnia opracowania wynosi 11687 ha, co stanowi 100% pokrycia planem gminy. Plan z 2004 r. uchwalony jest na podstawie nowej ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r.

Na obszarze **gminy Pułtusk** uchwalonych było do końca roku 2004 zaledwie 13 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego o łącznej powierzchni 87 ha, co stanowiło 0,65% pokrycia powierzchni gminy. Uchwalone zostały na podstawie ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 1994 r. Specyfiką tych planów jest ich rozdrobnienie, tworzenie planów w małych częściach.

W **gminie Pokrzywnica** uchwalono do końca roku 2004 tylko 7 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, dotyczących niewielkich obszarów o łącznej pow. 289,02 ha, co stanowi 2,36% pokrycia gminy. Plany uchwalono zgodnie z ustawą o zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7 lipca 1994 r.

Stopień pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego gmin położonych w Nadbużańskim Parku Krajobrazowym i jego otulinie (uwzględniono całe powierzchnie gmin) – stan na 31.12. 2004:

Nazwa gminy	Ilość sporządzonych planów	Powierzchnia planów (ha)	% pokrycia planami gminy
Liw	2	70,00	0,41
Stoczek	2	18,05	0,13
Łochów	1	375,30	1,92
Platerów	1	12900,00	100,00
Korczew	1	16,21	0,15
Repki	0	0,00	0,00
Sterdyń	1	0,00	0,00
Sabnie	1	70,00	0,7
Jadów	1	11700,00	100,00
Nur	1	10300,00	100,00
Pułtusk	13	87,00	0,65
Pokrzywnica	7	289,02	2,36

1.2. Charakterystyka miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

1. Wprowadza bardzo ogólne zapisy dotyczące infrastruktury technicznej i ochrony środowiska.
2. Ustalenia dotyczące przeznaczenia terenów, są bardzo zróżnicowane, choć w większości planów struktura funkcji jest dość złożona i dopuszcza kilka rodzajów użytkowania jako funkcji podstawowej, uzupełniającej i dopuszczonej. Tylko kilka drobnych planów dla poszczególnych działek miało charakter monofunkcyjny i dotyczyło jednego rodzaju użytkowania.
3. Dla większości sporządzonych planów dominuje funkcja mieszkaniowa, jednorodzinna, wolnostojąca, zgodnie z właściwymi rozporządzeniami Wojewody dotyczącymi Parku i NOCHK. Jako funkcję uzupełniającą dopuszcza się z reguły nieuciążliwe usługi oraz rozwój komunikacji i infrastruktury technicznej, tereny zieleni, rekreacji i sportu.
4. Większość planów wprowadza wielkość działek w ramach poszczególnych kwartałów i obszarów funkcji – min ich wielkość wynosi od 1000 m² do 3300m² w części uzdrowskiej gminy Konstancin – Jeziorna i zachowuje historyczną parcelację na działkach leśnych.
5. W większości planów ustanawiana jest powierzchnia biologicznie czynna, która stanowi co najmniej 60% powierzchni działki, pomimo tego, że takiego wymogu nie ma w Rozporządzeniu Wojewody Mazowieckiego w sprawie utworzenia Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego oraz Nadbużańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

6. W zakresie infrastruktury technicznej podawane są zasady uzbrojenia terenu, miejsca lokalizacji urządzeń i ich charakterystyka techniczna.

1.3 Najważniejsze ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dotyczące wymogów ochrony przyrody i ochrony środowiska

Ustalenia planów dotyczące zarówno przepisów ogólnych, przepisów dotyczących zasad ochrony środowiska i przyrody oraz przepisów szczegółowych, określających zasady i warunki zagospodarowania przestrzennego w poszczególnych terenach o wyznaczonych liniach rozgraniczających przeznaczenia terenu (funkcji) wprowadzają następujące zapisy:

Zasady i warunki zagospodarowania są zgodne z:

Rozporządzeniem nr 25 Wojewody Mazowieckiego z dnia 3 września 2004 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego (Dz. U. Woj. Maz. 237 z 17 września 2004).

Rozporządzeniem Nr 63 Wojewody Mazowieckiego z dnia 24 lipca 2002r. w sprawie wprowadzenia obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego Nr 212, poz. 5297 z późn. zm.)

1.4 W zakresie przepisów dotyczących zasad ochrony środowiska przyrodniczego i przyrody oraz szczegółowych warunków zagospodarowania przestrzennego w poszczególnych obszarach dominują następujące zapisy:

Na terenie Parku zakazuje się:

- realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu art. 51 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. – prawo ochrony środowiska,
- Na terenie Parku dopuszcza się:
 - remonty i modernizację istniejącej zabudowy przy zachowaniu dotychczasowej funkcji,
 - lokalizację niezbędnych urządzeń liniowych dla potrzeb lokalnych pod warunkiem ich uzgodnienia ich przebiegu i warunków realizacji z wojewodą,

2. UWARUNKOWANIA FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNE W OBSZARZE PARKU I JEGO BEZPOŚREDNIM OTOCZENIU

2.1. Zagospodarowanie przestrzeni na terenie Parku

W obszarze Parku, podstawowe elementy struktury przestrzennej stanowią:

- europejski korytarz transportowy, będący potencjalnym pasmem rozwoju: K1 Helsinki-Tallin-Ryga-Kowno-Warszawa, który na terenie Polski tworzą droga nr 8 Szypliszki-Suwałki-

Białystok-Warszawa (Via Baltica) i linia kolejowa E75 Trakiszki-Białystok-Warszawa; fragment dużej obwodnicy Warszawy: Mińsk Mazowiecki – Łochów- Wyszaków (drogi nr 50 i nr 62), Łochów-Brok (nr 50) i fragment wielkiej obwodnicy Mazowsza: Siedlce-Sokołów Podlaski (droga krajowa nr 63) Siedlce-Sokołów Podlaski -Małkinia-Ostrów Mazowiecka (droga wojewódzka nr 677).

- podlegający coraz silniejszej zabudowie letniskowej obszar w części zachodniej, głównie gmin: Pułtusk, Pokrzywnica, Jadów, Łochów, Sadowne, Stoczek.
- dolina Bugu jako korytarz ekologiczny o randze europejskiej,
- krajowy ciąg ekologiczny rzeki Liwiec,
- regionalny ciąg ekologiczny Tocznej,
- lokalne ciągi ekologiczne rzek: Cetynia, Ugoszcz, Buczynka, Kołodziejka i Myśla,

Poza terenem NPK, silnie rozwinięty w części południowej i wschodniej jest system obszarów chronionych: Park Krajobrazowy Podlaskiego Przełomu Bugu, Nadbużański Obszar Chronionego Krajobrazu, Siedlecko-Węgrowski Obszar Chronionego Krajobrazu,

2.2. Funkcje miast i gmin wchodzących w skład Parku

Obecne funkcje miast i gmin wchodzących w skład Parku wynikają ze stanu zagospodarowania, stanu środowiska przyrodniczego, z cech społeczno-gospodarczych przestrzeni.

- Gminy na terenie całego NPK stanowią obszar zaplecza rekreacyjnego Warszawy, Siedlec i mniejszych miast, pełniąc jednak głównie funkcje rolnicze,
- Miasta Łochów i Kosów Lacki to lokalne ośrodki rozwoju, obsługujące mieszkańców oraz turystów w sezonie letnim – przewidziane w PZPW do wspomagania rozwoju,

Ważnym impulsem rozwojowym obszaru położonego zarówno w samym parku, jak i w jego otoczeniu będą:

- 1.Modernizacja trasy Via Baltica,
2. Budowa obwodnicy Wyszakowa wraz z nowym mostem na Bugu,
3. Modernizacja drogi nr 677 Sokołów Podl.-Kosów Lacki-Małkinia Grn., (fragment Wielkiej Obwodnicy Mazowsza), włącznie z nowym mostem na Bugu w Małkini Grn.

Powyższe przedsięwzięcia z pewnością pogorszą stan walorów środowiskowych Parku

2.3. Predyspozycje rozwojowe - współzależność rozwoju - obszary ciążen

Na podstawie analizy struktury zagospodarowania przestrzennego i pełnionych funkcji przez poszczególne gminy, na obszarze Parku i otuliny można wyróżnić poniższe strefy i ośrodki:

- Strefa ekstensywnego rolnictwa – obejmująca głównie gminy w części wschodniej NPK,

- Dolina rzeki Bug,
- Duże kompleksy leśne w części środkowej NPK,
- Miasto Kosów Lacki, które może stanowić ośrodek aktywizacji lokalnej ludności w zakresie obsługi odwiedzających teren obozu zagłady w Treblince,
- Miasto Łochów, stanowiące główny ośrodek lokalnej aktywizacji w części zachodniej NPK,
- Miejscowość Korczew, zaliczona w PZPWM do lokalnych ośrodków wspomagania rozwoju, może w peryferyjnej, wschodniej części NPK stanowić ważne ogniwo aktywizacji rozwoju nie tylko w skali tej gminy - imprezy kulturalne o zasięgu krajowym),

3. PROBLEMY WYNIKAJĄCE Z ZAPISÓW W MIEJSCOWYCH PLANACH ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO – ZAGROŻENIA ŁADU PRZESTRZENNEGO

- 3.1 Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na terenie 20 gmin Parku powstałe pod „rządami” *ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym* nie posiadały obligatoryjnego zakresu ustaleń, zgodnie z art.10 ww. ustawy w” *miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się w zależności od potrzeb*”. Stąd różny zakres planu i wcześniej omówiona możliwość różnego stopnia szczegółowości regulacyjnej planów.
- 3.2 Obowiązki dwu rozporządzeń Wojewody Mazowieckiego (w sprawie utworzenia Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego i Nadbużańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu), jednak nie określających powierzchni biologicznie czynnej, może sprzyjać zróżnicowaniu tej wartości, nawet na sąsiadujących działkach. Nie rozwiązuje tego problemu również konieczność uzgadniania miejscowych planów z instytucjami odpowiedzialnymi za ochronę przyrodniczych walorów parku (w praktyce, Zarząd NPK uzgadnia m.p.z.p. w zakresie 60% wartości powierzchni biologicznie czynnej, co jest swoistym kompromisem pomiędzy możliwościami właścicieli działek a koniecznością ochrony walorów zieleni)
- 3.3 Na terenie otuliny parku nie określono zasad ochronnych, co stanowi poważne odstępstwo od poprzedniego Rozporządzenia powołującego NPK (1993) bardzo precyzyjnie określającego zasady zagospodarowania przestrzennego oraz dopuszczalne formy działalności gospodarczej wraz z odp. reżimami ochronnymi. Liberalizacja tych przepisów z pewnością nie sprzyja zachowaniu walorów przyrodniczych w otoczeniu NPK oraz nie zabezpiecza podstawowej funkcji otuliny, jako swoistej strefy buforowej parku.

3.4 Zróżnicowana sytuacja w otoczeniu NPK (otulina parku, obszar chronionego krajobrazu), „wykreowała” 3 kategorie gmin (niezależnie od faktu częściowego położenia gminy w samym parku):

- gminy, których fragmenty są położone wyłącznie na terenie otuliny parku (pozbawionej jakichkolwiek reżimów ochronnych): Zaręby Kościelne, Ceranów, Kosów Lacki, Liw, Łochów, Miedzna, Stoczek, Korytnica, Korczew, Paprotnia, Jadów, Pułtusk, Pokrzywnica,

- gminy, których fragmenty są położone wyłącznie na terenie NOChK, a więc z obowiązującymi reżimami ochronnymi: Jabłonna Lacka

- gminy na których fragmentach nakładają się zarówno otulina jak i obszar chronionego krajobrazu: Nur, Sabnie, Sterdyń, Repki, Przesmyki, Platerów.

Tę paradoksalną sytuację pogłębia dodatkowo fakt położenia (w obrębie tej samej gminy), niektórych jej fragmentów w obszarze chronionego krajobrazu lub tylko w otulinie parku (gm. Nur i Przesmyki) -pozbawionej odpowiednich prawnych ograniczeń przeciwdziałających zagrożeniom walorów przyrodniczych w otoczeniu Parku, odznaczającego się wyjątkowo rozległą granicą-strefą potencjalnych zewnętrznych zagrożeń.

3.5 Ze względu na utrudnioną procedurę opracowywania planów pod ustawą o zagospodarowaniu przestrzennym, ich sporządzanie etapami poprzez dzielenie sołectwa na części, tworzy nieczytelne odległości zabudowy, przestrzenie publiczne pozbawione pierzei i nieczytelne w krajobrazie.

3.6 Zmieniające się przepisy - szczególnie w zakresie odległości obiektów budowlanych od linii brzegowej rzek - obecnie na mocy ustawy o ochronie przyrody wprowadzono 100 m pas szerokości w którym obowiązuje zakaz zabudowy w Nadbużańskim Parku Krajobrazowym. Narzuca się zatem pytanie: czy dla najmniejszych cieków (Kołodziejka, Buczynka, Kosówka, Myśla, Nowa Treblinka, Treblinka, Toczna) potrzebny jest aż tak szeroki pas?, szczególnie w kontekście istniejących dotychczas przepisów i obecnego zagospodarowania?

Zapis powyższy powinien mieć zastosowanie wyłącznie w odniesieniu do Bugu i największych starorzeczy tej rzeki.

3.7 W większości planów dotyczących obszarów wrażliwych ekologicznie, o niskim poziomie zwierciadła wód gruntowych bardzo rzadko pojawiają się zapisy o wypłyceń przewodów kanalizacyjnych, czy wręcz zakaz ich umieszczania poniżej zwierciadła wód gruntowych.

4. PRZYKŁADOWE ZAPISY W PROJEKTACH MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO, DOTYCZĄCE OCHRONY WALORÓW PRZYRODNICZYCH

4.1 Wybrany fragment projektu mpzp dla miasta Kosów Lacki (opracowanego w Oddziale Terenowym w Siedlcach MBPPiRR pod kierunkiem mgr Małgorzaty Rogowiec):

„Rozdział 3.

OCHRONA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

§ 32

W zakresie ochrony środowiska przyrodniczego ustala się:

- 1) zakaz lokalizacji inwestycji powodujących znaczące oddziaływanie na środowisko;
- 2) nakaz wyposażenia obszarów zabudowy w zorganizowane systemy wodno-kanalizacyjne z odprowadzaniem ścieków do oczyszczalni;
- 3) do czasu realizacji systemu kanalizacji sanitarnej dopuszcza się odprowadzanie ścieków do szczelnych zbiorników bezodpływowych, okresowo opróżnianych transportem asenizacyjnym dowożącym ścieki do punktu zlewnego oczyszczalni;
- 4) ścieki technologiczne, przed odprowadzeniem do systemu kanalizacji sanitarnej lub zrzutem do punktów zlewnych, należy doprowadzić do stanu odpowiadającego przepisom odrębnym w zakresie wprowadzania ścieków przemysłowych do komunalnych urządzeń kanalizacyjnych. Obowiązek powyższy spoczywa na „producencie” ścieków;
- 5) nakaz stosowania do ogrzewania źródeł energii spełniających wymagania ekologiczne;
- 6) podejmowanie działalności gospodarczej wiążącej się z wprowadzaniem do powietrza substancji zanieczyszczających jest możliwe wyłącznie po uzyskaniu decyzji o dopuszczalnej emisji na podstawie przepisów odrębnych;
- 7) warunki realizacji lub adaptacji obiektów o funkcjach usługowo-produkcyjnych, składowych i innych mogących pogorszyć stan środowiska określi każdorazowo Powiatowy Inspektor Sanitarny;
- 8) lokalizacja zbiorników paliw i materiałów ropopochodnych winna być każdorazowo uzgadniana z Powiatowym Inspektorem Sanitarnym;
- 9) na terenach zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, usług publicznych oraz usług komercyjnych obowiązuje:
 - a) zakaz lokalizacji obiektów mogących powodować stałe bądź okresowe uciążliwości dla podstawowej funkcji terenu,
 - b) zakaz adaptacji istniejących obiektów dla funkcji mogących powodować stałe bądź okresowe uciążliwości dla podstawowej funkcji terenu,
 - c) ewentualna uciążliwość dla środowiska wywołana przez obiekty usługowe i inne nie może wykroczać poza teren lokalizacji obiektu;

- 10) uciążliwość dla środowiska wywołana przez obiekty produkcyjne lokalizowane na terenach przemysłu oraz działalności gospodarczej, nie może wykraczać poza granice tych terenów;
- 11) nakaz wykonania drożnych przepustów w nasypach drogowych i kolejowych, umożliwiających przepływ okresowych wód powierzchniowych oraz migrację flory i fauny pod terenami kolejowymi oraz pod projektowanymi i istniejącymi ulicami przecinającymi lokalne obniżenia terenu;
- 12) na terenach położonych wzdłuż rzeki Kosówka, jej dopływu oraz istniejących rowów melioracyjnych obowiązuje zakaz realizacji ogrodzeń w odległości mniejszej niż 5 m od górnej krawędzi skarpy rzeki lub rowu melioracyjnego. Zagospodarowanie terenów zdrenowanych jest uwarunkowane przebudową systemów drenarskich w uzgodnieniu z zarządzającym siecią;
- 13) ochronę istniejących lasów wyrażającą się zakazem uszczuplania ich powierzchni;
- 14) ochronę terenów położonych w otulinie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego;
- 15) objęcie ochroną w randze zespołu przyrodniczo-krajobrazowego terenu obejmującego; fragment doliny prawobrzeżnego dopływu Kosówki. Granice zespołu oraz zasady gospodarowania zostaną określone po opracowaniu dokumentacji;
- 16) objęcie ochroną w randze użytku ekologicznego terenu wyrobiska po eksploatacji żwiru. Granice użytku ekologicznego oraz zasady gospodarowania zostaną określone po opracowaniu dokumentacji.”

4.2 Fragmenty z opracowanego „Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Jadów” -po kierunkiem Mariana Rydla (Biuro Rozwoju w Łodzi) z roku 2001:

„W całym obszarze plan ustala obowiązek:

- 1) ogrzewania lokalnych budynków ze źródeł ekologicznie czystych (energia elektryczna, gaz przewodowy lub z butli, olej opałowy niskosiarkowy do 0,3% oraz inne ekologiczne nośniki energii),
- 2) gromadzenia i selekcji odpadów na posesjach w urządzeniach przystosowanych do ich gromadzenia zgodnie z systemem oczyszczania przyjętym w gospodarce komunalnej gminy,
- 3) ochrony istniejących pomników przyrody, zgodnie z aktami prawnymi uznającymi je,
- 4) zachowania walorów środowiska przyrodniczego, w tym zieleni znajdującej się na terenie działek, a przede wszystkim zachowanie istniejącej zieleni wysokiej, pojedynczych drzew, zadrzewień śródpolnych i przydrożnych oraz zieleni łąkowej, obowiązuje zakaz wycinania drzew, oprócz przypadków bezpośredniego zagrożenia lub w zarysie lokalizacji obiektów liniowych i kubaturowych,

5) ochrony doliny rzeki Liwiec poprzez:

- a) zakaz realizacji obiektów w odległości min. 50 m od linii brzegowej rzeki Liwiec. W przypadku występowania brzegów wysokich odległość ta może być zmniejszona do 25 m licząc od krawędzi skarpy,
- b) plan dopuszcza lokalizowanie ogrodzeń (ażurowych) w odległości umożliwiających swobodny dostęp do rzeki,
- c) rzeczywiste odległości wykluczające inwestowanie powinny wynikać z ustaleń operatu wyznaczającego zasięg maksymalnych wylewów powodziowych.

1. Plan utrzymuje zasady ochrony i zagospodarowania terenów wchodzących w obręb rezerwatu przyrody „Śliże”, Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny oraz obszarów uznanych za użytki ekologiczne, określone w aktach prawnych powołujących ich powstanie.
2. Na terenach charakteryzujących się niekorzystnymi warunkami gruntowo-wodnymi plan dopuszcza po przeprowadzeniu odpowiednich badań podłoża, realizację obiektów kubaturowych bez podpiwniczeń.
3. Na terenach zmeliorowanych plan ustala obowiązek dokonania, przed realizacją zabudowy, odpowiednich zabezpieczeń lub przebudowy, umożliwiających prawidłowe funkcjonowanie systemu na terenach sąsiednich w uzgodnieniu z użytkownikiem tych urządzeń.
4. Plan zaleca wzbogacanie terenu zielenią (zadrzewienia, zalesienia, dolesienia) w obrębie wyznaczonych ciągów przyrodniczych (korytarzy i sięgaczy ekologicznych).

§ 12

5. W całym obszarze plan zakazuje:

- 1) realizowania przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, określonych w przepisach szczególnych, za wyjątkiem terenów oznaczonych w planie symbolami U/MM, U, U/P, NU, gdzie dopuszcza się przedsięwzięcia, dla których sporządzenie raportu oddziaływania na środowisko może być wymagane oraz za wyjątkiem dróg
- 2) wprowadzania nie oczyszczonych ścieków do wód powierzchniowych lub do gruntu oraz tworzenia i utrzymywania otwartych kanałów ściekowych
- 3) lokalizowania obiektów i urządzeń oraz prowadzenia działalności usługowej i wytwórczej mogącej powodować:
 - a) przekroczenia na terenach podlegających ochronie akustycznej dopuszczalnego poziomu hałasu, w zależności od rodzaju zabudowy (zgodnie z obowiązującym Rozporządzeniem);
- dla zabudowy jednorodzinnej, letniskowej i terenów wielogodzinnego przebywania dzieci i młodzieży (MN, MN/ML, ML, UO): 45 dB/A w porze dziennej, a 40 dB/A w porze nocnej,

- dla zabudowy jednorodzinnej z usługami rzemieślniczymi oraz zagrodowej (MR/MN, MN/U): 50 dB(A) w porze dziennej, a 40 dB(A) w porze nocnej,
 - b) emisję do powietrza zanieczyszczeń o charakterze odorowym,
 - c) wprowadzanie do powietrza atmosferycznego zanieczyszczeń w ilościach mogących powodować przekroczenie norm dopuszczalnych stężeń,
 - d) wytwarzanie odpadów, które ze względu na pochodzenie, skład chemiczny, biologiczny i inne właściwości stanowić mogą zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi lub dla środowiska
- 4) wprowadzania, w obrębie obszarów leśnych (LS, ZN/LS), obiektów kubaturowych, za wyjątkiem obiektów związanych z gospodarką leśną oraz niezbędnych urządzeń infrastruktury technicznej,
- 5) lokalizowania obiektów kubaturowych na terenach nie posiadających zgody na zmianę przeznaczenia z użytkowania rolniczego i leśnego.

§ 22

1. Dla terenu oznaczonego na rysunku planu stanowiącego załącznik Nr 1 do uchwały symbolem A34MN/MR plan ustala:

- 1) adaptację, rozbudowę oraz modernizację istniejącej zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, gospodarczej i siedliskowej,
- 2) realizację nowej zabudowy jednorodzinnej i siedliskowej na podstawie następujących zasad i warunków podziału nieruchomości:
 - a) podział na działki budowlane wymaga zapewnienia im obsługi komunikacyjnej zgodnie z ustaleniami planu oraz przepisami szczegółowymi dotyczącymi gospodarki nieruchomościami,
 - b) wydzielenie działek może odbywać się w ramach istniejących podziałów własnościowych bądź w wyniku zniesienia własności po uprzednim wykonaniu wstępnej koncepcji podziału terenu,
 - c) wielkość wydzielonych działek powinna być dostosowana do rodzaju zabudowy, przy założeniu, że minimalne szerokości krótszego boku wydzielonych działek dla zabudowy mieszkaniowej nie powinny być mniejsze niż:
 - 20 m dla zabudowy jednorodzinnej wolnostojącej
 - 30 m dla zabudowy siedliskowej
 - minimalna wielkość wydzielonych działek dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej – 1000 m²
 - minimalna wielkość wydzielonych działek dla zabudowy siedliskowej – 2500 m²

2. Dla terenów rozbudowywanej i nowej zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i siedliskowej, plan ustala następujące zasady i warunki kształtowania zabudowy:

- 1) nieprzekraczalne linie zabudowy określone w części D uchwały

2) maksymalna wielkość nowej zabudowy:

- budynki mieszkalne – do dwóch kondygnacji, w tym poddasze użytkowe
- budynki gospodarcze i usługowe – 1 kondygnacja
- nachylenie połaci dachy maksimum 45° o równym kącie nachylenia
- jednolita kolorystyka dachów dla poszczególnych terenów

3. Ogrodzenia frontowe działek ażurowe z zakazem stosowania prefabrykatów betonowych, o maksymalnej wysokości 1,8 m usytuowane w ustalonej linii rozgraniczającej drogi.

4. Plan ustala powierzchnię biologicznie czynną:

- 1) 60% - na terenach zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej
- 2) 40% - na terenach siedliskowych

5. Dla zabudowy jednorodzinnej jako przeznaczenie dopuszczalne plan ustala:

- 1) budynki gospodarcze wbudowane w bryłę budynku mieszkalnego lub wolnostojące do 35 m² powierzchni zabudowy,
- 2) garaże wbudowane w bryłę budynku mieszkalnego lub wolnostojące,
- 3) usługi wbudowane w bryłę budynku mieszkalnego

6. Dla zabudowy siedliskowej jako przeznaczenie dopuszczalne plan ustala:

- 1) budynki gospodarcze wolnostojące o charakterze uzupełniającym o maksymalnej wysokości 8 m,
- 2) garaże wbudowane w bryłę budynku mieszkalnego lub wolnostojące,
- 3) usługi w formie wbudowanych lub wolnostojących, przeznaczonych dla prowadzenia działalności gospodarczej związanej z zaopatrzeniem i bytowaniem mieszkańców.”

Szczególnie istotne dla tego terenu są zapisy dotyczące zabudowy letniskowej:

§ 52

1. Plan ustala dla terenów oznaczonych na rysunku planu stanowiącym załącznik nr 1 do uchwały symbolami D2ML, D3ML:

- 1) adaptację, modernizację istniejącej zabudowy letniskowej
- 2) realizację nowej zabudowy letniskowej na podstawie następujących zasad i warunków podziału nieruchomości:
 - a) podział na działki budowlane wymaga zapewnienia im obsługi komunikacyjnej zgodnie z ustaleniami planu oraz przepisami szczegółowymi dotyczącymi gospodarki nieruchomościami
 - b) wydzielenie działek może odbywać się w ramach istniejących podziałów własnościowych bądź w wyniku zniesienia własności po uprzednim wykonaniu wstępnej koncepcji podziału terenu dla całej jednostki strukturalnej

- c) wielkość wydzielonych działek powinna być dostosowana do rodzaju zabudowy, przy założeniu że minimalna szerokość krótszego boku wydzielonych działek nie powinna być mniejsza niż 20 m
 - d) minimalna wielkość wydzielonych działek dla zabudowy letniskowej – 2000 m²
2. Dla terenów rozbudowywanej i nowej zabudowy letniskowej plan ustala następujące zasady i warunki kształtowania zabudowy:
- 1) nieprzekraczalne linie zabudowy określone w części D uchwały
 - 2) maksymalna wysokość nowej zabudowy:
 - a) budynki letniskowe – do dwóch kondygnacji w tym poddasze użytkowe
 - b) nachylenie połaci dachowych maksimum 45° o równym kącie nachylenia
 - c) jednolita kolorystyka dachów dla poszczególnych terenów
3. Plan ustala realizację budynków letniskowych do 110 m² powierzchni użytkowej.
4. Plan dopuszcza większą powierzchnię użytkową jeżeli właściciel nabył dwie lub trzy działki leżące obok siebie.
- 1) dla dwóch działek połączonych przyjmuje się na terenach letniskowych 85% działki biologicznie czynnej i wolnej od zabudowy kubaturowej (minimalna wielkość działki przy scaleniu 3000 m²)
 - 2) dla trzech działek połączonych przyjmuje się na terenach letniskowych 90% działki biologicznie czynnej i wolnej od zabudowy kubaturowej (minimalna wielkość działki przy scaleniu 4500 m²)
 - 3) dla pojedynczych działek o powierzchni do 3000,00 m² przyjmuje się 110 m² powierzchni użytkowej budynku letniskowego
 - 4) dla pojedynczych działek o powierzchni od 3000,01 m² plan ustala analogicznie jak dla punktu 1) i 2) powierzchni użytkowej budynku letniskowego
5. Ogrodzenia frontowe działek ażurowe z zakazem stosowania prefabrykatów betonowych, o maksymalnej wysokości 1,8 m, usytuowane w ustalonej linii rozgraniczającej drogi.
6. Dla zabudowy letniskowej jako przeznaczenie dopuszczalne plan ustala:
- 1) budynki gospodarcze wbudowane w bryłę budynku letniskowego
 - 2) garaże wbudowane w bryłę budynku letniskowego
7. Na terenach zalewowych plan dopuszcza realizację zabudowy letniskowej po wykonaniu:
- 1) badań hydrogeologicznych
 - 2) operatu wylewu wody stuletniej dla rzeki Liwiec stwierdzającej możliwość realizacji w/w zabudowy

V. ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA, KOLIZJE I KONFLIKTY POMIĘDZY ISTNIEJĄCYM ZAGOSPODAROWANIEM A OCHRONĄ PRZYRODY

1. IDENTYFIKACJA ZAGROŻEŃ ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

1.1 Zagrożenia ze strony nadmiernego rozwoju budownictwa letniskowego

Nadbużański Park Krajobrazowy posiada walory środowiska przyrodniczego tradycyjnie wykorzystywane do turystyki i wypoczynku. W najbardziej atrakcyjnych miejscach pod względem turystyczno-wypoczynkowym znajdują się ośrodki turystyczno-wypoczynkowe. Ośrodki znajdują się w następujących miejscowościach: Gródek - gm. Jabłonna Lacka; Brok - gm. Brok; Urle-Borzymy, Strachów, Urle, Zawiszyn - gm. Jadów; Kamieńczyk, Koszelanka, Łazy - gm. Łochów; Bartnia, Szygówek, gm. Pułtusk.

W najbardziej atrakcyjnych miejscowościach znajdują się również skupiska budownictwa letniskowego. Są to następujące miejscowości, gdzie występuje zwarta zabudowa letniskowa:

- Mogielnica - gm. Korczew,
- Stare Lipki - gm. Stoczek,
- Szumin, Kaliska, Jerzyska, Pogorzelec, Nadkole, Barchów, Łazy – gm. Łochów,
- Letnisko Borzymy, Urle, Nowy Jadów - gm. Jadów,
- Boby, Chmielewo, Gnojno, Brabowiec, Kacice, Lipa, Ponikiew, Pawłówek, Szygówek - gm. Pułtusk,
- Pogorzelec, Karniewek, Gzowo, Dzierżenin, Łubienica, Strzyże, Muranówka, Klusek - gm. Pokrzywnica,
- Loretto, Świniotop, Rafa, Kamieńczyk – gm. Wyszaków.

Powyżej wymienione skupiska ośrodków wypoczynkowych i domów letniskowych charakteryzują się brakiem wyposażenia w odpowiednią infrastrukturę sanitarną, co grozi zachwianiem równowagi w gospodarce wodno-ściekowej. Rozproszenie zabudowy powoduje wzrost kosztów infrastruktury technicznej.

Również dużym zagrożeniem walorów Parku jest zaśmiecanie lasów. Wynika to z niedostatecznego rozwiązania problemu opróżniania kontenerów przez odpowiednie służby.

Degradacja walorów parku polega również na nadmiernym wydeptywaniu runa leśnego i płoszenia zwierzyny leśnej w lasach położonych w pobliżu skupisk ośrodków wypoczynkowych i budownictwa letniskowego, co może świadczyć o przekroczeniu chłonności turystycznej. Szczelne wyгородzenie działek letniskowych uniemożliwia swobodną migrację zwierzyny leśnej.

Zagrożeniem pochodzącym ze strony wypoczywających jest również nadmierna penetracja rekreacyjna plaż, wysp, muraw, a przez to następuje niszczenie lęgów ptaków gniazdujących na ziemi.

Dla walorów krajobrazowych Parku zagrożeniem jest nieuporządkowane budownictwo – często nowe domy letniskowe powstają zbyt blisko rzeki lub w nowych miejscach zakłócając ład przestrzenny.

Nadmierny rozwój rozproszonej zabudowy letniskowej nasilający się w ostatnich latach, uznać należy za główne zagrożenie na terenie NPK i jego otuliny.

1. 2 Zagrożenia wód powierzchniowych i podziemnych

Uwzględniając „Raport o stanie środowiska powiatu sokołowskiego” (WiOŚ w Warszawie, Delegatura w Mińsku Mazowieckim, wrzesień 2003) należy stwierdzić, że najsilniej (w skali NPK) rozwinięta sieć monitoringu wód powierzchniowych dotyczy powiatu sokołowskiego, gdzie objętych jest nim 6 cieków wodnych. Są to: Bug wraz z dopływami: Turną, Cetynią, Buczynką i Kosówką. Od roku 2000 wprowadzono dodatkowo pomiary dla rzeki Kościółtek. Łączna liczba przekrojów pomiarowo kontrolnych (p.p.k.) wynosi 12. Przekrój pomiarowy zlokalizowany w m. Nur na rzece Bug należy do sieci pomiarowej monitoringu krajowego. Badania wód rzek: Bug, Cetynią prowadzone są każdego roku, natomiast kontrole stanu czystości pozostałych rzek wykonywane są cyklicznie.

W roku 2002 na terenie powiatu sokołowskiego WIOS prowadził kontrolę stanu czystości wód następujących rzek:

- Bug w p.p.k. Nur,
- Cetynią w 3 p.p.k. Sokołów Podlaski, Kupientyn, Białobrzegi.

Próby wód do analiz pobierano 1 raz w miesiącu. Każdorazowo oznaczano: temperaturę, odczyn, przewodność elektrolityczną właściwą, tlen rozpuszczony, BZT5, ChZTMn, substancje rozpuszczone, zawiesinę ogólną, azot: amonowy, azotynowy, azotanowy, ogólny oraz fosforany, fosfor ogólny, miano coli. Raz w kwartale dodatkowo oznaczano:

ChZTcr, metale (ołów, cynk, kadm, miedź), potas, detergenty anionowe, fenole lotne oraz chlorofil „a” i wskaźnik saprobowości sestonu. W p.p.k. Nur zakres badań był jeszcze szerszy (zgodny z zarządzeniem GIOŚ).

Na podstawie **rocznej oceny ogólnej** stwierdzono we wszystkich p.p.k. wody nieodpowiadające normom. Główną przyczyną były przekroczenia we wskaźnikach fizyczno-chemicznych oraz bakteriologicznych.

Według **wskaźników fizyczno-chemicznych**, wody we wszystkich przekrojach zakwalifikowano do „pozaklasowych”. W rzece Bug stwierdzano przekroczenia w zawiesinie ogólnej (którym towarzyszyły wysokie stężenia chlorofilu „a”) oraz w stężeniach cynku (przekroczenie wystąpiło 1 raz w ciągu roku).

Znacznie gorzej przedstawiał się stan czystości Cetyni. Na całej długości obserwowano wysokie przekroczenia w stężeniach fosforanów i fosforu ogólnego oraz azotu azotynowego, a w niektórych przekrojach dodatkowo przekroczenia w stężeniach potasu, azotu ogólnego, przewodności elektrolitycznej właściwej.

W ocenie bakteriologicznej wody rzeki Bug zakwalifikowano do III klasy czystości, zaś wody Cetyni oceniono jako „pozaklasowe” ze względu na wskaźnik miana coli typu kałowego

W ocenie hydrobiologicznej (wskaźnik saprobowości sestonu oraz chlorofil „a” wody Bugu oceniono jako „pozaklasowe” ze względu na występujące przez ponad połowę roku przekroczenia w stężeniach chlorofilu „a”. Wody Cetyni w ocenie tej zakwalifikowano do n i III klasy czystości.

W stosunku do 2001 roku nie zaobserwowano wyraźnych zmian w jakości badanych wód powierzchniowych. Stwierdzono jedynie nieznacznie niższe stężenia biogenów. W rzece Cetyni nie odnotowano przekroczeń w stężeniach ołowiu, tak więc nie potwierdzono zanieczyszczenia wód tym metalem, które sygnalizowano w 2001 r.

W ramach krajowego **monitoringu wód podziemnych** w bezpośrednim sąsiedztwie NPK wytypowany został jeden punkt poboru wód - w miejscowości Sokołów Podlaski. W punkcie tym badane są wody płytkiego krążenia (gruntowe), pochodzące z utworów czwartorzędowych o małej głębokości stropu. Badania wykonane w roku 2000 oraz 2001 wykazały znaczną poprawę jakości wód. Wody zakwalifikowano do klasy Ib - wody dobrej jakości.

W 2002 roku stwierdzono jednak nieznaczne pogorszenie jakości wód, wody zakwalifikowano do wód średniej jakości (klasa n). Wskaźniki przekraczające normy dla wód do picia i na potrzeby gospodarcze (Dz. U. Nr 82 z 2000r. poz.937) to stężenia żelaza i manganu.

1.3 Przebieg elementów infrastruktury technicznej stanowiący kolizję funkcji między istniejącym zagospodarowaniem a ochroną przyrody

Uwzględniając opracowanie „Korytarz ekologiczny doliny Bugu-stan, zagrożenia, ochrona” (IUCN, 2002) oraz własne materiały autorskie wynikające z lustracji terenowych wykonanych w

okresie kwiecień-sierpień 2004, należy szczegółowo opisać zagrożenia na terenie doliny Bugu- stanowiącej główny cel ochrony NPK. Rozmieszczenie przestrzenne głównych zagrożeń tego terenu koncentruje się obecnie w trzech rejonach:

- Wyszków - Brok,
- Małkinia Górna - Nur
- Terespol - Neple

W każdym z powyżej podanych obszarów zdelimitowano czynniki oddziałujące z różnym natężeniem na stan i funkcjonowanie ekosystemów. Poniżej omówiono oddziaływanie poszczególnych elementów infrastruktury, błędnie zlokalizowanej, przez co najsilniej degradującej ocalałe fragmenty ekosystemów. Zestawiono najważniejsze zagrożenia, wpływające jednoznacznie negatywnie na walory przyrodnicze NPK:

1.3.1 wały przeciwpowodziowe - osuszające zawale i w dłuższej perspektywie zmieniające krajobraz dolinny w typowy krajobraz rolniczy z intensywnie nawożonymi łąkami i gruntami ornymi,

Wały przeciwpowodziowe usypano na znacznej długości w Dolinie Dolnego Bugu oraz w Podlaskim Przełomie Bugu. W latach 1976-1981 obwałowano odcinek Bugu od Szumina do Bojar (38,3 km), a w roku 1982 rozpoczęto obwałowanie odcinka Krzemień-Wólka Nadbużna, zaś w latach 1997-1998 usypano wały pomiędzy Wólką Nadbużną a Bojarami. W roku 1999 rozpoczęto sypanie wału wstecznego Kosówki pod Bojarami. Na lewym (południowym) brzegu rzeki wały rozciągają się na odcinku: Szumin-Krzemień Zagacie, a na prawym (północnym) brzegu wały rozciągają się na odcinku Budy Stare-Udrzyn. Łącznie z wałami wstecznymi pod Szuminem, Bojarami, Białobrzegami i Krzemieniem-Zagacie oraz krótkim odcinkiem w Wyszkowie, długość wałów wynosi 100 km. Stopień obwałowania dolnego biegu Bugu (oba brzegi rzeki) wynosi zatem 16%. Jakkolwiek nie jest to jeszcze wartość znacząca, to należy podkreślić że:

- środkowy (poleski) i górny (wołyński) odcinki Bugu są prawie zupełnie pozbawione wałów,
- mazowiecko-podlaski odcinek posiada wały w znacznym stopniu na terenach prawnie chronionych (Nadbużański Park Krajobrazowy, Nadbużański Obszar Chronionego Krajobrazu). Paradoksalnie więc, najbardziej zagrożone stały się siedliska lęgowej awifauny na rozległych obszarach najszerszego (do niedawna) tarasu zalewowego skupiającego najliczniejsze populacje wielu gatunków ptaków z grupy silnie zagrożonych. Równie paradoksalne jest obwałowanie prawie całego (92%) odcinka Bugu wchodzącego w skład Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego.

Tylko w ujściu rzeczki Buczynki, przebieg wałów można uznać za optymalny, z pewnością godzący rygory ochrony przeciwpowodziowej (rozległy polder) z wymogami ochrony walorów

przyrodniczych (starorzecza pozostawione w strefie międzywala). Niestety, na pozostałych odcinkach, wały zlokalizowano zbyt blisko rzeki, powodując zawężenie strefy swobodnych wezbrań wód powodziowych, przekreślając możliwości tworzenia polderów. Również znaczące są straty przyrodnicze, a szczególnie: rozerwanie dotychczasowej ciągłości lasów łęgowych oraz odcięcie większości starorzeczy od regularnego zasilania w okresie wezbrań wód w rzece. Szczególnie widoczny jest szybko postępujący proces uproszczenia (zubożenia) struktury zgrupowań łęgowych ptaków pod wpływem pośredniego oddziaływania wałów. Dokładne badania wskazują jednoznacznie, że zagrożenia dotyczą głównie awifauny łęgowej, a więc tej grupy ptaków, która decyduje o najwyższych walorach doliny dolnego Bugu-walorach, które zdecydowały o włączeniu doliny dolnego Bugu na listę Obszarów Specjalnej Ochrony (OSO) w sieci Natura 2000 (jako ostoja „Dolina dolnego Bugu”) oraz uznaniu tej rzeki za paneuropejski korytarz ekologiczny-obok doliny Wisły.

Wpływ wałów przeciwpowodziowych na awifaunę łęgową nie jest oczywiście bezpośredni. Wały ograniczają czy wręcz uniemożliwiają regularne zalewy łąk i torfowisk, które pozostały w strefie tzw. zawała. W efekcie następuje osuszenie, murszenie i zakwaszenie gleb. Wzrost kwasowości gleb powodujeubożenie bazy pokarmowej ważnej dla wykarmienia nietotnych młodych, głównie przedstawicieli rodziny siewkowych (ptaki dorosłe mogą przemieszczać się na żerowiska położone w korycie rzeki). Podkreślić należy, że zachodnia część obwałowanej doliny Bugu znajduje się w zasięgu stosunkowo wysokich opadów SO₂ i NO₂ (WIOŚ 1999), co dodatkowo sprzyja zakwaszeniu gleb. Nadmierne i długotrwałe zakwaszenie gleb sprzyja uwalnianiu jonów glinu, zwłaszcza kationów AL(OH)⁺² i Al(OH)⁺² uznawanych za najbardziej toksyczne. Kationy te mogą m.in. odpowiadać za łamliwość kości, zakłócenie reprodukcji płazów, nadmierną porowatość jaj ptaków (wypieranie wapnia ze skorupy), a nawet zaburzenia oddychania ryb. Szczególnie narażone są ptaki rybożerne, bardziej od owadożernych, a coraz więcej publikacji donosi o wzroście zawartości kadmu w wątrobie ssaków, a także niektórych gatunków ptaków. Powszechny jest pogląd o toksyczności kadmu. Za podwyższoną koncentrację kadmu w organizmach żywych odpowiada wysokie zakwaszenie gleb. Omówione zależności ilustruje schemat wysoce prawdopodobnego oddziaływania wałów na awifaunę zasiedlającą łąki i torfowiska odcięte od regularnych wylewów rzeki, zamieszczony w „Korytarzu ekologicznym doliny Bugu” (IUCN-Poland, 2002).

Rowy opaskowe kopane wzdłuż wałów i prostopadle do nich rowy melioracyjne odwadniają nie tylko opisane wcześniej łąki i torfowiska, ale również starorzecza i bezodpływowe (dotychczas) zagłębienia („oczka” i „smugi”) położone na zawalu. Najgroźniejsze jest to, że dno rowów jest położone na znacznej długości (górne i środkowe odcinki) powyżej poziomu ich ujścia do Bugu

przez co ma miejsce wyłącznie efekt drenujący. Błędne jest zatem rozumowanie, że w przypadku wyższych poziomów wody w rzece lub w efekcie zamknięcia zastawek w śluzach wałowych, rowy mogą oddziaływać również nawadniająco. Niestety różnica poziomów pomiędzy dnem rowów (w odległości zaledwie 200-300 m od rzeki), a poziomem wody w Bugu może wynosić nawet 80-90 cm, a wahania poziomu wody w rzece w okresie kluczowym dla reprodukcji ptaków (kwiecień-czerwiec) wynoszą na ogół 20-40 cm. Powyższe uwarunkowania tłumaczą zanik gatunków gniazdujących na starorzeczach, po wykopaniu rowów o głębokości 180 cm, podczas gdy maksymalna głębokość tych starorzeczy wynosiła zaledwie 80-120 cm. Poziom zastawek w śluzie wałowej jest na poziomie dna rowów, a więc znacznie poniżej poziomu dna dotychczasowych starorzeczy. W związku z tym możliwe było całkowite osuszenie tych starorzeczy w bardzo krótkim czasie. Sytuację powyższą stwierdzono m.in. na starorzeczach pod Białobrzegami (gm. Ceranów). Spośród 6 starorzeczy odciętych wałami od wylewów Bugu i Cetyni, aż 3 są tak znacząco wypłycone i zarośnięte wysoką roślinnością szuwarową, że nastąpił zanik m.in. grążyc, perkozów i rybitwy czarnej. Wpływ wałów przeciwpowodziowych na awifaunę starorzeczy odciętych od regularnych zalewów Bugu i jego dopływów przedstawiono w „Korytarzu ekologicznym doliny Bugu” (IUCN-Poland, 2002).

Ponieważ na przeważającej części (70 %) przebiegu wałów, zlokalizowano je zbyt blisko Bugu (100- 200 m od brzegów rzeki) również siedliska łągów wiązowo-jesionowych zostały narażone na degradację podlegając procesom gładowienia i w efekcie następuje wycofywanie się strumieniówki i dzięciołka. W mniejszym stopniu zjawisko to dotyczy łągów wierzbowo-topolowych, których zasięg nad Bugiem wynosi od 50 m do 500 m, a zatem tylko w najwęższym międzywału (około 30 % obecnego przebiegu wałów) środowisko to jest poważnie zagrożone. Dotychczasowe badania wykazały, że negatywne efekty oddziaływania obejmują rozległą grupę ptaków łągowych związanych ze starorzeczami, torfowiskami niskimi, łąkami, łągami wiązowo- jesionowymi, olsami i łągami olszowo-jesionowymi, zwłaszcza na tych fragmentach doliny Bugu, które są pozbawione mniejszych dopływów tej rzeki. Grupę tą stanowi łącznie 36 gatunków ptaków, a więc połowa gatunków w najwyższych kategoriach priorytetu ochrony. Niestety należy oczekiwać dalszej degradacji środowisk położonych na zawalu i w dłuższej perspektywie - zamiany przesuszonych łąk na grunty orne, a więc całkowitego przekształcenia krajobrazu tarasu zalewowego w typowy krajobraz rolniczy zdominowany przez agrocenozy.

Powyższe, negatywne oddziaływania wałów na strukturę i funkcjonowanie poszczególnych ekosystemów, mogą być znacznie mniejsze, w przypadku znacznego (500-600m) oddalenia wałów od rzeki. Sytuację taką, jako wzorcową można wskazać zarówno dla rejonu ujścia Buczynki do Bugu, jak i dla innych dużych rzek. W ujściowym odcinku Narwi, na wysokości wsi Kikoły oraz

Orzechowo Nowe, wały znajdują się w odległości około 600m od rzeki, dzięki czemu, wszystkie starorzecza oraz lasy łąkowe pozostały w strefie międzywala. Dodatkowo, powstał tu polder, znacząco zmniejszający negatywne oddziaływanie nagłych wezbrań.

1. 3. 2 Przebieg dróg krajowych i wojewódzkich, które są drogami prowadzącymi ruch tranzytowy o znacznym nasileniu ruchu.

Przebieg elementów infrastruktury technicznej stanowi naturalną kolizję funkcji między istniejącym zagospodarowaniem i ochroną przyrody .

Są to drogi bezpośrednio przecinające Nadbużański Park Krajobrazowy:

Siemiatycze - Wyszaków,

Siedlce - Ostrów Mazowiecka,

Mińsk Mazowiecki - Ostrów Mazowiecka,

Sokołów Podlaski - Małkinia Górna

W przypadku wszystkich powyżej podanych dróg nie zainstalowano odpowiednich przepustów, umożliwiających swobodne przemieszczanie zwierząt: drobnych ssaków, płazów i gadów,

Większość dróg regionalnych pod względem przestrzennym i wymogów techniczno-funkcjonalnych nie spełnia wymogów określonych w warunkach technicznych dla tej kategorii dróg. Przebieg tych dróg oraz stan techniczny i potoki ruchu, jakie prowadzą są z pewnością zagrożeniem dla środowiska przyrodniczego w sensie zanieczyszczeń powietrza (głównie związkami siarki i azotu), na które największą wrażliwość wykazują szpilkowe gatunki drzew.

1. 3. 3 Potencjalne zagrożenia ze strony elektroenergetyki

Teren Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego oraz tereny zlokalizowane poza jego granicami, lecz objęte niniejszym opracowaniem są terenami lokalizacji ponadlokalnych i lokalnych sieci elektroenergetycznych pracujących w strukturze krajowego systemu przesyłowych sieci najwyższych napięć 400 kV i 220 kV oraz w strukturze zakładowych sieci rozdzielczych, składających się z urządzeń wysokiego napięcia 110 kV, średniego napięcia 15 kV i niskiego napięcia 0,4 kV.

Elementami sieci przesyłowych terytorialnie związanymi z obszarem NPK są dwie jednotorowe linie napowietrzne:

-linia 400 kV relacji Miłosna-Narew,

-linia 220 kV relacji Miłosna-Ostrołęka.

Przebiegają one przez tereny parku tranzytowo nie biorąc jednak bezpośredniego udziału w zasilaniu w energię elektryczną odbiorców tu zlokalizowanych.

Linie najwyższych napięć są elementami infrastruktury technicznej uciążliwymi dla środowiska, bowiem są źródłem niejonizującego pola elektromagnetycznego, hałasu oraz zakłóceń fal RTV i telekomunikacyjnych. Na trasach linii występują obszary ograniczonego użytkowania mające chronić ludzi przed oddziaływaniem pola elektromagnetycznego poprzez wyłączenie z zabudowy mieszkaniowej terenów, na których składowa elektryczna i magnetyczna pola elektromagnetycznego przekracza dopuszczalne przepisami wartości natężenia tych składowych. Linie NN są elementami pogarszającymi walory krajobrazowe środowiska.

Aktem prawnym ustalającym dopuszczalne poziomy pól elektromagnetycznych w środowisku, w tym na terenach przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową, jest Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 października 2003r. w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku oraz sposobów sprawdzania tych poziomów, ogłoszone w Dzienniku Ustaw Nr 163 z 14 listopada 2003r., poz. 1883. Określa ono, że dla w/w terenów składowa elektryczna pól elektromagnetycznych o częstotliwości 50 Hz (częstotliwość sieciowa) nie może być większa niż 1 kV/m, a składowa magnetyczna nie może przekraczać wartości 60A/m. Rozporządzenie określa, że pomiary należy wykonywać 2 m nad powierzchnią ziemi.

Przy zastosowaniu powyższych parametrów obszar wykluczony z zabudowy mieszkaniowej pod liniami NN wynosi:

- po 29,5 m od osi linii 400 kV w jej obydwie strony,
- po 18,5 m od osi linii 220 kV w jej obydwie strony.

Są to odległości wyliczone matematycznie przy zastosowaniu słupów Y52 dla linii 400 kV i H52 dla linii 220 kV. Z uwagi na zmienne warunki terenowe, różne długości przęseł oraz zróżnicowane wysokości konkretnych słupów, każdy przypadek lokalizacji obiektów mieszkalnych w pobliżu linii NN 400 kV i 220 kV należy rozpatrywać indywidualnie.

Przepisy o ochronie ludzi i środowiska przed oddziaływaniem pola elektroenergetycznego, które obowiązywały do roku 1998 podawały konkretne odległości budynków od skrajnego przewodu linii, powyżej których natężenie pola elektrycznego nie przekracza wartości 1 kV/m, dla wszystkich rozwiązań konstrukcyjnych linii.

Dla linii 400 kV były to odległości po 33 m od skrajnych przewodów, a dla linii 220 kV po 26 m od skrajnych przewodów.

Obowiązkiem właściciela sieci NN – czyli spółki „Polskie Sieci Elektroenergetyczne – Operator S.A.” jest ciągły monitoring stanu technicznego linii oraz dokonywanie pomiarów wartości natężeń pola elektromagnetycznego (zwłaszcza w pobliżu budynków mieszkalnych), zgodnie z cytowanym powyżej rozporządzeniem Ministra Środowiska.

PSE S.A. nie planuje na terenie NPK oraz w rejonach sąsiadujących z nim budowy nowych elementów sieci przesyłowych. Istniejące linie NN są w dobrym stanie technicznym.

Elementami zakładowych sieci rozdzielczych (głównie Zakładu Energetycznego Warszawa-Teren S.A.) terytorialnie i funkcjonalnie powiązanych z obszarami objętymi niniejszym opracowaniem są:

1) ponadlokalne linie wysokiego napięcia 110kV o relacjach:

Tłuszcz-Baczki k. Łochowa (biegnie przez tereny NPK),

-Baczki-Wyszków -”-

-Węgrów-Małkinia -”-

-Siedlce-Siemiatycze -”-

-Radzymin-Wyszków (biegnie poza terenami NPK),

-Wyszków-Małkinia -”-

2) Ponadlokalne stacje transformująco-rozdzielcze 110/15kV w Baczkach k. Łochowa (na terenach NPK) oraz w Wyszkowie, Pułtusku, Serocka, Radzyminie, Tłuszczu, Węgrowie, Sokołowie Podlaskim, Siedlcach, Łosicach (zlokalizowane poza terenem NPK lecz zasilające odbiorców na części jego terenów).

3) Lokalne sieci elektroenergetyczne średniego napięcia 15kV i niskiego napięcia 0,4 kV zasilające poszczególne wsie zlokalizowane na terenach NPK i terenach sąsiednich objętych opracowaniem.

Napowietrzne linie WN 110kV są elementami infrastruktury technicznej negatywnie oddziaływującymi na środowisko, choć zakres tego oddziaływania jest znacznie mniejszy niż linii najwyższych napięć.

Przy zastosowaniu wymogów wymienionego na wstępie rozporządzenia w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych, obszar wykluczony z zabudowy pod liniami WN 110 kV wynosi po 8,5 m od osi linii w jej obydwie strony.

Są to również odległości wyliczone matematycznie przy zastosowaniu słupów serii B2.

Z uwagi na zmienne warunki terenowe, różne długości przęseł, różne rozwiązania konstrukcyjne linii, każdy przypadek lokalizacji obiektów mieszkalnych w pobliżu linii WN 110 kV należy rozpatrywać indywidualnie.

W poprzednich (przed rokiem 1998) przepisach, odległość budynku mieszkalnego od skrajnych przewodów linii określono na 14,5 m

Właściciel sieci WN 110kV planuje w perspektywie do roku 2020 dość istotną rozbudowę i modernizację tych sieci, część z tych zamierzeń inwestycyjnych dotyczyć będzie linii i stacji 110/15kV zlokalizowanych na obszarze NPK lub w bezpośrednim jego sąsiedztwie.

Głównym jednak problemem w zaopatrzeniu w energię elektryczną terenów objętych niniejszym opracowaniem jest ogólnie zły stan techniczny lokalnych sieci elektroenergetycznych zasilających poszczególne wsie, zwłaszcza na terenach gmin nadbużańskich. W wielu z tych gmin ponad 50% wsi posiada lokalne sieci elektroenergetyczne wymagające pełnych i pilnych modernizacji.

Linie energetyczne NN, WW, SN (400kV, 220kV, 110kV i 15kV) są poważnym zagrożeniem dla ptaków ze względu na **brak oznakowania linii i słupów energetycznych, zabezpieczającego przed kolizjami w trakcie przelotów ptaków,**

W okresie lęgowym również niebezpieczne są linie niskiego napięcia, które tworzą w wielu miejscach dość gęstą sieć utrudniając przeloty ptaków z lęgowisk na żerowiska i w kierunku przeciwnym. Najbardziej narażone są młode, niedoświadczone osobniki. Regularnie spotykano na liniach 15kV porażone prądem młode bociany białe. Dotyczy to również wielu pozostałych gatunków, gniazdujących poza tarasem zalewowym, ale regularnie tam żerujących: myszołów, czapla siwa i kruk Linie najwyższego i wysokiego napięcia stanowią największe zagrożenie dla ptaków przelotnych. Linie energetyczne są w dolinie dolnego Bugu tak zlokalizowane, że przecinają dominujący kierunek przelotu. Nie prowadzono jednak dokładnych badań porównawczych nad wpływem tych linii na śmiertelność ptaków w okresie przelotów wiosennych, letnich oraz jesiennych. Jakkolwiek we wszystkich okresach spotykano martwe ptaki pod liniami energetycznymi, to jednak wydaje się że najwyższa śmiertelność ma miejsce wiosną. W tym okresie najczęściej spotykano rozbite o druty gatunki migrujące nocą: śpiewak, kos i rudzik. Pomimo tak wysokich strat nie zainstalowano na liniach energetycznych odpowiednich zabezpieczeń redukujących śmiertelność ptaków w okresie intensywnych przelotów. Wydaje się, że znaczny udział w śmiertelności ptaków mają również słupy (maszty) wysokiego napięcia, pozbawione odpowiednich oznakowań lub oświetleń ostrzegających ptaki przed kolizją.

2. DELIMITACJA KONFLIKTÓW SPOŁECZNYCH

We wcześniejszym podrozdziale zidentyfikowano przede wszystkim zagrożenia środowiska, będące skutkiem naturalnych kolizji i konfliktów przestrzennych występujących w wielofunkcyjnym, złożonym obszarze przyrodniczo cennym, jednocześnie użytkowanym rolniczo i rekreacyjnie o postępującej presji zabudowy lotniskowej na tereny atrakcyjne pod względem przyrodniczym i krajobrazowym. Zjawisko to wyjątkowo silnie dotyczy zachodniej części parku: gm. I miasto Pułtusk oraz gm. Pokrzywnica. Na tym terenie najsilniej ujawniają się konflikty związane wyłącznie z presją na nadwodne tereny –cofka Zb. Zegrzyńskiego na Narwi. Ponadto, wyjątkowo silna jest presja na wyspy stanowiące siedliska chronionych gatunków ptaków lęgowych.

VI. KIERUNKI

Zgodnie z dokumentami samorządu województwa: „Strategią rozwoju województwa mazowieckiego”, „Planem zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego”, „Programem ochrony środowiska”, przyjęto, że priorytetowymi kierunkami wojewódzkiej polityki przestrzennej jest poprawa warunków środowiska przyrodniczego.

Polityka ta przeniesiona na obszar Parku i jego otoczenia wprowadza kilka sfer kierunków działań odniesionych do ochrony walorów przyrodniczych i poprawy standardów środowiska. Wiele z nich znajduje zastosowanie również na terenie NPK – kierunki te wraz z pozostałymi, zalecanymi dla tego specyficznego terenu, przedstawiono poniżej:

1. WDROŻENIE Planu Ochrony Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego (opracowywanego w latach 2002-2005), który określił m.in. skalę istniejących i potencjalnych zagrożeń, analizę skuteczności dotychczasowych form ochrony, cele obecnej ochrony, program działań ochronnych oraz ustalenia do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gmin.

2. OGRANICZANIE ZAGROŻEŃ ZE STRONY TURYSTYKI I BUDOWNICTWA LETNISKOWEGO

Dla dalszego rozwoju funkcji turystycznej parku należy podjąć szereg działań, do których należy zaliczyć:

- poprawę wyposażenia największych skupisk ośrodków turystyczno-wypoczynkowych i budownictwa letniskowego w niezbędną infrastrukturę sanitarną,
- ograniczenie powstawania nowych terenów letniskowych i wtórnego podziału działek, na rzecz adaptacji istniejących gospodarstw, wypełnienia luk w zabudowie zagrodowej oraz wykorzystanie rezerw terenowych przewidzianych w studiach gmin pod zabudowę letniskową,
- przekształcenie dawnych zakładowych ośrodków wypoczynkowych w bazę ogólnodostępną a tym samym podniesienie stopnia jej wykorzystania,
- wdrażanie na większą skalę agroturystyki i ekoturystyki (np. „birdwatching”) oraz zielonych szkół
- wyznaczenie nowych pól namiotowych, miejsc postoju, deszczochronów, miejsc do rozpalania ognisk przy istniejących szlakach pieszych i rowerowych oraz wyznaczanie nowych szlaków i ścieżek ekologicznych, w celu skanalizowania ruchu turystycznego i ograniczenia penetracji na terenach o wysokich walorach przyrodniczych,

- wdrożenie, postulowanej przez Europejską Federację Cyklistów w roku 1995 ogólnoeuropejskiej sieci tras rowerowych „Euro Velo”: na terenie NPK, odcinek Euro Velo R-11 przebiega przez Jadów, Zawiszyn, Łochów, Majdan, Sadowne i Brok,
- wykorzystanie odradzających się tradycji i rzemiosła ludowego dla podniesienia atrakcyjności turystycznej,
- promocja walorów NPK w mediach.

3. ZADANIA W RAMACH „Programu ochrony środowiska woj. mazowieckiego”.

Przeprowadzono analizę „Wykazu zadań do realizacji. Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego”. Jest to opracowanie o charakterze uzupełniającym (uszczegółowienie) podstawowy dokument *Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego* (przyjęty Uchwałą nr 118/2003 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 15 grudnia 2003 r.) określający politykę ekologiczną województwa w horyzoncie czasowym do 2011 r. W opracowaniu tym wskazano 4 zadania niezbędne do realizacji w ramach *Programu Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego* na lata 2004-2007 i 2008-2011, dotyczące obszaru NPK i jego otuliny w zakresie:

- ochrony powierzchni ziemi
- ochrony wód
- ochrony wszystkich komponentów środowiska

Oдноśnie **zadań w zakresie ochrony powierzchni ziemi** wskazano na zamknięcie i rekultywację składowiska odpadów w Łojewie (pow. węgrowski) do realizacji w latach 2004-2007.

Oдноśnie **zadań ochrony wszystkich komponentów środowiska** podano zadanie nr 29: „Opracowanie założeń promocyjnego i gospodarczego wykorzystania przynależności północnego Mazowsza do obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”. Ponieważ cały obszar NPK należy do obszaru funkcjonalnego ZPP zadanie to w znacznym stopniu dotyczy również tego terenu. Jako sposób realizacji tego zadania podano wdrażanie „Strategii rozwoju obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski”, wdrażanie „Ramowego programu rozwoju obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski na lata 2001-2010”.

Zadania w dziedzinie ochrony wód

Lp.	Zadanie	Cel główny W POŚ	Jednostka realizująca	Termin realizacji zadania	Szacunkowe koszty w mln. PLN		Potencjalne źródła finansowania	Sposób realizacji
					2004-2007	2008-2011		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
10.	Opracowanie pilotażowych programów ochrony wód dla zlewni: Liwca, Omulwi, Łydyni i Radomki (poniżej ujścia Mlecznej)	II, I	Ministerstwo Środowiska, samorząd wojew.	2006	0,15	-	<ul style="list-style-type: none"> - budżet państwa, województwa, fundusze ekologiczne 	<ul style="list-style-type: none"> - wybór wykonawcy w drodze przetargu, - diagnoza stanu środowiska na obszarze poszczególnych zlewni, - określenie celów i zadań realizacyjnych w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami, retencji, odnawialnych źródeł energii, lesistości, rozwoju gospodarczego, - uzgodnienie harmonogramu realizacji zadań z samorządami gmin
25.	Roboty regulacyjne na Narwi i Bugu: <ul style="list-style-type: none"> - ubezpieczenie rz. Bug w m. Morzyczyn i Wilczogęby, - remont kierownicy na rz. Narwi w Pułtusk, - ubezpieczenie lewego brzegu rz. Bug, w m. Szumin km 55, - ubezpieczenie lewego brzegu rz. Bug km 90-90,1 m. Kietczew, 	IV	RZGW	2002-2004 2003-2004 2003-2004 2004	0,55 0,07 0,40 0,40		fundusze ekologiczne: NFOŚ i GW, WFOŚ i GW, budżet państwa, fundusze unijne (EBI)	realizacja zgodnie z planem budżetowym RZGW i planem wykorzystania środków pomocowych EBI

4. ZADANIA W RAMACH „Krajowego programu zwiększania lesistości” w Planie Rozwoju Obszarów Wiejskich

Pomimo znacznej lesistości obszaru NPK, wynoszącej 40,8%, przewidywane jest w KPZL zwiększenie lesistości również na terenie gmin położonych w NPK.

Wyciąg z tabeli Krajowego Programu Zwiększania Lesistości (KPZL) - kategoryzacja gmin z obszaru Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego i otuliny ze względu na ich preferencje zalesieniowe:

Lp.	Liczba punktów	Nazwa gminy
108	15,69	Korytnica
195	12,50	Stoczek
198	12,48	Paprotnia
223	11,73	Repki
226	11,66	Kosów Lacki
255	10,79	Sabnie
261	10,47	Liw
294	9,43	Łochów /w/
308	8,88	Przesmyki
316	8,53	Miedzna
320	8,38	Sterdyń
331	8,02	Łochów /m/
332	7,95	Korczew
334	7,79	Sadowne
340	7,45	Ceranów
345	6,99	Platerów

W powyższej tabeli zastosowano wielokryterialną metodę oceny preferencji zalesieniowych i przyjęto następujący zestaw dwunastu cech:

- 1) udział gleb najłagodniejszych w powierzchni użytków rolnych (%)
- 2) jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej, tj. przydatność dla rolnictwa wg punktacji IUNG (pkt)
- 3) rzeźba terenu (pkt)
- 4) występowanie stepowienia (ha)
- 5) zagrożenie erozją wodną powierzchniową (ha)
- 6) podaż gruntów do zalesienia według badań ankietowych w gminach (ha)
- 7) lesistość (%)
- 8) udział łąk i pastwisk w powierzchni gminy (%)
- 9) stopień zwiększania lesistości ze względu na potrzeby ochrony przyrody (%)
- 10) ważniejsze wododziały (ha)
- 11) zlewnie chronione (ha)
- 12) ochrona wód podziemnych (ha)

5. WDROŻENIE PROGRAMÓW ROLNOŚRODOWISKOWYCH

**(na podstawie „Materiału Informacyjnego Krajowy Program Rolnośrodowiskowy”
Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 17 grudnia 2003)**

Prawie wszystkie gminy z terenu NPK i jego otuliny (poza gm. Sabnie, Pułtusk i Pokrzywnica) zaliczono do I strefy priorytetowej woj. mazowieckiego: Strefa Bugu, Liwca, Narwi i Omulwi. Strefa I jest jedna z trzech wyznaczonych na terenie woj. mazowieckiego, zajmując powierzchnię 981 754 ha. Właściwa realizacja Programu Rolnośrodowiskowego jest niezbędnym warunkiem zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, a Programy Rolnośrodowiskowe są jedynym obowiązkowym działaniem, które kraje członkowskie muszą realizować w ramach Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW). Po akcesji Polski do UE rozpoczęła się realizacja w/w programów na szeroką skalę w całym kraju. Poniżej przedstawiony jest kształt działania: *Wsparcie dla przedsięwzięć rolnośrodowiskowych*, który został umieszczony w projekcie PROW z grudnia 2003 i przesłany do Brukseli, w celu uzgodnień z Komisją Europejską. Podobnie jak cały PROW, program rolnośrodowiskowy jest współfinansowany przez Sekcję Gwarancji Europejskiego Funduszu Gwarancji i Orientacji Rolnej, zgodnie z nowym rozporządzeniem 1783/2003, wysokość współfinansowania programów rolnośrodowiskowych ze strony UE w krajach Celu 1 (jakim będzie całe terytorium Polski) może sięgnąć 85%.

Wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i dobrostanu zwierząt

(Działanie 4 PROW na lata 2004-2006 dla Polski)

Priorytet 2.2. Ochrona środowiska i zachowanie walorów przyrodniczych obszarów wiejskich

Fundusz: EFOiGR – Sekcja Gwarancji

1. Podstawa prawna

- Rozdział VI (art. 22-24) Rozporządzenia Rady (WE) nr 1257/1999 w sprawie wsparcia rozwoju wsi przez Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOiGR);
- Sekcja 6, art. 13-21, oraz załącznik II pkt. 9 Rozporządzenia Komisji (KE) nr 445/2002 ustanawiającego szczegółowe zasady stosowania Rozporządzenia Rady (WE) nr 1257/1999 dotyczącego wspierania rozwoju wsi ze środków Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji dla Rolnictwa (EAGGF);
- Rozdział VI (art. 22-24) Rozporządzenia Rady (WE) nr 1783/2003 zmieniającego Rozporządzenie (WE) nr 1257/1999.

2. Cele Działania 4

- promocja systemów produkcji rolniczej prowadzonych w sposób zgodny z wymogami ochrony środowiska (przeciwdziałanie zanieczyszczeniom wód, erozji gleb), ochrony i kształtowania krajobrazu, ochrony zagrożonych wyginięciem gatunków dzikiej fauny i flory oraz ich siedlisk;

- ochrona zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich;
- poprawa stanu świadomości ekologicznej wśród społeczności wiejskiej.

3. Opis Działania 4

Zakres przedsięwzięć rolnośrodowiskowych

Działanie 4 Wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych oraz dobrostanu zwierząt zwane Krajowym Programem Rolnośrodowiskowym (KPR), którego założeniem jest utrwalanie wzorców trwałej i zrównoważonej gospodarki rolnej, zwłaszcza na obszarach chronionych i zagrożonych degradacją. KPR obejmuje 7 przedsięwzięć, zwanych dalej pakietami rolnośrodowiskowymi. Pakiety rolnośrodowiskowe są związane z gospodarowaniem rolniczym ukierunkowanym na ochronę środowiska, zachowanie siedlisk o wysokich walorach przyrodniczych oraz zachowaniem zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich. Każdy pakiet posiada zestaw kilku ściśle sprecyzowanych wymogów, które wykraczają poza zwykłą dobrą praktykę rolniczą (ZDPR) i nie pokrywają się z innymi instrumentami WPR.

Zwykła dobra praktyka rolnicza (ZDPR) określa poziom odniesienia dla tych działań rolnika, z których wynika wsparcie zobowiązań rolnośrodowiskowych. Rolnik, przystępując do programu rolnośrodowiskowego musi stosować się do zasad ZDPR na całym obszarze gospodarstwa, tj. nawet na tych działkach, które nie są objęte zobowiązaniem, zgodnie z art. 20 i 29 Rozporządzenia Rady (WE) nr 445/2002.

W ramach KPR przewidziano realizację pakietów odnoszących się do przyjaznych środowisku systemów produkcji rolniczej (ekologicznej lub zrównoważonej), które wykraczają poza Zwykłą Dobrą Praktykę Rolniczą w Polsce i będą miały zastosowanie na gruntach rolnych w całym gospodarstwie (oznaczono je symbolem „S”). Natomiast pakiety oznaczone kodem „P” i „K” obejmują działania zmierzające ku zachowaniu priorytetowych siedlisk lub wzrostu udziału gruntów o znaczeniu buforowym w krajobrazie rolniczym i będą miały zastosowanie tylko w odniesieniu do tych gruntów rolnych.

Wybór pakietów rolnośrodowiskowych został dokonany przez Wojewódzkie Zespoły Robocze, które przeprowadziły diagnozę stanu środowiska, zidentyfikowały kluczowe obszary dla regionu i instrumenty działań.

Ze względu na metodykę kalkulacji płatności i zasady monitorowania programu, pakiety rolnośrodowiskowe zróżnicowano na 39 opcji o różnym zasięgu wdrażania.

Uwzględniając uwarunkowania przyrodniczo-rolnicze obszaru Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego, w pierwszej kolejności powyższe pakiety należy wdrażać w ekstensywnie użytkowanych dolinach rzek, do których z pewnością zaliczyć: doliny Bugu, Liwca, Toczej, Ugoszczy, Cetynii, Kosówki i Buczynki.

Szczególnie ważne na wymienionych obszarach zaliczonych do I strefy priorytetowej jest wykorzystanie pakietów:

- Rolnictwo zrównoważone
- Utrzymanie łąk ekstensywnych
- Ochrona gleb i wód

Rolnictwo zrównoważone odznacza się nie tylko ograniczeniem zużycia chemicznych środków ochrony roślin oraz nawozów sztucznych i przestrzeganiu odpowiedniego następstwa roślin, ale w równej mierze powinno zachować właściwą strukturę upraw (rozdrobnienie, a przez to duży udział miedz, zamiast monokultur) oraz znaczny udział łąk i pastwisk oraz sródpolnych zadrzewień, mokradeł i oczek wodnych. Szczególnie ważne jest zachowanie płątów ekstensywnie użytkowanych trwałych użytków zielonych oraz zachowanie i tworzenie w sąsiedztwie gruntów ornych swoistych środowisk wyłączonych z intensywnych zabiegów agrotechnicznych (miedze, pasy zakrzewień i zadrzewień, pasy trwałych, ekstensywnych łąk). Środowiska te stanowią ostoje roślin kluczowych dla zachowania różnorodności florystycznej i związanej z nią różnorodności faunistycznej w krajobrazie rolniczym. Są niezwykle istotne dla zachowania walorów krajobrazowych przestrzeni rolniczej, a co ważniejsze, stanowią bardzo ważną barierę biogeochemiczną, co opisano w dalszej części przy pakiecie dotyczącym ochrony wód i gleb.

Utrzymanie łąk ekstensywnych – realizacja tego pakietu wiąże się nie tylko z przywróceniem lub kontynuacją wykaszania traw, w terminie od dnia 1 lipca włącznie, na łąkach jednokośnych o wysokich walorach przyrodniczych, zagrożonych degradacją. Ważne jest tu ograniczone zużycie środków chemicznych, a także w równym stopniu zaniechanie intensywnego odwodnienia, zachowanie śródłąkowych, niedużych płątów zakrzewień i pojedynczych drzew oraz oczek wodnych i torfianek. Jednocześnie, wykaszanie łąk jest koniecznym warunkiem do zachowania niektórych rodzajów siedlisk przyrodniczo cennych. Wsparcie dla ekstensywnego wypasu jest w warunkach polskich tym bardziej ważne, że – wbrew wskazaniom art. 19 Rozporządzenia Rady (WE) Nr 1257/1999 – ten sposób gospodarowania nie został uwzględniony w PROW jako kryterium delimitacji obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania. W tej sytuacji, pakiety rolno-środowiskowe pozostają jedynym narzędziem promocji ekstensywnego wykaszania łąk w najbliższych latach.

Łąki i pastwiska należy w dolinach rzek chronić przed ich konwersją w grunty orne. Taka zamiana jest jedną z bardziej szkodliwych tendencji obserwowanych w polskim rolnictwie. Zarówno dlatego, że walory przyrodnicze łąk i pastwisk mierzone liczbą występujących tam rzadkich kręgowców są wybitnie większe od gruntów ornych, jak i z uwagi na to, że pojemność retencyjna gleb użytkowanych

jako łąki i pastwiska jest nawet trzykrotnie większa od pojemności retencyjnej gruntów ornych. W epoce gwałtownych powodzi nawiedzających Polskę niemal corocznie, działania zwiększające pojemność retencyjną zlewni stanowią podstawową szansę na poprawę tej sytuacji. Jest to również niezwykle ważne działanie przeciwdziałające erozji wodnej, nie tylko na terenach górskich i podgórskich, gdyż erozją wodną zagrożone jest ok. 30% gleb naszego kraju. W tych okolicznościach działanie tego pakietu zasługuje na jak największe upowszechnienie w warunkach doliny dolnego Bugu i jego dopływów na terenie NPK.

Dotyczy to m.in. muraw kserotermicznych, muraw bliźniczkowych położonych w wielu miejscach NPK. Cenne przyrodniczo siedliska wymagające ekstensywnego wypasu należą do marginalnych z ekonomicznego punktu widzenia. Bez wsparcia finansowego pochodzącego z programów rolnośrodowiskowych, ta tradycyjna nadbużańska praktyka zostanie zarzucona. Rolnicy z terenu NPK powinni być zachęceni do takich działań, bowiem mogą stopniowo porzucać ten rodzaj praktyk, co w konsekwencji doprowadzi do zaniku najcenniejszych siedlisk roślin i zwierząt na terenach które objęto siecią Natura 2000. Ponadto wsparcia wymaga zachowanie ekstensywnego wypasu jako głównej-obok wykaszania- formy przeciwdziałania procesom sukcesji wkraczającej na tereny otwarte-najcenniejsze siedliska w NPK.

Ochrona gleb i wód polega nie tylko na stosowaniu międzyplonów w celu zwiększenia udziału gleb z okrywą roślinną w okresie jesienno-zimowym. Realizacja tego pakietu polega również na realizacji zapisów Dyrektywy Azotanowej i związanym z tym ograniczeniem spływu biogenów, metali ciężkich itp. działaniach na rzecz ograniczenia eutrofizacji i skażeń wód powierzchniowych i podziemnych. Ponadto ważne są różnorodne działania przeciwdziałające spadkowi poziomu wód gruntowych – szybko postępującemu w wyniku osuszania torfowisk i oczek wodnych oraz pogłębiania i prostowania rzek i budowy zbiorników retencyjnych w dolinach dużych rzek. Opisany powyżej jako szczególnie niepożądany, jest proces zamiany łąk i pastwisk w grunty orne. Pojemność retencyjna gleb użytkowanych jako łąki i pastwiska jest nawet trzykrotnie większa od pojemności retencyjnej gruntów ornych. Szczególną rolę w ograniczaniu spływu azotanów i fosforanów do wód, odgrywają środowiska wyłączone z intensywnej uprawy ze szczególnym uwzględnieniem zadrzewień przy zbiornikach wodnych i ciekach. Ma to ogromne znaczenie dla niezbędnej poprawy jakości wód, szczególnie biorąc pod uwagę fakt, że około połowy ładunku azotanów w naszych rzekach pochodzi ze spływów z obszarów rolniczych. Wdrożenie tego pakietu ułatwiłoby Polsce wywiązanie się ze zobowiązań międzynarodowych w zakresie redukcji zanieczyszczeń związkami azotu ze źródeł powierzchniowych, jakie wynikają z konwencji z 9 kwietnia 1992 r. o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego, zwanej Konwencją Helsińską.

6. WDROŻENIE ZMIAN W EKOLOGICZNYM SYSTEMIE OBSZARÓW CHRONIONYCH

6.1 NATURA 2000

Do sieci NATURA 2000 włączona została cała dolina Bugu z terenami przyległymi oraz dolina Liwca – jako Obszary Specjalnej Ochrony (OSO) ptaków. Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej nie przeciwstawiał się powstawaniu w dolinie Bugu, Sieci Natura 2000, ale zastrzegał umożliwienie prowadzenia robót konserwatorskich i utrzymaniowych na Bugu w celu zachowania jego żeglowności oraz wszelkich prac przeciwpowodziowych.

Na podstawie opracowania „Korytarz ekologiczny doliny Bugu” (IUCN, 2002) należy szczególnie podkreślić konflikt funkcji i działań: ochrona walorów przyrodniczych a ochrona przeciwpowodziowa, co w świetle obowiązujących przepisów jest konfliktem trudno rozwiązywalnym ale możliwym do kompromisowych działań, np. poprzez tworzenie polderów w obrębie międzywała, czyli na naturalnych tarasach zalewowych (np. pod Morzyczynem i Płatkownicą oraz pomiędzy Kiełpińcem a Przewozem Nurskim).

6.2 Postulaty zmian granic NPK

Nie pojawiały się żadne wnioski składane przez gminy lub inne organy odpowiedzialne za ochronę przyrody, dotyczące modyfikacji, zmian przebiegu granic Parku i jego otuliny oraz zasad zagospodarowania, tworzenia nowych form ochrony prawnej w granicach Parku.

Natomiast zgodnie z postulatami środowiska przyrodników oraz Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody (zgodnie z opracowaną w roku 2001 „Strategią ochrony fauny na Nizinie Mazowieckiej”, MTOF) do głównych kierunków działań na terenie NPK i w jego sąsiedztwie, zaliczyć należy:

- przekształcenie Nadbużańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu w Nadbużański Park Krajobrazowy (gmina Jabłonna Lacka) oraz powołanie parku krajobrazowego na terenach nie objętych dotychczas ochroną (fragmenty gmin: Wyszków, Somianka, Dąbrówka, Brańszczyk, Zabrodzie, Brok), przy czym w przypadku koncepcji poszerzenia NPK w kierunku zachodnim, poniżej ujścia Liwca, z uwagi na znaczące w okresie 1993-2004 zainwestowanie terenu (nowe osiedla letniskowe, budowa obwodnicy Wyszkowa itp. działania o znacznym zasięgu przestrzennym) granice przyszłego parku muszą być szczegółowo konsultowane z lokalnymi władzami, w celu uniknięcia konfliktu społecznego na miarę obecnie obserwowanego pod Pułtuskim. Natomiast obecnie, należy na tym terenie niezwłocznie podjąć działania na rzecz tworzenia form ochrony przyrody, zabezpieczających ocalałe fragmenty doliny dolnego Bugu, wskazane w „Korytarzu ekologicznym doliny Bugu” (IUCN, 2002): użytki ekologiczne i

zespoły przyrodniczo-krajobrazowe. Obecnie trwają konsultacje Zarządu NPK z samorządami powyżej wymienionych gmin w sprawie utworzenia na ich terenie parku krajobrazowego,

- przekształcenie fragmentu obecnego NPK na terenie gmin Pułtusk oraz Pokrzywnica w część przyszłego Parku Krajobrazowego Doliny Dolnej Narwi i jednocześnie rozdzielenie administracyjne obu niezwiązanych fizjograficznie części NPK (wschodniej i zachodniej)- zgodnie z taką koncepcją zamieszczoną w „Strategii ochrony fauny na Nizinie Mazowieckiej” - MTOF, 2001.
- zgodnie z zaleceniami zawartymi w „Korytarzu ekologicznym doliny Bugu” (IUCN, 2002), należy docelowo dążyć do utworzenia 2 parków: Doliny Dolnego Bugu (poniżej Małkini Górnej) z siedzibą w Wyszkowie oraz PK Podlaski Przełom Bugu (obecny PK PPB w granicach woj. mazowieckiego oraz wschodnia część obecnego NPK) z siedzibą w Siedlcach.

6.3 Powołanie na terenie NPK 8 rezerwatów przyrody, o łącznej powierzchni 968 ha (w wariantcie optymalnym – 1053 ha); granice poniżej opisanych, postulowanych rezerwatów przyrody zaznaczono na załączonej mapie „Kierunki działań” 1:100 000):

„**Nad Treblinką**” (gm. Kosów Lacki)-postulowany na pow. ok.35 ha (wariant ekstensywny) lub 120 ha (wariant optymalny), rezerwat leśny na siedlisku przystrumykowego łągu olszowo-jesionowego w dolinie rzeki Treblinka. Obecnie jest to mozaika różnowiekowych zadrzewień olszowych z domieszką brzozy, jesionu i zarośli kilku gatunków wierzby. W wyniku postulowanego zaniechania jakichkolwiek działań gospodarczych (leśnych i rolnych) a więc pozostawienia tego terenu pod wpływ naturalnych procesów spontanicznej sukcesji wtórnej, należy oczekiwać odtworzenia dawniej występujących tu lasów łągowych,

„**Garnek**” (gm. Ceranów)-postulowany na pow. 45 ha prywatnych silnie podmokłych lasów rezerwat leśny(siedlisko olsu i łągu olszowo-jesionowego), ale również o znacznych walorach faunistycznych, zwłaszcza obecność kilku rzadkich łągowych gatunków ptaków,

„**Noski**” (gm. Ceranów)-postulowany na powierzchni około 95 ha w oddz.23, 24, 25, 26, 27 leśn. Ceranów, rezerwat faunistyczny stanowi ostoję rzadkich gatunków ptaków, ponieważ częściowo chroniony poprzez ustanowienie strefowej ochrony miejsc gniazdowania bociana czarnego i orlika krzykliwego, ale wymagający powiększenia z uwagi na ochronę żerowisk

obu gatunków ptaków oraz stanowisk lęgowych 2-3 par żurawia i 3-4 par brodzca samotnego i 2-3 par dzięcioła średniego i 2 par dzięcioła czarnego,

„Frankopol” (gm. Sokołów Podlaski)-postulowany na powierzchni 23 ha rezerwat leśny obejmuje grąd zboczowy z wiciokrzewem pomorskim-przypuszczalnie wprowadzonym tu sztucznie, ale doskonale zaadaptowanym do tych lokalnych warunków mikrosiedliskowych panujących na skarpie Bugu,

„Grąd Frankopolski” (gm. Sokołów Podlaski)-postulowany w sąsiedztwie powyżej wymienionego rezerwatu, przypuszczalnie w przyszłości będzie połączony w jeden duży rezerwata, który na łącznej powierzchni około 20 ha zabezpieczy najdłuższy w dolinie Bugu odcinek naturalnej krawędzi doliny dużej nizinnej rzeki z rzadkim zbiorowiskiem ładu zboczowego i ładu zboczowego. Ponadto teren ten posiada walory faunistyczne-głównie bezkręgowce.

„Leonów” (gm. Korczew) – postulowana do ochrony od co najmniej 1995 roku na obszarze około 100 ha, niezwykle interesująca południowa część kompleksu leśnego odznacza się wyjątkowo dobrze zachowanym łągiem topolowym oraz wierzbowym. Ponadto zachowały się lasy łąkowe oraz występuje kilka rzadkich gatunków roślin

„Brzuze” (gm. Łochów) – postulowany na około 550 ha rezerwat krajobrazowy chroniłby wyjątkowo dobrze zachowany fragment tarasu zalewowego Doliny Dolnego Bugu z kilkoma gatunkami rzadkich roślin naczyniowych.

„Natolin” (gmina Ceranów) – fragment starego lasu łąkowego (projektowany wcześniej rezerwat Łęg Natolin – 20 ha) oraz otaczające zalewowe łąki i resztki torfowiska niskiego na łącznej powierzchni 100 ha tarasu zalewowego Podlaskiego Przełomu Bugu.

7. ZALECENIA PRAKTYCZNYCH DZIAŁAŃ NA RZECZ OCHRONY WALORÓW PRZYRODNICZYCH

(na podstawie „Korytarza ekologicznego doliny Bugu – stan, zagrożenia, ochrona”, IUCN, 2002)

W celu eliminacji zagrożeń bezpośrednio lub pośrednio wpływających na walory przyrodnicze NPK, należy w pierwszej kolejności podjąć następujące działania:

1. Zaniechanie dalszego obwałowania Bugu oraz przesunięcie istniejących wałów poza granicę tarasu zalewowego z uwzględnieniem ochrony przeciwpowodziowej nadbużańskich wsi. Należy podkreślić, że ewentualna ekspertyza dotycząca nowej lokalizacji wałów nie będzie zbyt kosztowna ponieważ granice tarasu zalewowego zostały wyznaczone w ogólnie dostępnych

opracowaniach fizjograficznych. Dotychczasowa lokalizacja wałów znacznie oddalonych od rzeki (powyżej 500 m) może być utrzymana. **Najpilniejsze jest przesunięcie wałów we wschodniej części Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego i zachodniej części Nadbużańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu tj. na odcinku Morzyczyn Włociański-Płatkownica, a w dalszej kolejności na odcinkach: Przewóz Nurski-Długie Kamińskie, Przewóz Nurski – Wieska.** Istniejące śluzy wałowe powinny być wykorzystane do utrzymania odpowiednio wysokiego poziomu wody w starorzeczach i na łąkach oraz w lasach łągowych położonych poza strefą międzywała. Obecnie śluzy te działają jednokierunkowo, pełniąc wyłącznie funkcję osuszającą, co szczególnie jest widoczne poniżej Krzemienia, aż do ujścia Cetyni.

U schyłku XX wieku należy całkowicie zrewidować dotychczasowe poglądy na temat ochrony przeciwpowodziowej, która powinna być realizowana poprzez zachowanie terenów zalewowych, a nie ich likwidowanie w wyniku sypania wałów.

2. Przywrócenie dawnej meandracji koryta Bugu na wyprostowanych sztucznie odcinkach tej rzeki: pod Szuminem oraz pod Budami.
3. Zaniechanie zbyt głębokiego (rzędna powyżej 20 cm) pogłębiania rowów melioracyjnych oraz kopania nowych rowów. Istniejące rowy należy wyposażyć w zastawki zapobiegające odpływom wód w okresie kwiecień-czerwiec.
4. Utrzymanie wykaszania łąk w całym areale istniejących kompleksów trwałych użytków zielonych, a ograniczenie wykaszania wyłącznie w bezpośrednim sąsiedztwie zarośli i zadrzewień śródłąkowych stanowiących naturalne schronienie ptaków w okresie sianokosów. Przesunięcie pierwszego terminu sianokosów po 10 czerwca, co ułatwi uniknięcie niebezpieczeństwa przez dorastające ptaki z rzędu siewkowych. Rozpoczynanie koszenia od środka łąki do zewnętrznych skrajów zamiast tradycyjnego (od skraju do środka) w celu umożliwienia ucieczki młodym ptakom. Ścisłe powiązanie tego działania z odpowiednimi pakietami w ramach PRS.
5. Zaniechanie jakichkolwiek prac regulacyjnych w korycie Bugu, zwłaszcza budowy poprzecznych ostróg, prostowania zakoli i pogłębiania głównego nurtu. Koncepcja drogi wodnej Wschód-Zachód (W-Z) powinna być odrzucona jako całkowicie sprzeczna ze zobowiązaniami naszego rządu odnośnie ochrony korytarzy ekologicznych o międzynarodowym znaczeniu (w Polsce dolina Bugu, Wisły i Odry należą do paneuropejskich korytarzy ekologicznych). Coraz powszechniejsze stają się poglądy o konieczności zastąpienia technicznej regulacji rzek przez regulację naturalną lub ekologiczną (Ilnicki 1992). Jednak w przypadku dolnego Bugu, nad

którym znajduje się tylko jedno miasto, należałoby odstąpić od jakichkolwiek regulacji, zarówno technicznych jak i tzw. naturalnych.

6. Zaniechanie dawnej koncepcji budowy zbiornika Granne oraz jakichkolwiek zbiorników zaporowych na Bugu. Zgodnie z ratyfikowaną przez Polskę konwencją z Ramsar oraz Konwencją o ochronie różnorodności biologicznej niedopuszczalne są w korycie Bugu prace hydrotechniczne niszczące środowiska lęgowe oraz żerowiska ptaków.
7. Wstrzymanie wypasania i wycinania lasów łęgowych. Należy podjąć wszelkie działania dla odtworzenia dawnej ciągłości łągów wierzbowo-topolowych, a w dalszej kolejności również wiązowo-jesionowych. Należy unikać sztucznego zalesiania, ponieważ najtrwalsze są lasy odtwarzane w drodze naturalnej. W przypadku sztucznych zalesień istnieje dodatkowe niebezpieczeństwo wykorzystywania ekotypów topoli białej i czarnej, obcych dla doliny Bugu pochodzących ze szkółek leśnych spoza południowego Podlasia i wschodniego Mazowsza. W związku z powyższym najlepszym rozwiązaniem zdaje się być pozostawienie nadrzecznych obszarów do spontanicznej sukcesji wtórnej. Nadrzeczny pas o szerokości 150-200 m powinien zostać, albo wykupiony od dotychczasowych właścicieli, albo należy wynegocjować zmianę jego obecnego użytkowania - z rolniczego na leśny, z perspektywicznym i bardzo umiarkowanym pozyskiwaniem topoli i wierzby.
8. Murawy piaszczyste i suche pastwiska nie powinny być zalesiane, jako unikalne, seminaturalne środowiska żerowiskowe i gniazdowe ptaków należy zachować w obecnym stanie, z zaniechaniem eksploatacji kruszywa i lokalizowania wysypisk śmieci. Należy również ograniczyć zasięg osiedli letniskowych w tym typie środowiska.
9. Na słupach wysokiego napięcia oraz liniach energetycznych należy zawiesić metalowe sylwetki ptaków drapieżnych (w dwóch kolorach: czerwonym - widocznym na tle nieba i srebrnym - widocznym na tle ziemi) rozwieszonych w odległości 50–200 m w zależności od szerokości doliny. Można też zawieszać jaskrawe, duże kule, powszechnie stosowane w pozostałych krajach UE.

VII. WNIOSKI

1. Nadbużański Park Krajobrazowy na obecnym etapie jego tworzenia, odznacza się położeniem na trzech oddalonych znacząco obszarach. Dwa z nich są położone w dolinie Bugu, a pozostała część - w dolinie Narwi. Stan taki z pewnością utrudnia, zarówno bieżące administrowanie jak i wdrażanie różnych projektów ochroniarskich. W związku z tym, jednym z najważniejszych wniosków jest (zawarty w części poświęconej kierunkom działań), postulat przekształcenia fragmentu NPK na terenie gminy Pułtusk oraz Pokrzywnica w część przyszłego Parku Krajobrazowego Doliny Dolnej Narwi (zgodnie z taką koncepcją zamieszczoną w „Strategii ochrony fauny na Nizinie Mazowieckiej” - MTOF, 2001) i jednocześnie rozdzielenie administracyjne obu części (wschodniej i zachodniej) NPK. Uwzględniając dodatkowo zapisy zawarte w „Korytarzu ekologicznym doliny Bugu” (IUCN, 2002) należy wdrożyć następujące działania:

- przekształcenie Nadbużańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu w Nadbużański Park Krajobrazowy na terenie gminy Jabłonna Lacka,
 - powołanie parku krajobrazowego na terenach nie objętych dotychczas ochroną (fragmenty gmin: Małkinia Górna, Wyszaków, Somianka, Dąbrówka, Brańszczyk. Zabrodzie, Brok), przy czym w przypadku koncepcji poszerzenia NPK w kierunku zachodnim, poniżej ujścia Liwca, z uwagi na znaczące w okresie 1993-2004 zainwestowanie terenu (nowe osiedla letniskowe, budowa obwodnicy Wyszakowa itp. działania o znacznym zasięgu przestrzennym) granice przyszłego parku muszą być szczegółowo konsultowane z lokalnymi władzami, w celu uniknięcia konfliktu społecznego na miarę obecnie obserwowanego pod Pułtuskiem. Natomiast obecnie, na tym terenie należy niezwłocznie podjąć działania na rzecz tworzenia indywidualnych form ochrony przyrody (użytki ekologiczne i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe) zabezpieczających ocalałe fragmenty doliny dolnego Bugu, wskazane w „Korytarzu ekologicznym doliny Bugu” (IUCN, 2002):
 - zgodnie z zaleceniami zawartymi w „Korytarzu ekologicznym doliny Bugu” (IUCN, 2002), należy docelowo dążyć do utworzenia 2 parków: Doliny Dolnego Bugu (poniżej Małkini Górnej) z siedzibą w Wyszakowie oraz Parku Krajobrazowego Podlaski Przełom Bugu (obecny PK PPB w granicach woj. mazowieckiego, powiększony o wschodnią część obecnego NPK) z siedzibą w Siedlcach.
2. Na terenie otuliny parku nie określono zasad ochronnych, co stanowi poważne odstępstwo od poprzedniego Rozporządzenia powołującego NPK (1993) bardzo precyzyjnie określającego zasady zagospodarowania przestrzennego oraz dopuszczalne formy działalności gospodarczej wraz z odp. reżimami ochronnymi. Złagodzenie tych przepisów z pewnością nie sprzyja

zachowaniu walorów przyrodniczych w otoczeniu NPK oraz nie zabezpiecza podstawowej funkcji otuliny, jako swoistej strefy buforowej parku.

Zróżnicowana sytuacja w otoczeniu NPK (**otulina parku, obszar chronionego krajobrazu**), „wykreowała” 3 kategorie gmin:

- gminy, których fragmenty są położone wyłącznie na terenie NOChK, a więc z obowiązującymi (dla tej kategorii ochrony) reżimami ochronnymi: Jabłonna Lacka,
- gminy, których fragmenty są położone wyłącznie na terenie otuliny parku (pozbawionej jakichkolwiek reżimów ochronnych): Zaręby Kościelne, Ceranów, Kosów Lacki, Liw, Łochów, Miedzna, Stoczek, Korytnica, Korczew, Paprotnia, Jadów, Pułtusk, Pokrzywnica,
- gminy na których fragmentach nakładają się zarówno otulina parku krajobrazowego jak i obszar chronionego krajobrazu: Nur, Sabnie, Sterdyń, Repki, Przesmyki, Platerów.

Tę paradoksalną sytuację pogłębia dodatkowo fakt położenia (w obrębie tej samej gminy), niektórych jej fragmentów w obszarze chronionego krajobrazu lub tylko w otulinie parku (gm. Nur i Przesmyki) - pozbawionej odpowiednich prawnych ograniczeń przeciwdziałających zagrożeniom walorów przyrodniczych w otoczeniu Parku, odznaczającego się wyjątkowo rozległą granicą - strefą potencjalnych zewnętrznych zagrożeń.

3. Rolniczy charakter gmin położonych na terenie NPK oraz przewaga ekstensywnych form gospodarowania (niewielki wpływ na wysokie walory przyrodnicze doliny Bugu i jego dopływów), pozwala na uznanie zadań związanych z Programami Rolnośrodowiskowymi (szczegółowo omówionymi w rozdziale „Kierunki działań”), jako najważniejszych na tym terenie - włączonym do I strefy priorytetowej na terenie woj. mazowieckiego.

4. Skupiska ośrodków wypoczynkowych i domów letniskowych charakteryzują się zarówno znaczącym rozproszeniem, jak i brakiem wyposażenia w odpowiednią infrastrukturę sanitarną, co grozi zachwianiem równowagi w gospodarce wodno-ściekowej. Rozproszenie zabudowy (na dużych działkach przy zachowaniu 60% powierzchni biologicznie czynnej) powoduje wzrost kosztów infrastruktury technicznej.

5. Uwzględniając powyższe analizy, należy podkreślić konieczność kontynuowania niniejszego opracowania („Studium uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego obszarów chronionych woj. mazowieckiego – Nadbużański Park Krajobrazowy”) z uwzględnieniem analiz niektórych problemów oraz nowych istotnych dokumentów, które nabiorą mocy prawnej w końcu roku 2005

(Plan Ochrony NPK). W związku z tym, monitoringowe badania planowane do wykonania w latach 2005-2007, w Oddziale Terenowym w Siedlcach (Mazowieckiego Biura Planowania Przestrzennego i Rozwoju Regionalnego) powinny objąć poniższe zadania:

1. **Opracowanie „Studium uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego Obszaru Nadbużańskiego”** z uwzględnieniem zarówno NPK jak i sąsiadującego z nim PK Podlaski Przełom Bugu oraz Nadbużańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Wymienione obszary stanowią funkcjonalną oś tego wyjątkowo rozległego terenu zaliczonego – w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego woj. mazowieckiego* - do kategorii: **„obszarów wymagających restrukturyzacji i wspomagania rozwoju”**, ze szczególnym uwzględnieniem:

- aktualizacji (w ujęciu przestrzennym) czynników środowiskowych, omówionych w rozdziale I.
- aktualizacji danych do zagadnień opisanych w rozdziałach II-III, zwłaszcza współpracy z samorządami gmin i właścicielami gruntów, organizacjami pozarządowymi, Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, EkoFunduszem, RZGW, Zarządem NPK, itp. we wdrażaniu Planu Ochrony NPK (planowanego do uchwalenia w 3. kwartale 2005), w zakresie przeciwdziałania zakłóceniom szeroko pojmowanego ładu przestrzennego i związanymi z tym zagrożeniami środowiskowymi.
- bieżącej analizy uchwalanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z terenu NPK,

2. Delimitację najważniejszych zapisów dotyczących zagrożeń środowiskowych oraz kierunków i zaleceń dotyczących zagospodarowania przestrzennego na użytek Planu Ochrony OSO (Dolina Dolnego Bugu) i SOO (Ostoja Nadbużańska) w ramach planów ochrony obszarów zgłoszonych do sieci Natura 2000.

3. Analizę obecnie uchwalanych „Programów Ochrony Środowiska Gmin” - położonych na terenie NPK – w kontekście opiniowanych (przez MBPPIRR) Programów Ochrony Środowiska, sporządzonych w roku 2004 dla powiatów położonych na terenie NPK.

4. Wnioskowanie do odpowiednich służb ochrony przyrody w sprawie odstąpienia od zapisu o zakazie zabudowy w pasie 100m od małych cieków, natomiast wzmacnianie argumentacji za utrzymaniem tego zapisu w przypadku Bugu i największych, dotychczas niezabudowanych starorzeczy.

5. Współpracę z WZM i UW, RZGW oraz Zarządem NPK, w zakresie opracowania przez MBPPIRR-OT w Siedlcach, m.p.z. p na terenie wnioskowanego przesunięcia wałów przeciwpowodziowych pod Morzyczynem Włociańskim (gm. Sadowne).

6. Przekazanie niniejszego opracowania oraz wszelkich uzupełnień, na użytek planowanego do opracowania w latach 2006-2007 „Planu Ochrony Obszaru Specjalnej Ochrony (Dolina Dolnego Bugu) Natura 2000”.

VII. MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Baza danych regionalnych dla Polski w przekroju powiatów i gmin za 2000 i 2002 r. – IMAGIS, Warszawa 2001, 2003 r.;

Dokumentacje hydrogeologiczne zbiorników wód podziemnych – Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa 1995-2001;

Ekspertyza uzasadniająca celowość powołania Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego. Opracowanie wynikowe. Warszawa-Siedlce, 1992;

Geografia regionalna Polski, Kondracki J. PWN, 2003 r.;

Gospodarka odpadami pochodzenia przemysłowego w województwie mazowieckim – WIOŚ, Warszawa 2001;

II Polityka Ekologiczna Państwa – Ministerstwo Środowiska, Warszawa, czerwiec 2000 r.

Jakość i zagrożenia wód powierzchniowych w woj. mazowieckim – Raport WIOŚ, Warszawa 2002 r.;

Koncepcja krajowej sieci ekologicznej ECONET-Polska – praca zbiorowa pod redakcją A. Liro. Fundacja IUCN Poland, Warszawa 1995 r.;

Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju – Monitor Polski Nr 26/2001 poz. 432;

Korytarz ekologiczny doliny Bugu stan, zagrożenia, ochrona. IUCN-Poland, Warszawa, 2002 r.;

Krajowy plan gospodarki odpadami – Ministerstwo Środowiska, czerwiec 2002;

Krajowy Program Rolnośrodowiskowy. Działanie PROW na lata 2004-2006. Materiał Informacyjny, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 17.12.2003 r.;

Mapa turystyczna „Nadbużański park Krajobrazowy”, Wydawca: Dyrekcja Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego w Siedlcach, Wydanie I, 2000;

Mazowsze – Wędrówki po Polsce, Herz L., Wydawnictwo Wiedza i Życie, Warszawa 2000.

Mazowsze-Agroturystyka, Informator Wojewódzkiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Warszawie, Warszawa, 2004;

Nadbużański Park Krajobrazowy, Wartości kulturowe. W: Dokumentacja NPK, Ekspertyza nr 214/215/233, Zarząd Główny TUP, 1987;

Nadbużański Park Krajobrazowy, Charakterystyka fizjograficzna terenu (elementy wybrane), Zeszyt nr 3 pod red. mgr Małgorzata Rogowiec. W: Dokumentacja NPK, Ekspertyza nr 214/215/233, Zarząd Główny TUP, 1987;

Narodowa Strategia Ochrony Środowiska na lata 2000-2006 – Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2000;

Narodowy plan rozwoju 2004-2006, dokument przyjęty przez Radę Ministrów 14 stycznia 2003 r.

Ostoje ptaków o znaczeniu europejskim w Polsce, OTOP, Warszawa 2004

Plan Ochrony Kampinoskiego Parku Narodowego. Synteza. NFOŚ Lublin-Warszawa 1996;

Plan rozwoju obszarów wiejskich na lata 2004-2006. Projekt. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, styczeń 2004 r.;

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego, Mazowieckie Biuro Planowania Przestrzennego i Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2004 r.;

Plan gospodarki odpadami dla województwa mazowieckiego na lata 2004-2011 – projekt, Warszawa wrzesień 2003 r.;

Podlasie – Przewodnik Tadeusz Glinka i inni Marian Kamiński, Marek Piasecki, Krzysztof Przygoda, Andrzej Walenciak

Polityka Ekologiczna Państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010 – Rada Ministrów, grudzień 2002 r.;

Polityka Leśna Państwa – Ministerstwo Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa (Warszawa 1997);

Program ochrony środowiska woj. mazowieckiego. Urząd Marszałkowski, Departament Rolnictwa i Ochrony Środowiska, Mazowieckie Biuro Planowania Przestrzennego i Rozwoju Regionalnego, 2003 r.;

Program ochrony środowiska dla powiatu siedleckiego na lata 2004-2011, Siedlce, 2004 r.;

Program ochrony środowiska dla powiatu sokołowskiego na lata 2004-2011, Sokołów Podlaski, 2004 r.;

Program ochrony środowiska dla powiatu węgrowskiego na lata 2004-2011, Węgrów, 2004 r.;

Program ochrony środowiska dla powiatu łosickiego na lata 2004-2011, Łosice, 2004 r.;

Program Rolnośrodowiskowy. Strefy priorytetowe we województwie. Samorząd Województwa Mazowieckiego, 2004 r. ;

Program wykonawczy do II polityki ekologicznej państwa na lata 2002-2010 – Ministerstwo Środowiska, Warszawa, grudzień 2002 r.;

Przewodnik po regionach. Wydawnictwo Sport i Turystyka, Muza S.A., Warszawa 1997;

Ramowy program rozwoju obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski na lata 2001-2010, Białystok-Bydgoszcz/Toruń-Gdańsk-Olsztyn-Warszawa 2001;

Raport o stanie środowiska powiatu sokołowskiego, WiOŚ w Warszawie, Delegatura w Mińsku Mazowieckim, wrzesień 2003

Rocznik Statystyczny woj. mazowieckiego – Urząd Statystyczny w Warszawie, 2002, GUS Warszawa

Rowerowa ścieżka przyrodnicza „Huta Gruszczyno-Treblinka” Wydawca: Zarząd Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego, Siedlce ul. Kazimierzowska 23;

Rozporządzenie nr 25 Wojewody Mazowieckiego z dnia 3 września 2004 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego (Dz. U. Woj. Maz. 237 z 17 września 2004).

Rozporządzenie Nr 63 Wojewody Mazowieckiego z dnia 24 lipca 2002r. w sprawie wprowadzenia obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego Nr 212, poz. 5297 z późn. zm.) na podstawie art. 26, 26a i 32 ustawy z dnia 16 października 1991r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2001r. Nr 99, poz. 1079 z późn. zm.)

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000

Stan środowiska w woj. mazowieckim – Raport WIOŚ Warszawa 2003 r.;

Strategia Ekorozwoju Polski – Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Warszawa 1993;

Strategia ochrony wód podziemnych w Polsce, praca zbiorowa pod redakcją A. Kleczkowskiego, Kraków 1990 r.;

Strategia rozwoju obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski - Zapis tezewy – wyd. Rada Programowa ZPP, styczeń 1999 r.;

Strategia rozwoju województwa mazowieckiego – Sejmik Województwa Mazowieckiego – Warszawa, 2001 r.;

Strategia wdrażania krajowej sieci ekologicznej ECONET-Polska – praca zbiorowa pod redakcją dr A. Liro – Fundacja IUCN Poland, Warszawa 1998 r.;

Strategia ochrony fauny na Nizinie Mazowieckiej. MTOF, Siedlce, 2001 r.;

Ścieżka przyrodnicza „Uroczysko Sterdyń” Wydawca: Zarząd Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego, Siedlce ul. Kazimierzowska 23

Ścieżka przyrodnicza „Uroczysko Ceranów” Wydawca: Zarząd Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego, Siedlce ul. Kazimierzowska 23

Ścieżka przyrodnicza „Jezioro Kałęczynskie” Wydawca: Zarząd Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego, Siedlce ul. Kazimierzowska 23

Ścieżka przyrodnicza „Torfowisko Kules” Wydawca: Zarząd Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego, Siedlce ul. Kazimierzowska 23

Wdrażanie koncepcji sieci NATURA 2000 w latach 2001-2003 – Ministerstwo Środowiska, grudzień 2002 r.;

Wojewódzki Program Rozwoju Regionalnego Mazowsza na lata 2001-2006 - Sejmik Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2001;

Zabytki Architektury i Budownictwa w Polsce woj. siedleckie 36/1 i 36/2, Ośrodek Dokumentacji zabytków,. Warszawa 1988.

IX. ZAŁĄCZNIK

Tabela 1. Powierzchnia (ha) Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego (NPK), otuliny NPK, Nadbużańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (NOCHK); * - Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Bugu i Nurca; rezerwatów przyrody (RP) i użytków ekologicznych (UE) na terenie NPK i jego otuliny (dla obszaru chronionego krajobrazu podano jego powierzchnię na terenie całej gminy).

Źródło danych: Zarząd Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego; stan na 31.12.2004

Powiat	Gmina	NPK	Otulina NPK	NOCHK	RP	UE	
						NPK	Otulina NPK
ostrowski	Nur	441,0	350,0	771,5*	-	-	-
	Zaręby Kościelne	72,0	133,0	-	-	-	-
sokołowski	Ceranów	8950,0	1410,0	-	39,8	18,10	1,57
	Sterdyń	5393,0	5410,0	5131,0	-	-	0,25
	Kosów Lacki	6455,0	5230,0	-	7,0	52,71	3,14
	Sabnie	-	1564,0	1564,0	-	-	1,24
	Repki	2371,0	3318,0	3318,0	-	-	-
	Jabłonna Lacka	-	-	11318,0	-	-	-
węgrowski	Liw	805,0	805,0	-	-	-	-
	Łochów	8475,0	6975,0	-	321,0	21,73	19,30
	Miedzna	3375,0	1105,0	-	-	2,37	-
	Sadowne	14470,0	-	-	116,1	43,72	-
	Stoczek	8750,0	3300,0	-	58,1	30,51	-
	Korytnica	-	100,0	-	-	-	-
Siedlecki	Przesmyki	225,0	2321,0	1800,0	-	-	-
	Korczew	9894,0	620,0	-	96,3	8,11	-
	Paprotnia	11,0	314,0	-	-	-	-
wołomiński	Jadów	840,0	3509,0	-	44,3	-	20,46
Pułtuski	Pułtusk	2567,6	2075,7	-	-	3,49	-
	Pokrzywnica	1007,9	675,5	-	1,2	-	-
Łosicki	Platerów	34,0	320,0	320,0	-	-	-

Tabela 2. Ludność w roku 2002 na terenie gmin położonych w obrębie Nadbużańskiego Parku
Krajobrazowego i jego otuliny

Gmina	Ludność			
	w liczbach bezwzględnych	na 1 km ²	1990 = 100	1999 = 100
Razem	131508	49	92,5	97,2
Powiat łosicki				
Platerów	5242	41	92,9	99,8
Powiat ostrowski				
Nur	3546	34	90,2	100,2
Zaręby Kościelne	3924	44	65,3	96,3
Powiat pułtuski				
Pokrzywnica	4712	39	97,0	100,3
Pułtusk - miasto	19166	840	102,5	99,3
Pułtusk - wieś	4457	40	97,6	98,4
Powiat siedlecki				
Korczew	3129	30	87,9	93,7
Paprotnia	2842	35	96,2	98,9
Przesmyki	3808	33	72,2	96,1
Powiat sokołowski				
Ceranów	2652	24	85,0	94,4
Kosów Lacki - miasto	2182	189	92,9	93,8
Kosów Lacki - wieś	4696	25	92,2	93,2
Repki	6015	36	89,1	93,8
Sabnie	4162	39	87,1	93,0
Sterdyń	4775	37	85,9	92,0
Powiat węgrowski				
Korytnica	6959	39	94,4	98,3
Liw	7810	46	96,0	96,1
Łochów - miasto	6408	480	103,8	100,7
Łochów - wieś	10996	61	95,8	97,2
Miedzna	4308	37	90,4	96,5
Sadowne	6424	44	92,8	97,1
Stoczek	5427	38	92,1	96,9
Powiat wołomiński				
Jadów	7868	67	95,2	99,7

Tabela 3. Przyrost naturalny i saldo migracji ludności w latach 1999-2002 na terenie gmin położonych w obrębie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny

Gmina	Przyrost naturalny		Saldo migracji	
	razem w liczbach bezwzględnych	średni roczny na 1000 ludności	razem w liczbach bezwzględnych	średnie roczne na 1000 ludności
Razem	-513,00	-0,2	-1851,00	-3,40
Powiat łosicki				
Platerów	-23,00	-1,1	-86,00	-4,10
Powiat ostrowski				
Nur	-49,00	-3,4	-133,00	-9,30
Zaręby Kościelne	3,00	0,2	-125,00	-7,70
Powiat pułtuski				
Pokrzywnica	1,00	0,1	4,00	0,20
Pułtusk - miasto	160,00	2,1	-30,00	-0,40
Pułtusk - wieś	-22,00	-1,2	-65,00	-3,60
Powiat siedlecki				
Korczew	-56,00	-4,2	-109,00	-8,20
Paprotnia	38,00	3,3	-76,00	-6,60
Przesmyki	-58,00	-3,7	-116,00	-7,40
Powiat sokołowski				
Ceranów	-57,00	-5,1	-111,00	-10,00
Kosów Lacki - miasto	-7,00	-0,8	9,00	1,00
Kosów Lacki - wieś	-42,00	-2,1	-137,00	-6,90
Repki	-25,00	-1,0	-192,00	-7,60
Sabnie	-75,00	-4,3	-107,00	-6,10
Sterdyń	-122,00	-6,0	-131,00	-6,50
Powiat węgrowski				
Korytnica	-21,00	-0,8	-139,00	-4,90
Liw	21,00	0,7	-120,00	-3,70
Łochów - miasto	108,00	4,2	42,00	1,60
Łochów - wieś	-111,00	-2,4	-3,00	-0,10
Miedzna	-18,00	-1,0	-80,00	-4,50
Sadowne	-50,00	-1,9	-122,00	-4,60
Stoczek	-59,00	-2,6	-81,00	-3,60
Powiat wołomiński				
Jadów	-49,00	-1,6	57,00	1,80

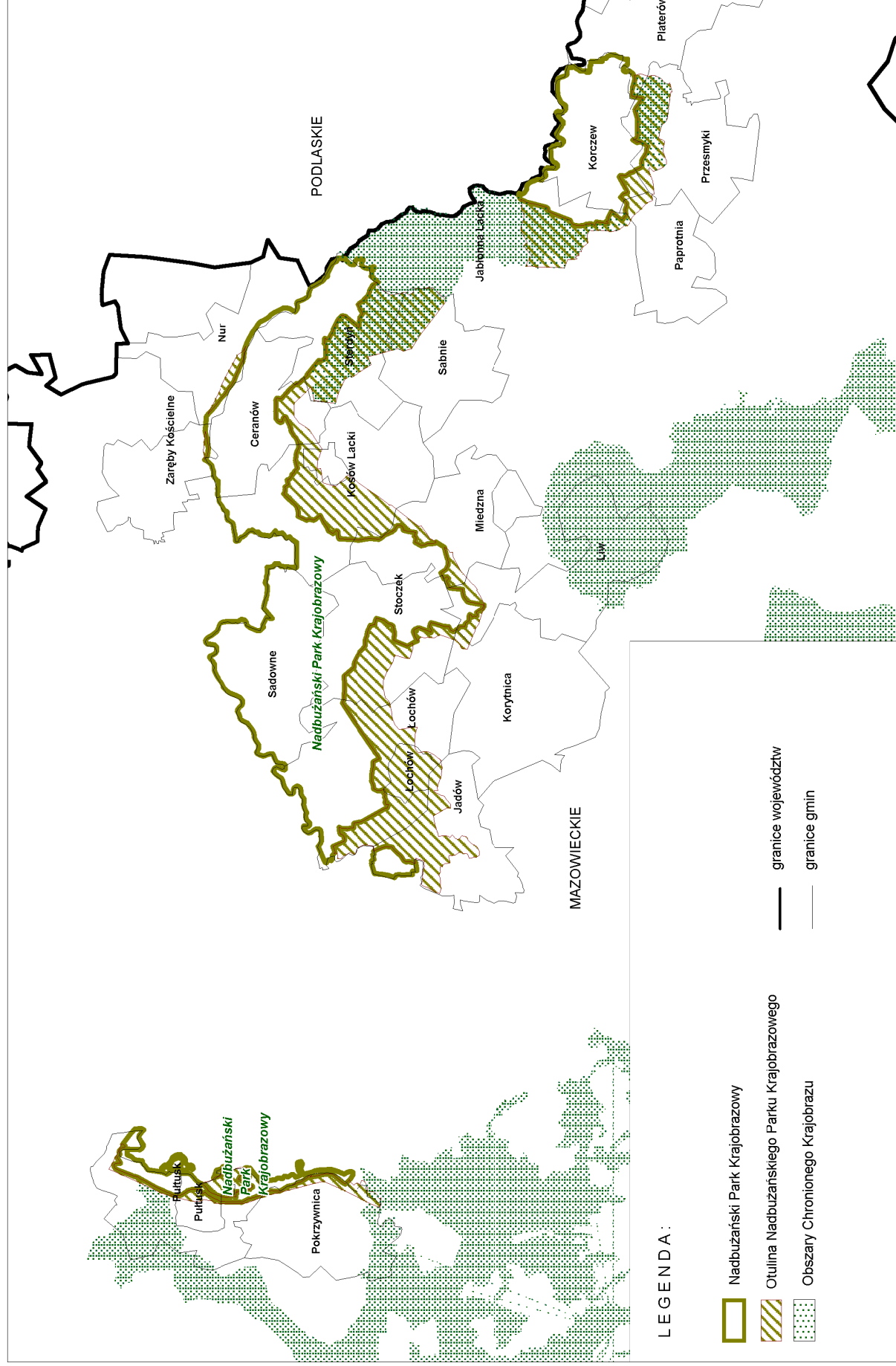
Tabela 4. Dochody i wydatki budżetów gmin w latach 1999-2002 na terenie gmin położonych w obrębie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny

Gmina	Dochody ogółem na osobę w zł.				Dochody własne w % dochodów ogółem				Wydatki inwestycyjne w % wydatków ogółem			
	1999	2000	2001	2002	1999	2000	2001	2002	1999	2000	2001	2002
Powiat łosicki												
Platerów	968	1155	1211	1430	31,8	27,0	32,4	27,5	18,2	29,0	34,3	27,8
Powiat ostrowski												
Nur	1088	1117	1183	1251	29,9	30,0	32,7	29,3	15,3	10,9	10,8	7,7
Zaręby Kościelne	949	1092	1236	1362	26,2	25,8	31,3	32,6	29,2	16,4	23,3	19,4
Powiat pułtuski												
Pokrzywnica	980	1041	1146	1242	30,3	33,3	34,4	34,4	23,5	12,9	3,1	6,8
Pułtusk	978	1064	1135	1446	51,5	51,0	52,0	50,9	7,6	13,7	11,7	9,4
Powiat siedlecki												
Korczew	918	1053	1174	1319	29,8	26,2	25,8	28,9	2,7	10,0	27,7	13,4
Paprotnia	915	931	1136	1317	28,2	26,9	22,5	20,4	11,1	10,7	16,7	16,7
Przesmyki	864	991	1115	1137	32,1	28,5	28,8	29,3	23,5	14,7	7,9	16,6
Powiat sokołowski												
Ceranów	929	1011	1103	1251	31,7	27,7	28,9	28,7	0,2	5,4	0,5	0,5
Kosów Lacki	844	960	1008	1734	36,1	35,8	33,6	32,6	8,9	26,5	19,0	20,8
Repki	865	959	1106	1271	34,4	29,1	28,6	30,0	5,3	3,6	15,5	21,6
Sabnie	936	1032	1062	1288	38,4	35,0	35,9	33,8	0,6	8,0	6,2	16,8
Sterdyń	858	1020	1044	1252	39,2	37,9	36,7	38,0	13,4	20,0	3,3	11,5
Powiat węgrowski												
Korytnica	874	956	1047	1212	26,9	24,1	25,8	27,2	9,8	7,4	27,5	18,1
Liw	1038	1070	1123	1374	33,8	29,3	31,2	28,5	23,7	12,4	12,5	26,1
Łochów	873	980	1019	1921	37,3	35,9	35,0	33,5	16,2	28,5	15,3	21,7
Miedzna	986	1062	1058	1280	27,9	26,4	29,0	30,4	14,7	16,9	12,0	23,2
Sadowne	987	1059	1045	1270	29,1	25,1	23,1	21,7	11,1	26,1	23,0	23,2
Stoczek	1095	1118	1238	1339	29,5	25,3	26,6	24,4	33,3	29,2	26,3	26,0
Powiat wołomiński												
Jadów	1009	1033	1042	1259	30,8	37,3	35,2	31,6	23,7	17,1	20,5	14,2

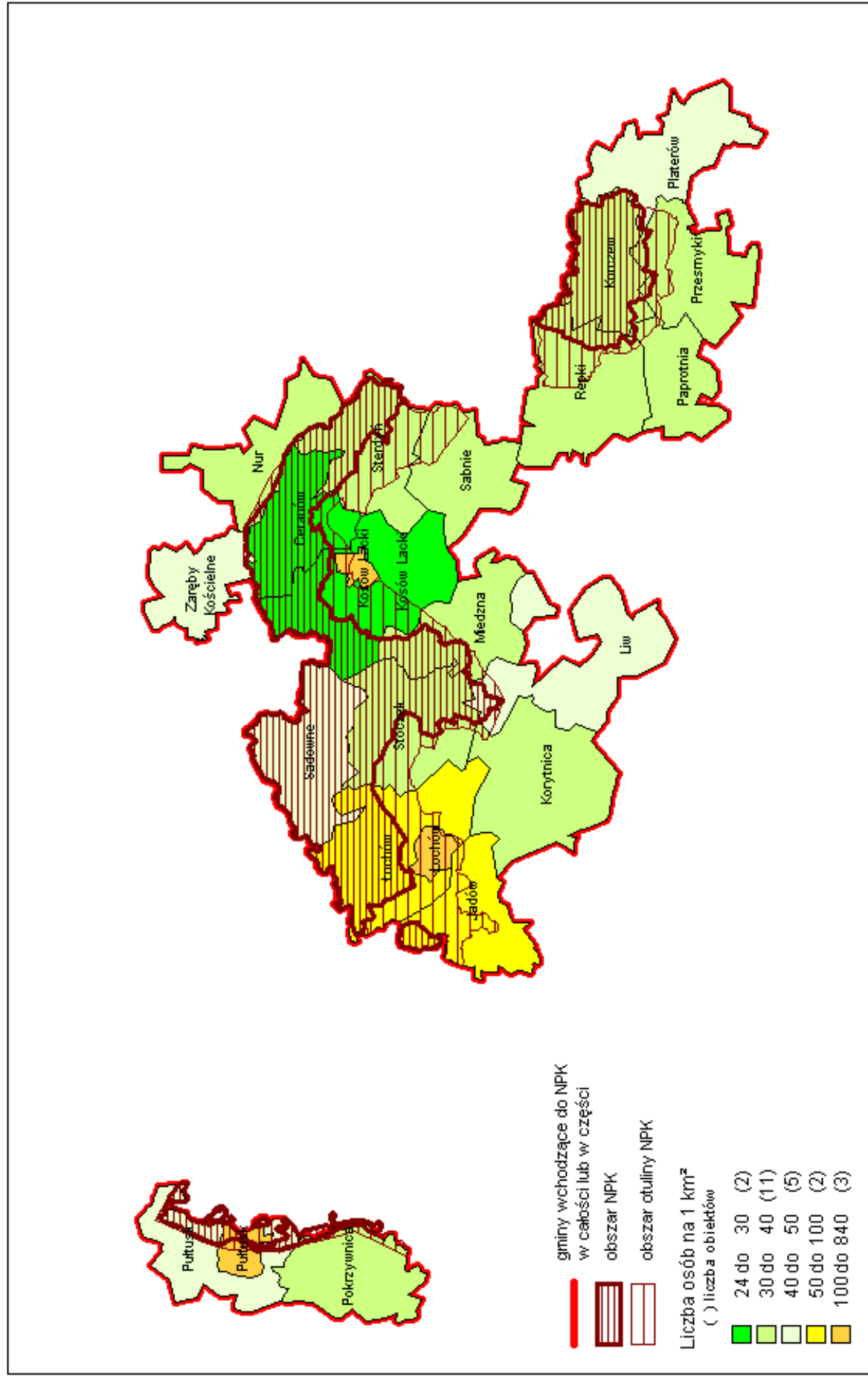
Tabela 5. Infrastruktura komunalna w latach 1999-2002 na terenie gmin położonych w obrębie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny

Gmina	Długość sieci w km:												Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do wodociągowej			
	Wodociągowej				kanalizacyjnej				gazowej				1999	2000	2001	2002
	1999	2000	2001	2002	1999	2000	2001	2002	1999	2000	2001	2002	1999	2000	2001	2002
Razem	1197,20	1249,30	1352,60	1481,10	27,00	28,40	40,50	63,30	15,10	15,30	46,47	48,09	0,02	0,02	0,03	0,04
Powiat łosicki																
Platerów	123,70	106,30	106,30	106,30	0,00	0,70	0,70	13,60	0,00	0,00	8,17	8,54	0,00	0,01	0,01	0,13
Powiat ostrowski																
Nur	42,60	49,60	61,60	61,60	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Zaręby Kościelne	30,10	40,00	63,30	86,90	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Powiat pułtuski																
Pokrzywnica	23,30	38,70	38,70	61,20	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	5,56	5,55	0,00	0,00	0,00	0,00
Pułtusk - miasto	42,10	45,60	46,00	46,40	16,30	17,50	20,00	21,20	15,10	15,30	16,37	16,67	0,39	0,38	0,43	0,46
Pułtusk - wieś	55,50	58,30	69,30	86,40	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,73	2,83	0,00	0,00	0,00	0,00
Powiat siedlecki																
Korczew	32,20	32,20	32,20	32,20	1,20	1,20	1,20	1,20	0,00	0,00	0,00	0,00	0,04	0,04	0,04	0,04
Paprotnia	49,80	52,00	52,40	52,40	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00
Przesmyki	45,50	45,50	56,50	67,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4,29	4,77	0,00	0,00	0,00	0,00
Powiat sokołowski																
Ceranów	22,10	22,10	22,10	22,10	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Kosów Lacki - miasto	0,00	11,50	11,50	11,50	0,00	0,00	3,10	7,60	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,27	0,66
Kosów Lacki - wieś	23,60	20,20	20,20	20,20	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Repki	67,10	67,10	70,10	83,40	7,50	7,50	7,50	7,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,11	0,11	0,11	0,09
Sabnie	45,30	45,30	45,30	52,10	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Sterdyń	54,20	54,20	54,20	58,80	0,00	0,00	1,80	2,40	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,03	0,04
Powiat węgrowski																
Korytnica	50,40	57,10	57,10	57,10	0,70	0,70	0,70	0,70	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,01	0,01	0,01
Liw	124,40	124,40	130,40	130,40	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	9,35	9,73	0,00	0,00	0,00	0,00
Łochów - miasto	37,70	37,70	38,30	38,80	0,30	0,30	5,00	8,60	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,01	0,13	0,22

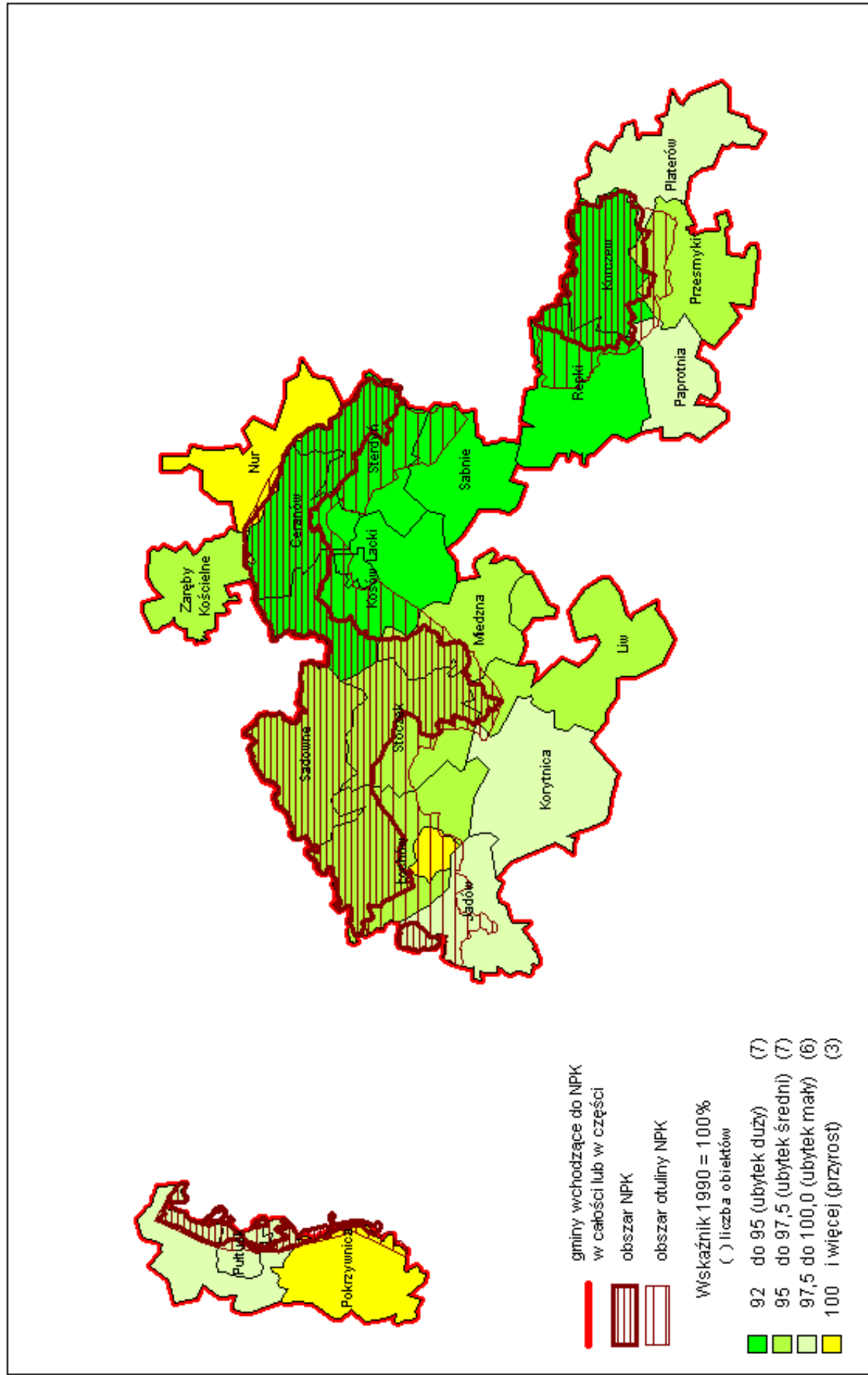
RYC. 1 GRANICE NADBUŻAŃSKIEGO PARKU KRAJOBRAZOWEGO I JEGO OTULINY NA TLE GRANIC GMIN ORAZ OSZARÓW CHRONIONEGO KRAJOBRAZU

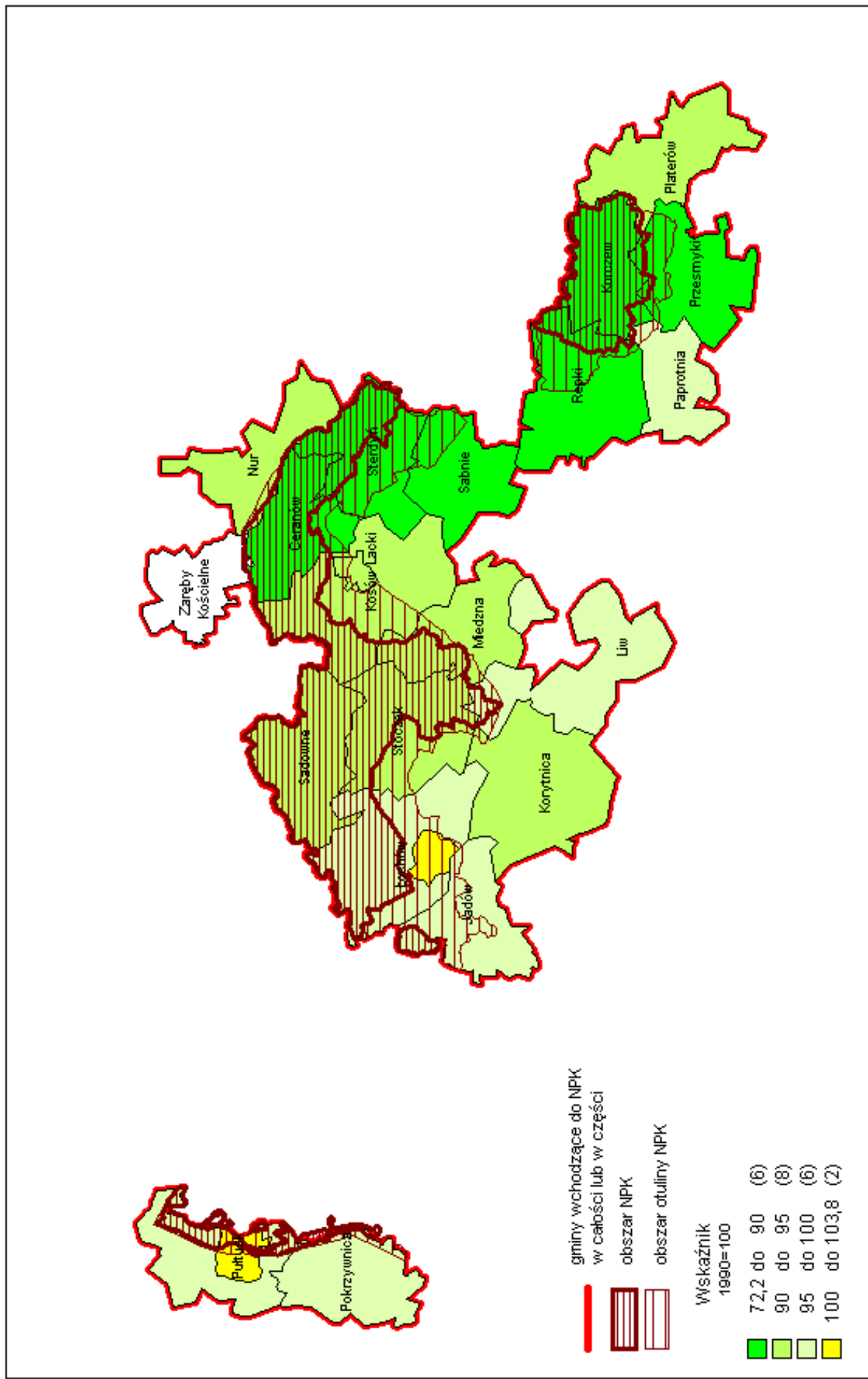
Ryc. 2. Gęstość zaludnienia w roku 2002 na terenie gmin położonych w obrębie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny

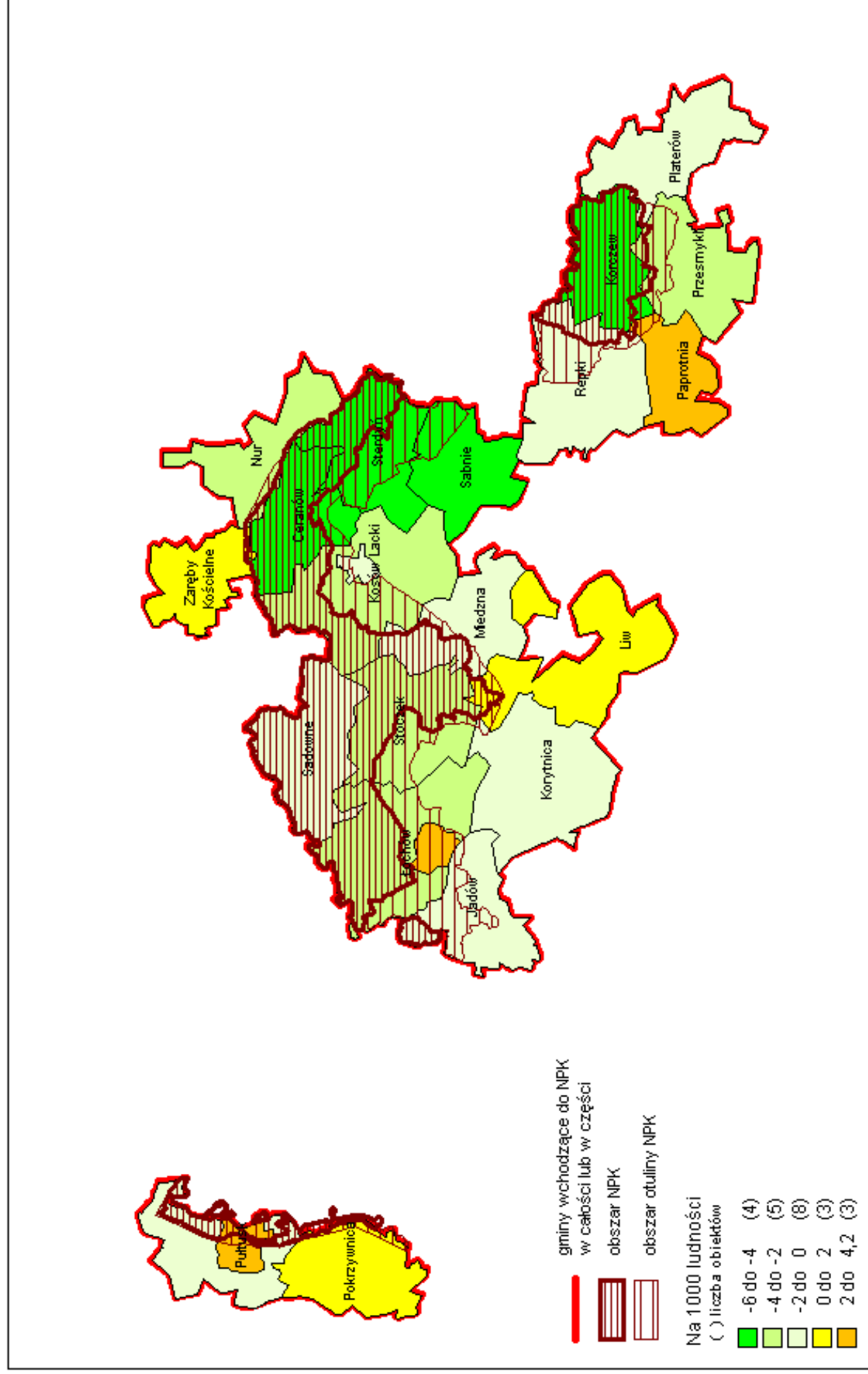
Ryc.3. Zmiany w stanie ludności w latach 1999-2002 na terenie gmin położonych w obrębie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny

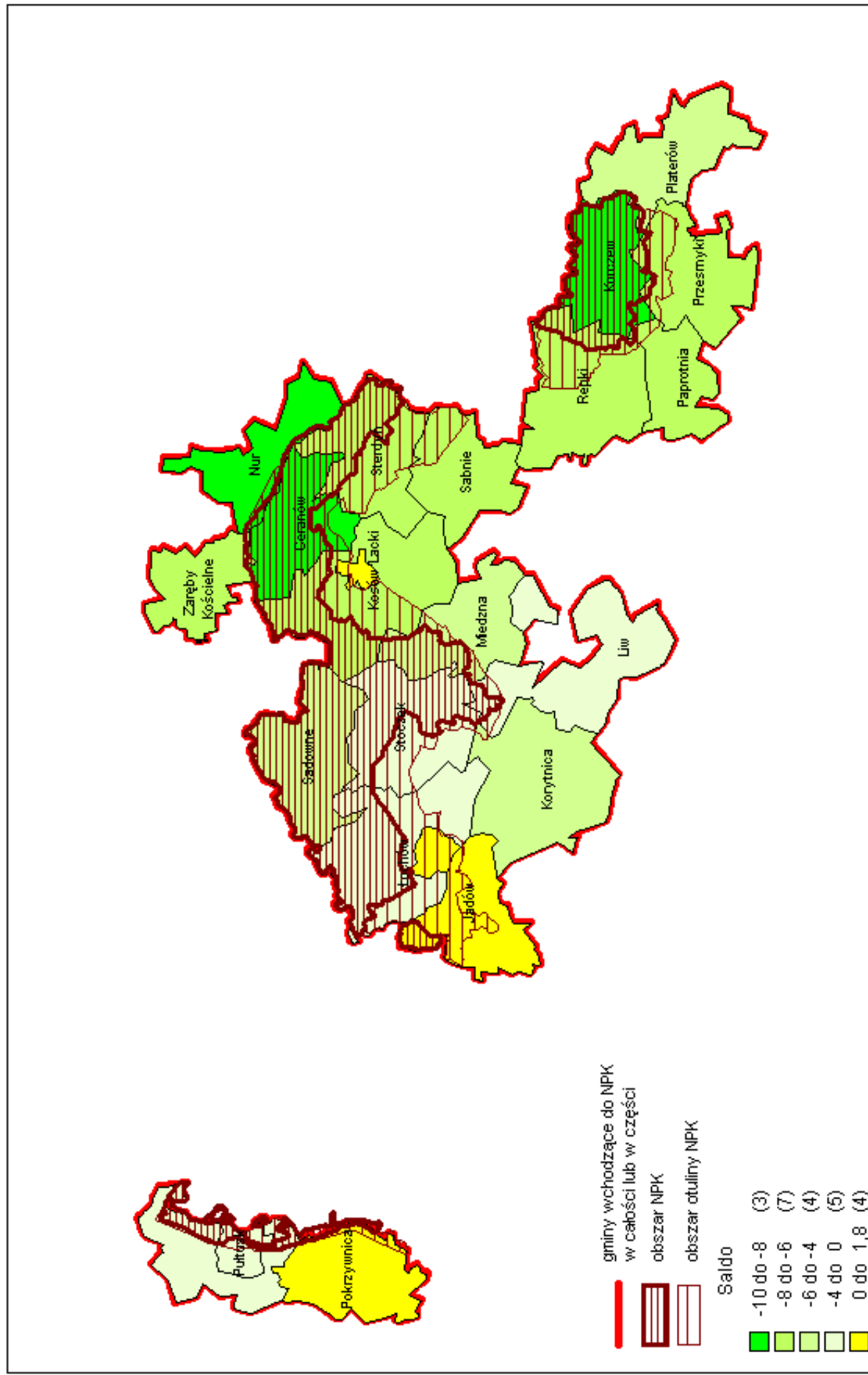
Ryc.4. Zmiany w stanie ludności w latach 1990-2002 na terenie gmin położonych w obrębie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny

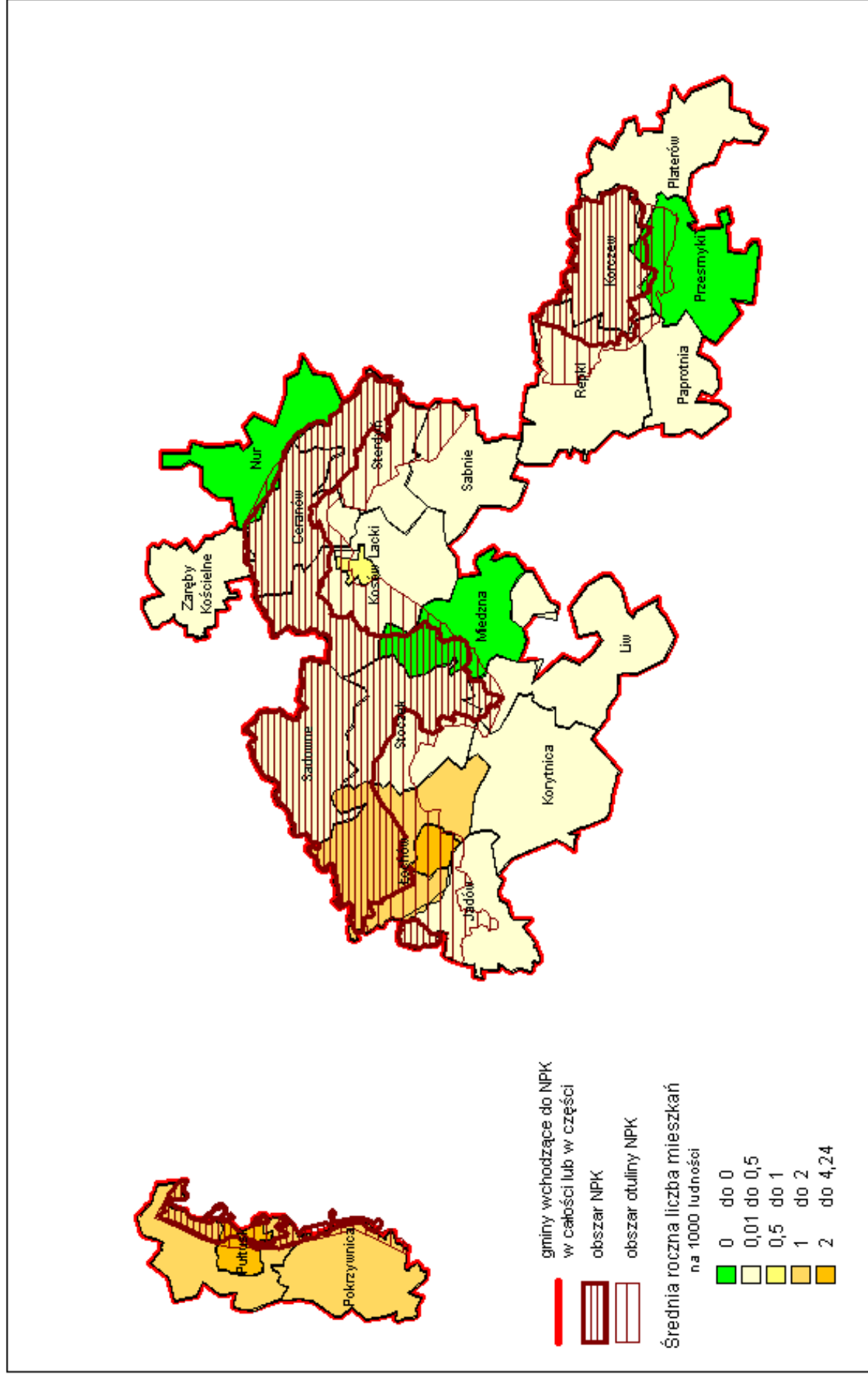
Ryc. 5. Średni roczny przyrost naturalny ludności w latach 1999-2002 na terenie gmin położonych w obrębie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny

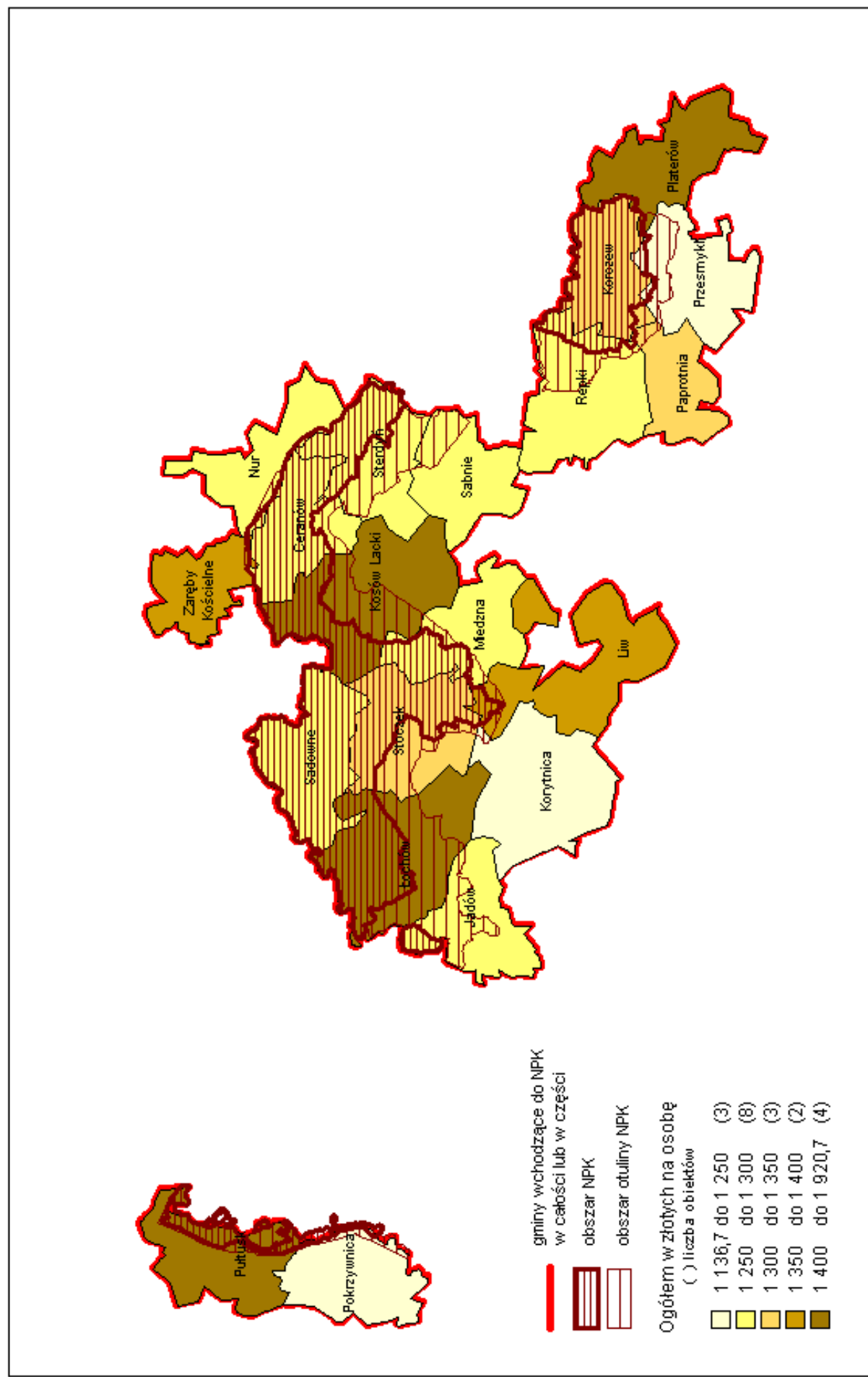
Ryc. 6. Średnie roczne saldo migracji wewnętrznych w latach 1999-2002 w przeliczeniu na 1000 ludności na terenie gmin położonych w obrębie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny

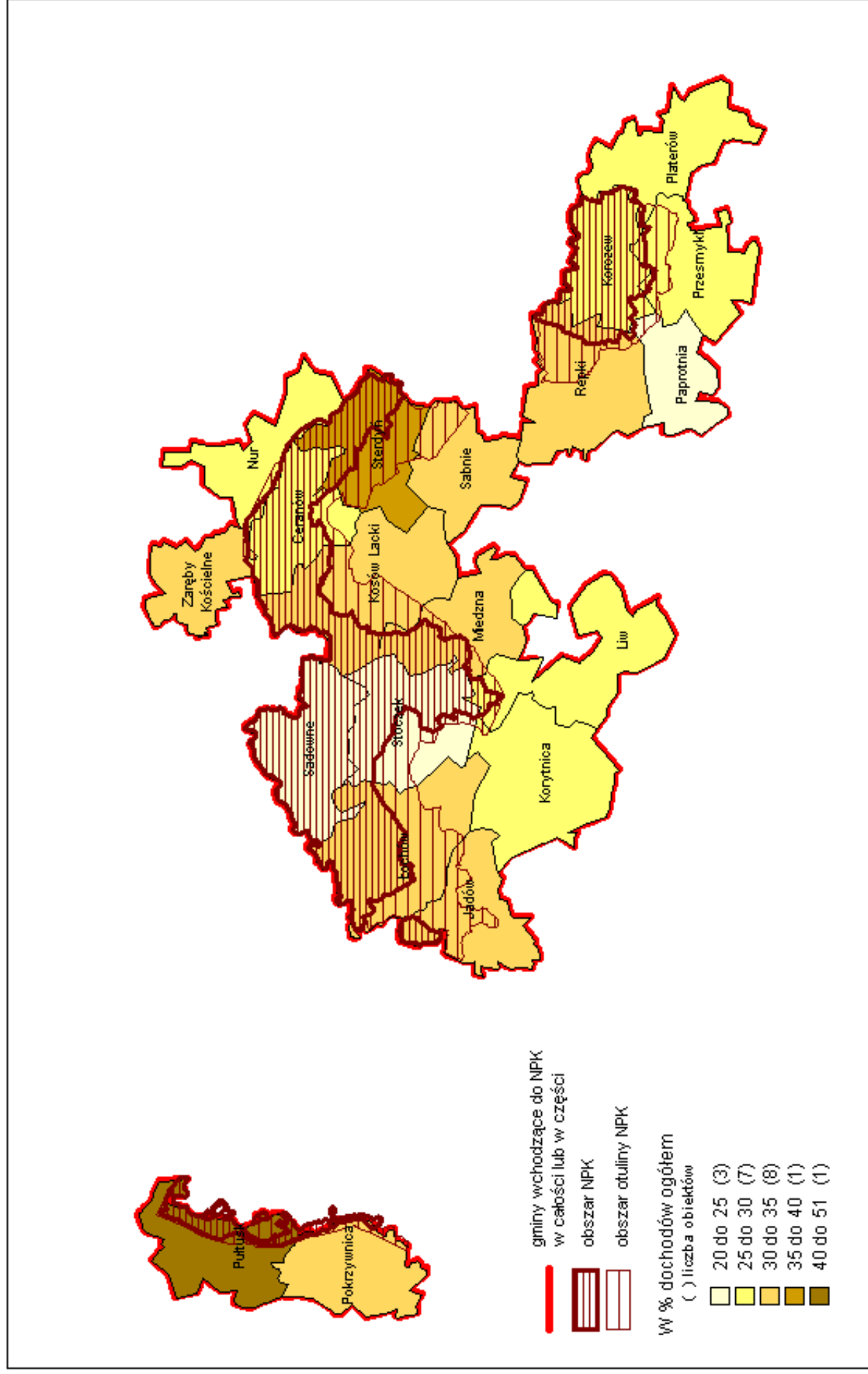
Ryc.7. Mieszkania oddane do użytku w latach 1999-2002 na terenie gmin położonych w obrębie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny

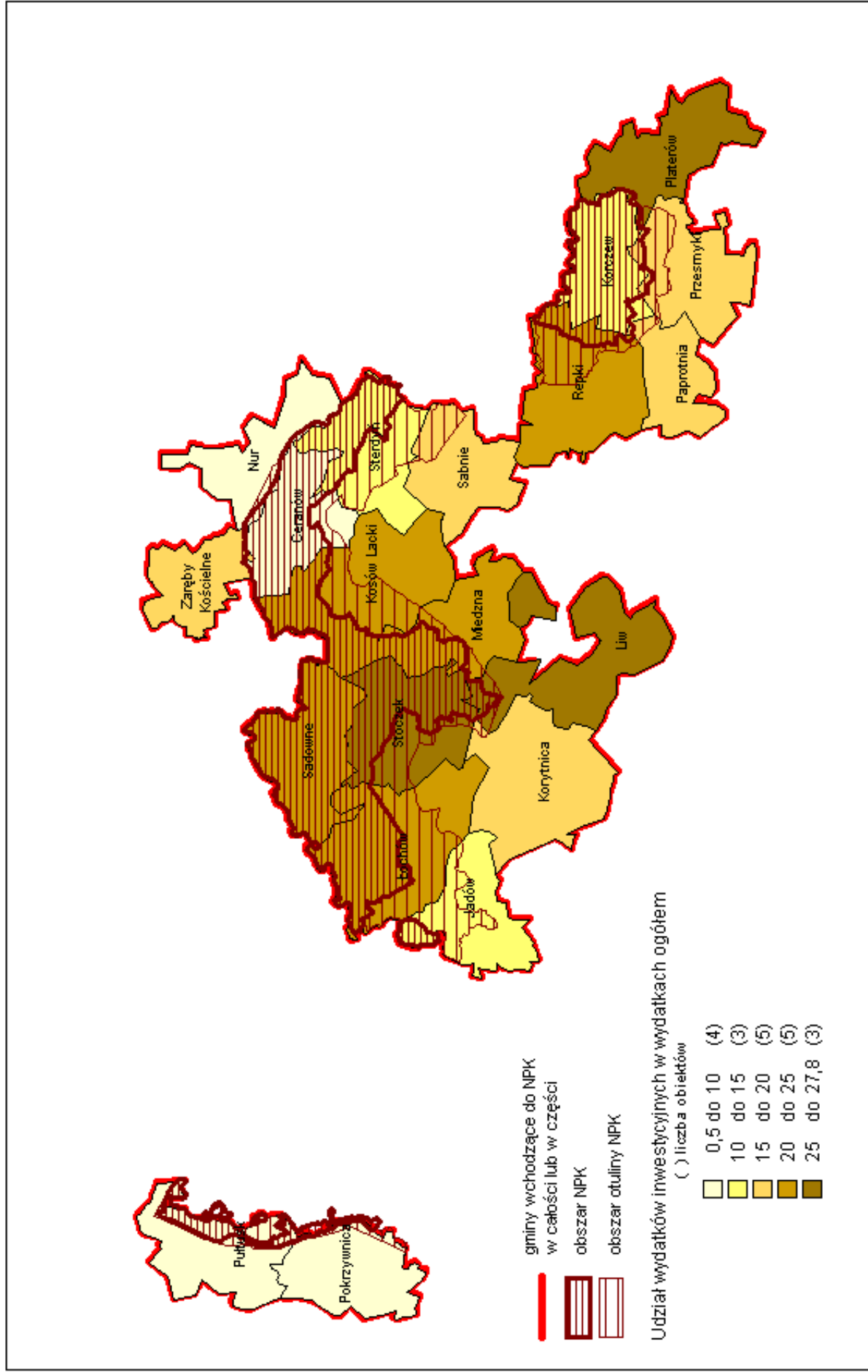
Ryc.8. Dochody budżetów gmin w roku 2002 na terenie gmin położonych w obrębie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny

Ryc. 9. Dochody własne budżetów gmin w roku 2002 na terenie gmin położonych w obrębie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny

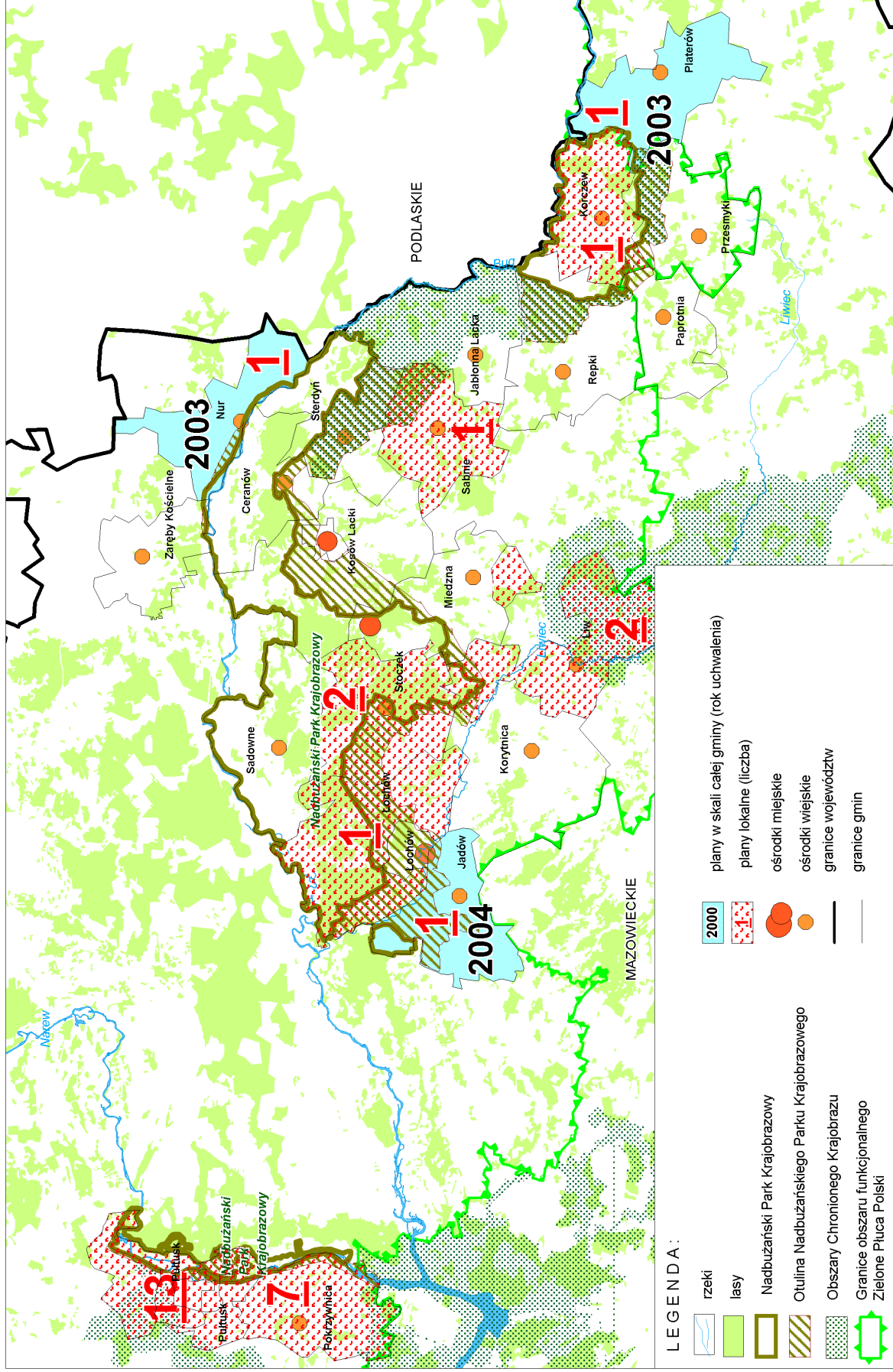

Ryc. 10. Wydatki inwestycyjne budżetów gmin w roku 2002 na terenie gmin położonych w obrębie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny

RYC.12

MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO NA TLE GMIN
NADBUŻAŃSKIEGO PARKU KRAJOBRAZOWEGO I JEGO OTULINY

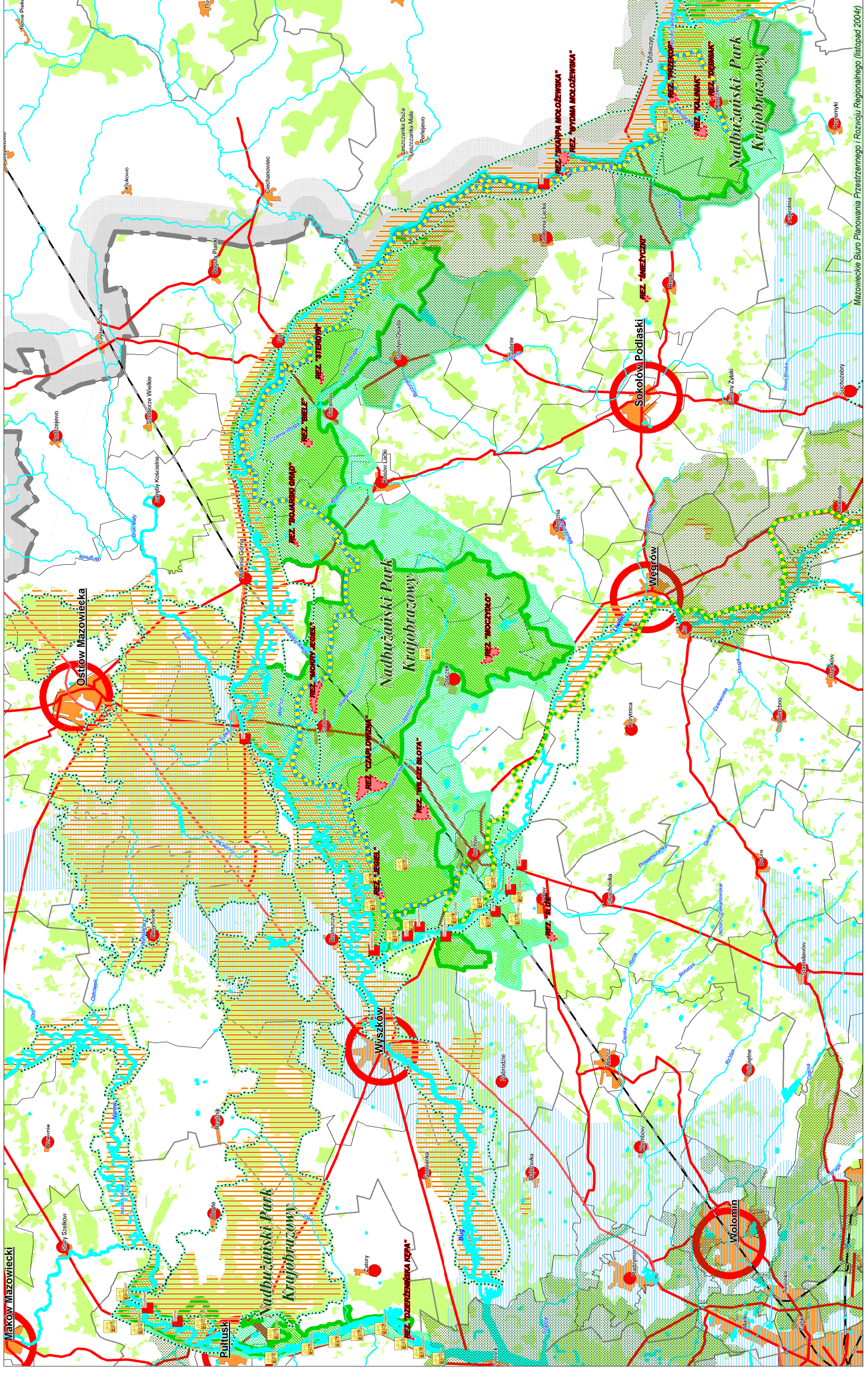

MAPY 1: 100 000

Mapa nr 1. Zasoby i walory środowiska przyrodniczego

Mapa nr 2. Zagrożenia środowiska

Mapa nr 3. Kierunki działań

STUDIUM UWARUNKOWAN
 ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
 OBSZARÓW CHRONIONYCH
 W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM

**NADBUŻAŃSKI PARK
 KRAJOBRAZOWY**

**ZASOBY I WALORY
 ŚRODOWISKA
 PRZYRODNICZEGO**

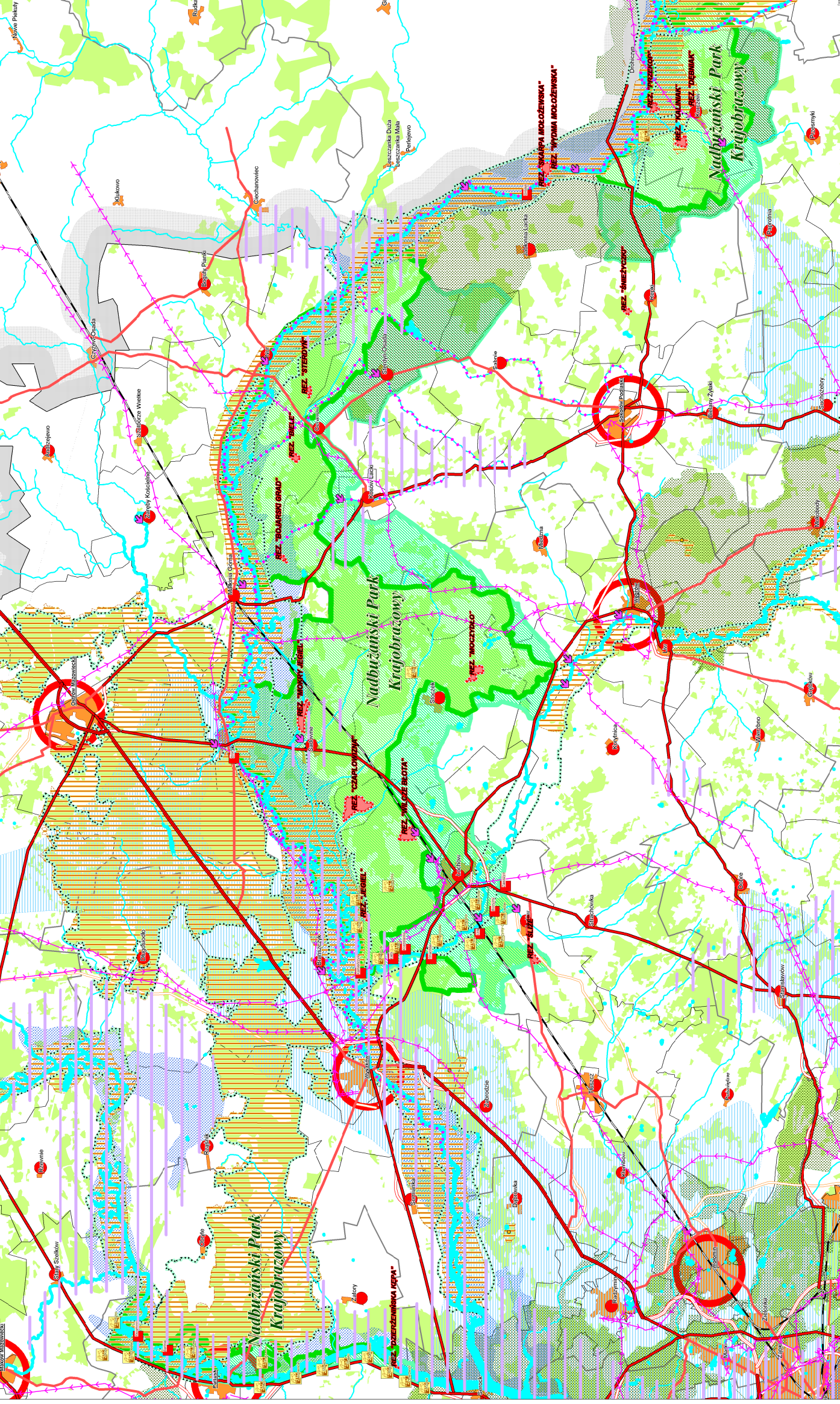
skala 1 : 100 000

Legenda :

- graniczka administracyjna województwa mazowieckiego
- graniczka administracyjna powiatów
- graniczka administracyjna gmin
- osiedzi powiatowe
- główna droga
- linia kolejowa
- lasy
- wody powierzchniowe
- budownictwo letniskowe (zwręta kompleksy)
- osiedzi wypoczynkowe
- szlaki turystyczne

Zasoby i walory przyrodnicze

- parki krajobrazowe
- otulina parków krajobrazowych
- rezerваты przyrody
- obszary chronionego krajobrazu
- graniczka obszarów specjalnej ochrony (OSO) Natura 2000
- przeznaczony specjalne obszary ochrony (SOC) Natura 2000
- strefy ochronne GZWP

Mazowieckie Biuro Planowania Przestrzennego i Rozwoju Regionalnego (listopad 2004r)

STUDIUM UWARUNKOWAŃ
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
OBSZARÓW CHRONIONYCH
W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM

NADBUŻAŃSKI PARK KRAJOBRAZOWY

ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA

skala 1 : 100 000

Legenda :

- granicz administracyjna województwa mazowieckiego
- granicz administracyjna powiatów
- granicz administracyjna gmin
- osiedla powiatowe
- osiedla gminne
- lasy
- wody powierzchniowe
- budownictwo letniskowe (zwarte kompleksy)
- osiedla wypoczynkowe

Zasoby i walory przyrodnicze

- parki krajobrazowe
- obszary parków krajobrazowych
- rezerwy przyrody
- obszary chronionego krajobrazu
- granicz obszarów specjalnej ochrony (OSO) Natura 2000
- przeznaczane specjalne obszary ochrony (SOO) Natura 2000
- strefy ochronne CZMP
- Zróżdka negatywnych oddziaływań

tereny narazone na zalewy powodziowe
grunty podatne na infiltrację zanieczyszczeń do wód podziemnych

miejsca sztafu, sekwencji oczyszczających

jakobś wód powierzchniowych (wody pozalaskowe)

- drogi ekspresowe
- drogi ekspresowe w budowie
- drogi gótarne ruchu przypięszonego
- drogi gótarne ruchu przypięszonego w budowie
- drogi gótarne
- drogi gótarne w budowie
- linie kolejowe
- linie energetyczne 110kV, 220kV, 400kV
- gabcicagi regionalne, gabcicagi ponadregionalne

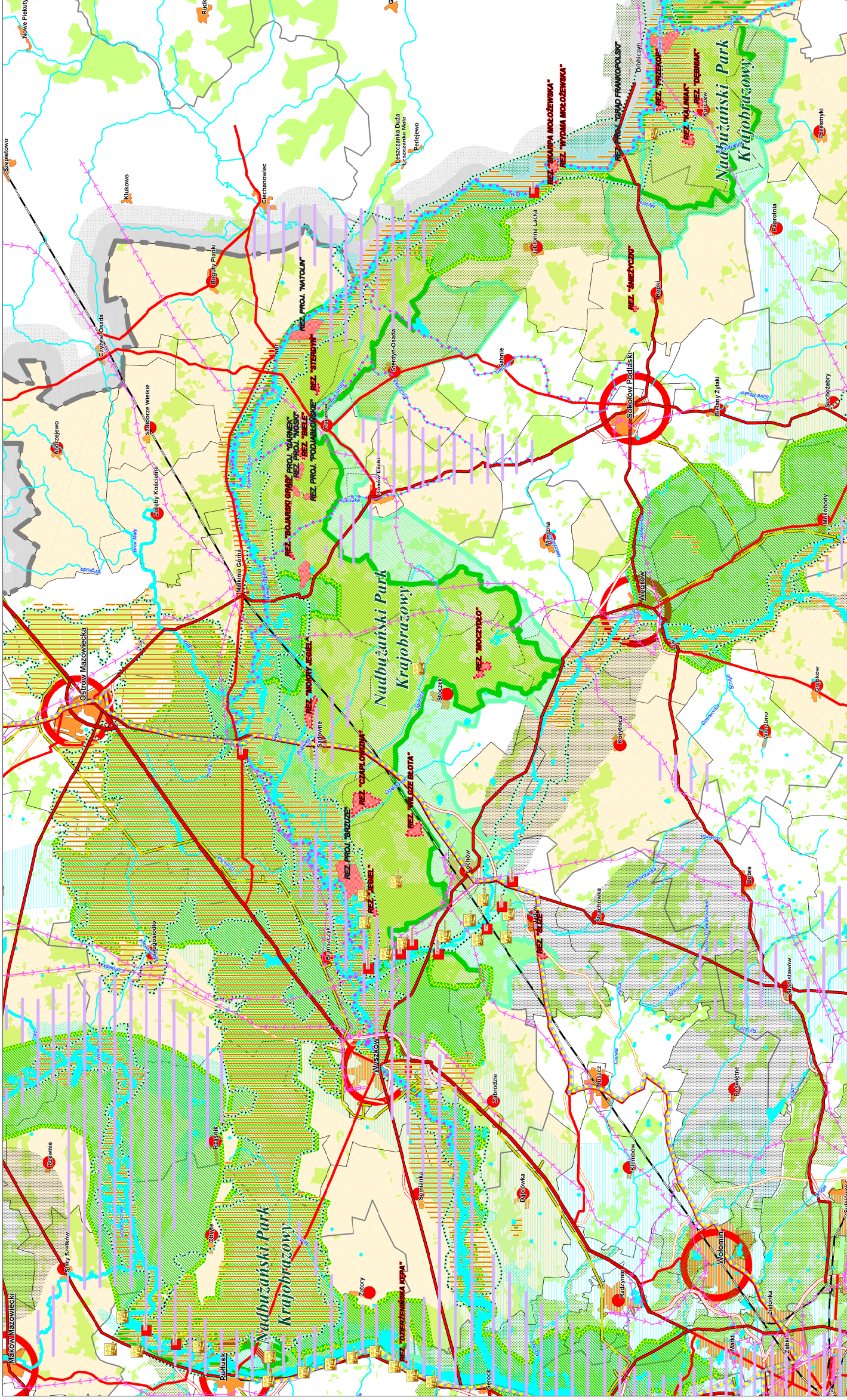
STUDIUM UWARUNKOWAŃ
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
OBSZARÓW CHRONIONYCH
W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM

**NADBUŻAŃSKI PARK
KRAJOBRAZOWY
KIERUNKI DZIAŁAŃ**

skala 1 : 100 000

Legenda :

- graniczka administracyjna województwa mazowieckiego
- graniczka administracyjna powiatów
- graniczka administracyjna gmin
- osiedzia powiatowe
- osiedzia gminne
- lasy
- wody powierzchniowe
- obszary koncentracji zabudowy (leśniczki)
- osiedzia wypoczynkowe
- tereny nasazone na zabawy powodziowe
- Kierunki działań
- Obszary wymagające zachowania i kształtowania środowiska przyrodniczego
- rezerwat przyrody istniejące/projektowane
- parki krajobrazowe istniejące/projektowane
- otulina parków krajobrazowych
- obszary chronionego krajobrazu istniejące/projektowane
- graniczka obszarów specjalnej ochrony (OSO) Natura 2000
- przeznaczony specjalnie obszar ochrony (SOO) Natura 2000
- obszary preferowane do wdrażania programów robót - środowiskowych
- Obszary wymagające ochrony wód podziemnych
- strefy ochronne GZMP
- grunty podatne na infiltrację zanieczyszczeń do wód podziemnych
- Elementy środowiska wymagające przywrócenia (wznowy) ekologicznej
- wody powierzchniowe
- Elementy infrastruktury technicznej wymagające działań ograniczających skutki ich przebiegu
- drogi ekspresowe
- drogi ekspresowe w budowie
- drogi główne ruchu przyspieszonego w budowie
- drogi główne
- drogi główne w budowie
- linie kolejowe
- linie energetyczne 110kV, 220kV, 400kV
- gabczugi regionalne, gabczugi ponadregionalne
- trasy rowerowe Euro Velo

Mazowieckie Biuro Planowania Przestrzennego i Rozwoju Regionalnego (listopad 2004r)